

Հ Ր Շ Ե Ջ^Ի ՈՂԱԿԿ

71-23.

բացարձակ

ՀԱՅ ԴԵՏԶՐԱՏ

628
h-99 "8

Հ Ի Շ Ե Ջ Ո Ղ Ա Կ

Ջ Ե Ռ Ն Ա Ր Կ

ԻՆՔՆԱՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ԽՄԲԱԿՆԵՐԻ ՀՐՇԵՋ
ՈՂԱԿՆԵՐԻ ՀԱՄԱՐ

70 րոպե

Հ Ա Յ Պ Ե Տ Տ Ր Ա Տ

Յ Ե Ր Ե Վ Ա Ն

1940

17.06.2013

Այս գիրքը մի անունով և բնակելի տների ինֆնապաշտ-
պանության խմբերի հրշեջ ողակների համար: Իր մեջ տեղե-
կություններ և պարունակում հրահր ավիատումբերի, նրանց
առաջացրած հրդեհների և տան հակահրդեհային պաշտպանու-
թյունը կազմակերպելու մասին:

Կազմեցին՝ Բ. Դ. ՊՈՒՏԵՆԻՆԻՆԸ և Գ. Գ. ՆՈՅՍՈՎԸ

2420
40

ПОЖАРНОЕ ЗВЕНО

Пособие для пожарных звеньев групп самозащиты

АрмГПЗ, Ереван, 1940

Ա. Ռ. Ա. ԶԱԲԱՆ

Ինչպես իմպերիալիստական յերկրորդ պատերազմի փորձը
ցույց է տալիս, հրձիգ ուժերը և ուրիշ հրկիզող նյութերը
ներկայումս զգալի տեղ են գրավում պարտության մասնելու
միջոցների ղինանոցում: Այդ միջոցներն առանձնապես լայն չա-
փով կիրառվում են ողային հարձակումների ժամանակ այն
յերկրների թիկունքների վրա, վորոնց հետ պատերազմ է մղ-
վում:

Հրձիգ ուժերի և ուրիշ հրկիզող նյութերի կիրառման
նպատակը վոչ միայն և նույնիսկ վոչ այնքան այս կամ այն
ստրատեգիական կարևոր ձեռնարկություն խորտակելն է, վոր-
քան այն, վոր հակառակորդին նյութական խոչը մնաս հասնի,
խուճապ առաջանա նրա մեջ, թիկունքի կյանքը խանդավի,
ազդարնակչությունը բարոյալքվի, նրա գիմադրելու կամքը խոր-
տակվի: Այդ մասին անհերքելիորեն խոսում են այն բաղմաթիվ
հանրաժանութ ոմբակոծությունները, վորոնց յենթարկվում են
վոչ մի պաշտպանական ձեռնարկություն չունեցող բնակավայ-
րերը:

Հրձիգ ուժերը հարձակման ուժեղ միջոց են հանդիսա-
նում: Դրանց թերազնահատելն ամենամիաստակար ու սխալ կըլի-
ներ: Մակայն, յեթե ազդարնակչությունը ժամանակին պատ-
րաստվի հակահրդեհային պաշտպանության, յեթե բնակելի տը-
ներում հակահրդեհային նախադրուչական միջոցներ ձեռք առ-
նըվեն, ապա հրձիգ ավիատումբերի ներգործությունը կարող է
համարյա ամբողջովին իշիք դարձվել:

Ազդարնակչությանը հակահրդեհային պաշտպանության հա-
մար նախապատրաստելը փոքր ծառայություն էի մատուցում
նաև խաղաղ ժամանակ: Մի՞թե հազվադուրտ են այնպիսի դեպ-
քեր, յերբ կենցաղային պատճառներից առաջացած հրդեհի մի

վորքը ողջին աճում ու դառնում է մեծ հրդեհ և նյութական հսկայական վնասներ է հասցնում, իսկ յերբեմն ել մարդկային զոհերի պատճառ է դառնում: Յեւ այս բոլորը միայն այն պատճառով, վոր տանը հակահրդեհային նախազգուշական միջոցներ ձեռք առնված չեն լինում և տան բնակիչներն ընդունակ չեն լինում պայքարելու կրակի դեմ:

Դեռ ավելին. խաղաղ ժամանակ հակահրդեհային պաշտպանության համար նախադատորաստվելն զգալի չափով կպակասեցնի կենցաղային պատճառներով հրդեհներ առաջանալու հնարավորությունը:

Պատերազմի ժամանակ, առանձնապես թշնամու ողապին հարձակման դեպքում ամեն անգամ չի կարելի հույս դնել պրոֆեսիոնալ հրչեջ խմբերի շտապ ոգնության վրա:

Թշնամու ողապին հարձակման ժամանակ այս կամ այն կենցաղային պատճառով, այսինքն կրակի հետ վարվել չկարողանալուց կամ անգգուշ վարվելուց հրդեհ առաջացնելը իրադրության անթույլատրելի բարդացում կլինեն: Այսպիսի հրդեհներ ընդհանրապես չպետք է տեղի ունենան և դրանք անթույլատրելի չեն մանավանդ պատերազմի ժամանակ:

Կոնկրետ կերպով վորո՞նք են հակահրդեհային միջոցառումները:

Հատկապես ի՞նչ պետք է դիտենա և կատարի ազդարնակաչութունը՝ հրդեհները կանխելու համար, և ինչպե՞ս ու ինչո՞վ պետք է հանդցնել առաջացած հրդեհի այս կամ այն ոլջախը: Ինչպե՞ս պետք է ռացիոնալ կերպով կազմակերպել հրչեջ ողակի աշխատանքը: Ազդարնակաչությունն ի՞նչ պետք է իմանա հրկիզող նյութերի առանձնահատկությունների, հրձիգ ուռմբերի ներդրության, դրանք հանդցնելու միջոցների և յեղանակների մասին:

Այս հարցերին է պատասխան տալու այս դիրքը:

I. ԱՎԻԱՑԻՈՆ ՀՐԶԻԳ ՌՈՒՄԲԵՐ

Հրկիզող միջոցներ կարող են կիրառել թե՛ հրետանին և թե՛ ավիացիան: Բայց այստեղ գլխավոր դերն անպայման պատկանում է ավիացիային: Թռիչքի զգալի արագությունն ու հեռավորությունը, մեծ «առաստաղը» և հզոր բեռնունակությունը ժամանակակից ռազմական սավառնակները դարձնում են ամենահարմար միջոցը հրձիգ ուռմբեր կիրառելու համար:

Որինակ, խաղաղան «Մավոյա-Մարկետտի 73» սավառնակը, վորն ունի 7000 մետր «առաստաղ», ունի այնպիսի ռմբակալներ, վորոնք հնարավորություն են տալիս ուռմբերը վերցնելու զանազան կոմբինացիաներով. 4 ուռմբ՝ 500-ական կգ, 6 ուռմբ՝ 250-ական կգ, 20 ուռմբ՝ 100-ական կգ, 2 ուռմբ՝ 500-ական կգ և 3 ուռմբ՝ 250 կգ, 2 ուռմբ՝ 500 կգ և 10 ուռմբ՝ 100 կգ, 3 ուռմբ՝ 250 կգ և 10 ուռմբ՝ 100-ական կգ:

Ավիացիան սպառազինվում է հրձիգ ուռմբերով և հրկիզող նետերով: Ռուսները մեծ մասամբ սիգարի կամ տորպեդի ձև ունեն: Յերբեմն ել ուռմբն ունենում է տանձի կամ կաթիլի ձև (հրձիգ ուռմբերի մի քանի կոնստրուկցիաները):

Ռուսներին դանազան ձև տալու գլխավոր նպատակն է՝ ինչնեղ ողի դիմադրական ուժի ազդեցությունը և ռացիոնալ կերպով տեղավորել ուռմբերի գլխավոր զանգվածը:

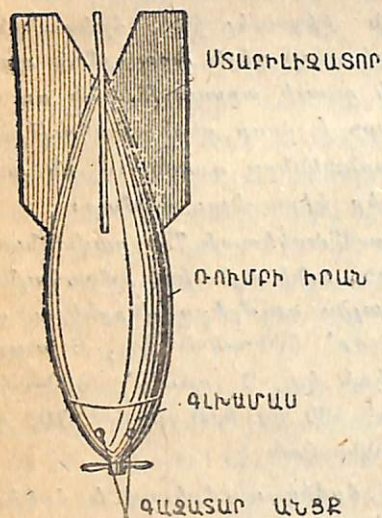
Հրկիզող նետերը սավառնակներից ցրվի են տրվում (առանց ճիշտ նշանառության) հեշտությամբ բոցավառվող նպատակակետերը հարվածելու համար: Նետերն իրենցից ներկայացնում են յերկաթե, արույրե, ցինկե, ելեկտրոնե սնամեջ գլաններ՝ 200-ից մինչև 400 մմ յերկարությամբ և 20-ից մինչև 40 մմ տրամագծով, վորոնք լցված են հրկիզող նյութերով (հիմնականում՝ տերմիտով):

Հրձիգ ուռմբը բաղկացած է յերեք հիմնական մասից (տես

նկ. 1). գլխից, իրանից և ստաբիլիզատոր ունեցող պոչից:

Գլխամասը իրենից ներկայացնում է պողպատե կամ չուգունե մի կոնաձև ձուլվածք, վորը (կենտրոնացած ներգործության ուժերի ուժով) ունի կենտրոնական և պողեր հեռացնող մի քանի անցքեր:

Ռումբի այս մասը նախորդված է արգելքները ծակելու համար: Կենտրոնական անցքում—պայթուցիչի աչքում—տեղավորում են հրանցքի սարքը—պայթուցիչը (այսպես կոչված «գլխային» պայթուցիչ):

Նկ. 1.

Յերը ումբն ընկնում է արգելքի վրա (տան կտուր, տանիքածածկ), հարվածի հետևանքով զարկանի խայթոցը ծակում է պատիձը: Պատիձից առաջացած հրե ճառագայթը բոցավառում է հրանցքը, վորն իր հերթին բոցավառում է ումբի վառեկանյութը:

Հրանցքի սարքը կարող է տեղավորված լինել նաև ումբի իրանի հատակում (ստաբիլիզատորի մոտ): Այդ դեպքում պատիձի ծակվելը զարկանի խայթոցից, տեղի յե ունենում զարկանի ինքնաբերական ուժով, վորը զարգանում է ումբի թռիչքի ժամանակ: Հրձիգ նետերի մեծ մասը հենց այդպիսի հատակային պայթուցիչ ունի:

Գլխային պայթուցիչի դեպքում ումբը վառվել է սկսում

գլխամասից, հատակային պայթուցիչի դեպքում՝ ստաբիլիզատորի կողմից:

Ռումբի իրանն ունի գլանի ձև, վորն ստաբիլիզատորի մոտ նեղանում է դառնում է կոնաձև: Իրանը պատրաստվում է յերկաթե թիթեղից: Նրա խոռոչը լեցնում են հրկիզող նյութերով:

Ելեկտրոնա-տերմիտային ումբերի գլխամասը և իրանը միաձուլված են ելեկտրոնից (նկ. 2):

Ստաբիլիզատորն ոժանդակ դեր է խաղում: Նրա նպատակն է՝ դիմացկունություն և ուղղություն տալ ումբին, յերբ վերջինս թռչում է ոդում: Ստաբիլիզատորը պատրաստվում է յերկաթի բարակ թիթեղից: Նա զանազան ձևեր է ունենում: Շինվում է փետուրների նման (նկ. 1), սնամեջ ողակի՝ կամ ցանցավոր ողակի ձևով: Ելեկտրոնա-տերմիտային ումբերի ստաբիլիզատորը իրանին ամրացված է լինում պտուտակներով:

Հրձիգ նետերն ունեն չուգունից կամ պողպատից չինված հոծ գլխամաս, ստաբիլիզատոր և յերկաթե, ցինկե կամ ելեկտրոնե խիստ ձգված իրան, վորը լցված է հրձիգ նյութով և ունի հատակի կամ գլխի պայթուցիչ:

Նետի քաշը տատանվում է 150-ից մինչև 500 գրամի միջև: Նետերը տեղավորվում են հատուկ կասեռի մեջ, վորը բացվելու դեպքում նետերը սփռում են մեծ տարածությունների վրա:

Գործողութայն բնույթով՝ հրձիգ ումբերը բաժանվում են յերկու տեսակի՝ կենտրոնացած գործողութայն և ցրվող գործողութայն ումբեր, իսկ հրկիզող նյութեր պարունակելու տեսակից լինում են համասեռ, վորոնք լցված են միայն մի տեսակի վառեկանյութերով, և կոմբինացված, վորոնց իրանը պարունակում է յերկու կամ մի քանի հրկիզող նյութեր:

Ամենից շատ տարածված հրկիզող նյութերն են՝ տերմիտը, ելեկտրոնը, բռնկվող հեղուկները (բենզին, նավթ և այլն), ալկալիական մետաղները (կալիում, նատրիում), կալցիումը, ֆոսֆորը և նրանց խառնուրդները:

Կենտրոնացած գործողութայն տեսակի տերմիտային ումբերն ունեն իրան, վորն ամբողջովին լիքն է մամլած տերմիտով (նկ. 3):

Ցրվող գործողութայն տեսակի տերմիտային ումբերն իրենց իրանի մեջ ունեն 20 և ավելի տերմիտային տար-

քեր (սեղմենտներ և այլն), վորոնք միաժամանակ բոցավառվում են և պայթյունի ուժով տարածվում զանազան կողմեր: Այս ուղմերի քաշը տարբեր է լինում (սովորաբար 25—50 կգ):

Ելեկտրոնա-տեքմիտային ռումբերն իրենցից ներկայացնում են ելեկտրոնային մի իրան, վորի ներսի խողովում տեղավորված է՝ տեքմիտային լիցք (տեքմիտային բրիկետներ): Այս տեսակ ուղմերը կշռում են 1—ից մինչև 12,5 կիլոգրամ:

Ֆոսֆորային ռումբերը պատկանում են թե՛ հրձիգ և թե՛ քիմիական (ծուխ առաջացնող) ավիատումբերի խմբին: Այս ուղմերի իրանը լցնում են ֆոսֆորով: Պայթելիս ուղմը պատռվում է, և ֆոսֆորի կտորներն այս ու այն կողմն են թռչում՝ բոցավառվելով ողում: Ֆոսֆորային ուղմերի քաշը նույնպես տարբեր է լինում (սովորաբար 25 կգ-ից սկսած):

Տեքմիտով ու խտացրած վառելանյութով սպառազինված ռումբերը կիսով չափ լցված են լինում տեքմիտով (դլիխ մոտ), կիսով չափ՝ խտացրած վառելանյութով:

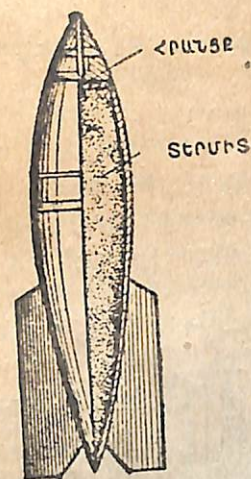
Խտացրած վառելանյութեր ասելով հասկացվում են այն վառելահեղուկները, վորոնք դուրի են հրկիզման տեխնիկայի համար բացասական հատկություններից (մեծ դյուրաշարժություն, տարածականություն, հողի մեջ արագություն մեծ վելու ընդունակություն և այլն) և վորոնք, համապատասխան մշակման յենթարկվելու շնորհիվ, դարձել են կամ պինդ (ոճառի նման), կամ կիսահեղուկ, կամ, վերջապես, դոնդողանման (ժելեյի նման) նյութեր:

Դատելով զրքերում արված համառոտ նկարագրություններից՝ տեքմիտա-նատրիումային ռումբերի իրանի $\frac{1}{2}$ կամ $\frac{1}{3}$ մասը լցված է տեքմիտով, իսկ մնացած մասը՝ նատրիումով: Նմանորինակ կառուցվածք ունեն նաև տեքմիտա-ռալկանալ ռումբերը:

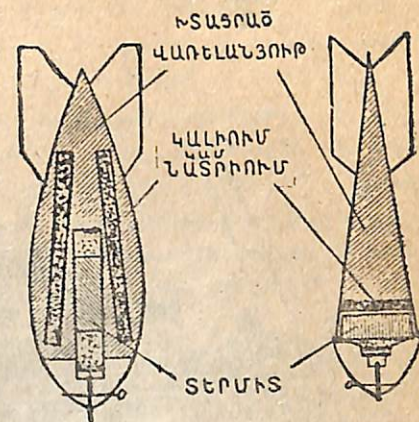
Տեքմիտից, պինդ վառելանյութերից և նատրիումից բաղկացած ուղմերը պատկերված է 4-րդ նկարում:

Վերահիշյալ ուղմերն ամենաշատ տարածված ուղմերն են ուտարեկրյա բանակներում: Այս ուղմերի նախատիպերը կառուցվել են 1914—1918 թվերի պատերազմի ժամանակ: Այդպիսի ուղմերի ավելի կատարելագործված տիպերը գործադրվել են Հաբեշտանի, Իսպանիայի և Չինաստանի ուղմաճակատներում:

Հրձիգ ավիատումբերը կամ կախում են սավառնակի թևե-

Նկ. 3

Նկ. 4

րի և ֆյուզելյաժի տակ հատուկ հեծաններից—ոմբակալներից, կամ տեղավորում են հատուկ կառուցվածքի կասետներում:

Ռումբը ցած է նետվում լծակը— ոմբանետիչը սեղմելու միջոցով. լծակի ողնությամբ ուղմը ոմբակալից անջատվում է և ցած ընկնում:

Ռումբը ուղիղ դժով չի վայր ընկնում, այլ թեք դժով, վորովհետև վայր ընկնող ուղմը դռնվում է իր սեփական քաշի (ծանրության ուժի) և իներցիայից առաջացած շարժման (սավառնակից անմիջապես հետո) աղղեցություն տակ: Ուստի ուղմը նետում են վոչ թե անմիջապես նպատակակետի դիմին, այլ մի քիչ ավելի շուտ (նայած սավառնակի թռիչքի բարձրությունը):

5-րդ նկարում ցույց են տրված ոմբակոծման մոմենտները և ուղմերի անկման ուղին:

Թիկունքի և ուղմաճակատի դժի վրա ավիացիայի կատարելիք թռիչքների ժամանակ, բացի հրձիգ ուղմերից, դործադրվում են նաև ֆուգասային և ֆիմիակալ ավիատումբեր:

Ֆուգասային ավիատումբ: Ֆուգասային ուղմերի ներգործությունն ուժը կախում ունի նրա մեջ յեղած պայթյունիկ նյութի քանակից և հատկությունից: Իսկ հրձիգ ուղմը, անկախ իր քաշից, կարող է հրդեհով շենքերի վեթխարկվելու առաջացնել, յեթե նրա ընկնելու տեղում դյուրավառ նյութեր լի-

խոշոր պաշարները, վոր պատրաստված էին խանութում ուղարկելու համար, նույնպես պայթեցվել են» («Պրավդա», 1938 թ., 26 հոկտեմբեր) :

Իսկ ողային համակցված ուժերի թափանցիկ իրավիճակում կայուն կայուն թունավոր նյութի կիրառումը, յերբ պահանջվում է աշխատել հակափայրատային կոստյումով, եւ ապակե կոշիկներով հրդեհի հանգցնելը: Այս դեպքում միայն իր պարտականությունները, ինչպես նաև առանձնապես խոցելի տեղերը լավ և վորոշակի իմանալը, աշխատանքում անձնվիրություն ցուցաբերելը և նախաձեռնությունը կարող են արդյունավետ դարձնել հրձիգ ուժերից առաջացած հրդեհի դեմ մղվող պայքարը: Ուստի և պահանջվում է նախորդ պատրաստություն, պահանջվում է, վոր բնակելի տների ինքնապաշտպանություն խմբերի հրդեհ ողակների մարտիկները գործնական հարատև վարժություններ կատարեն:

II. ՀՐԿԻՉՈՂ ՆՅՈՒԹԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԱՅՐՎԵԼԸ

Հրձիգ ուժերով հրկիզումը կատարվում է աշխարհի հրկիզող նյութերի միջոցով, վորոնք ընդունակ են առաջացնելու բարձր ջերմաստիճան (մինչև 3000°) և բոցավառելու շրջապատի առարկաները:

Ամենատարածված հրկիզող նյութը տերմիտն է, վորն իրենից ներկայացնում է 75% (կշռով) յերկաթի միջուկի կամ յերկաթի թթվածն-օքսիդի (Fe_3O_4) և 25% ալյումինիումի (Al) խառնուրդ «ձավարի» տեսքով: Իր արտաքին տեսքով տերմիտը նման է խաշխաշի հատիկներին:

Յերբեմն յերկաթի միջուկի տեղ գործածում են յերկաթ-օքսիդ (Fe_2O_3): Այդ դեպքում տերմիտն իր գունով նման է սառածիկ թրծված և արծաթափայլ-սպիտակ դույնի բծեր (ալյումինիումի հատիկներ) ունեցող կավի:

Տերմիտային խառնուրդի շերտավորվելը կանխելու համար, վորպիսին նրա չվառվելու պատճառ է դառնում, այդ խառնուրդը խառնում են կպցնող նյութերի հետ (ցեմենտացնողներ), վորոնցից ամենատարածվածներն են կանֆոլը (կոլոֆոնը), բիտումը, սիլֆը, լուծվող ապակին (նատրիումի սիլիկատը), ցելլուլոզի վուդուլթն ացետոնի մեջ և ծծումբը: Շեմենտացնողների հետ խառնելուց հետո (մինչև 15%) տեր-

միտային խառնուրդը ձգվում են կաղապարներում (մատրիցաներում) զգալի ճնշումով (մի սմ²-ին մինչև 2000 կգ):

Առանձին դեպքերում տերմիտ ունեցող կոմբինացիայում գտնված ուրիշ նյութերի ալյումին ու թեղացնելու համար վերջինս, ցեմենտացնելուց և մամլելուց առաջ լրացուցիչ կերպով խառնում են թթվածին պարունակող աղերի հետ (սելիտրա և այլն):

Վառելու սովորական միջոցները (լուցկու բոցը, բենզինը և այլն) տերմիտը չեն վառում: Այն վառելու համար գոյություն ունեն բարձր ջերմաստիճանաց (վոչ պակաս 1200°-ից բաց ձեւիտուսի) դյուրաբորբոք խառնուրդներ: Այրվելիս տերմիտը տալիս է 2500—3000° ջերմություն բաց ձեւիտուսի:

Խոշոր քաղաքների և բանվորական ավանների բնակիչներին չառանգամ է վիճակվել դիտելու տերմիտային խառնուրդի այրվելը: Տրամվայի դժեբ անցկացնելիս ռելսերը կպցնում են տերմիտի ոգնությունը:

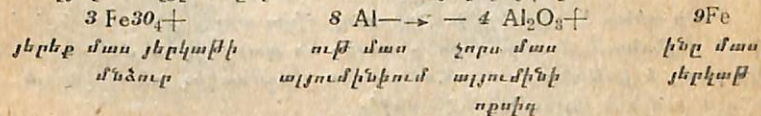
Տերմիտի ալյումին արագ է ընթանում: Այրման ռեակցիայից դոյանում են ալյումինիումի օքսիդ (խարամ—չակ) և այսպես կոչված տերմիտային յերկաթ¹:

Այս դեպքում ջերմության անջատված զգալի քանակությունը նպաստում է ալյումին ջերմաստիճանը մինչև 2500° ճ հասցնելուն:

Շլակը և յերկաթը ձուլված վիճակում հոսում են մակերեսի վրայով, թափանցում ճեղքերի մեջ, և հրդեհի թաղուն ողակների առաջանալու պատճառ են դառնում:

Տերմիտի այրվելու ժամանակ անջատվող համարյա ամբողջ ջերմությունը կենտրոնանում է տերմիտի ալյումին պրոդուկտներում, ուրիշ հրկիզող նյութերի ալյումին ժամանակ առաջացող ջերմության տարածում էլ նկատվում: Այս բացատրվում է նրանով, վոր տերմիտի ալյումին ժամանակ միջոցորոտում տեղի է ունենում դաղերի և մեծ քանակությամբ ծխի անջատում, վորոնք սովորաբար ջերմությունը տարածում են (ցրվել են տալիս):

1 Տվյալ ռեակցիան ընթանում է հետևյալ կարգով:

Ինչպես հայտնի յե, նալթն ալրվելիս զգալի չափով գոլորշիանում է— այստեղ փաստորեն վառվում են նալթի գոլորշիները, վորոնք այդ ժամանակ զոյացնում են զսպանման և ծխանման նյութեր (ածխածխածին գազ, մուր և այլն), հենց դրանք էլ իրենց հետ են տանում ջերմությունը: Իսկ տերմիտն ալրվելիս նման յերեւոյթներ չեն լինում, վորովհետեւ յերկաթը վերահիշյալ ջերմաստիճանների ղեպքում գործնականորեն չի գոլորշիանում (այդ բանը վերաբերում է նաեւ խարամին— ալյումինիումի ոքսիդին): Ուստի տերմիտի ալրման պրոգնոզները վառում են նաեւ յերկաթը, փայտը և այլն: Իմիջի ալյոց, ելեկտրոնը, չնայած ալրման ալեւի բարձր ջերմաստիճանին (3000° Ց), այսպիսի ընդունակությամբ ուժոված չէ: Յերբ ելեկտրոնն ալրվում է, դրանից առաջացած ջերմությունը խիստ տարածվում է՝ ծխի— մագնեզիումի ոքսիդի ամենամանր մասնիկների անջատման շնորհիվ:

Սովորական ցեմենտով միջոցով (լուծվող ապակի) մամլած տերմիտն ալրվում է հանդարտ: Իսկ յեթե վորպես ցեմենտով նյութ դործ է անվել ծծումբը, տերմիտային բրիկետների ալրումն ալեւի ինտենսիվ է ընթանում (յերբեմն նույնիսկ պայթյուններով) ծծմբի զգալի քաղաքացման հետեանքով: Տերմիտային յերկաթի և ծծմբի միջև տեղի յե ունենում վոլտադեյուրթյան լրացուցիչ ուեակցիա, վորի ընթացքում անջատվում է վորոշ քանակությամբ ջերմություն, վորը և ուժեղացնում է ալրումը:

Ծծումբով մամլած տերմիտը հեշտությամբ կարելի յե ճանաչել ծծմբի խիստ հոտից (SO_2 ծծմբային գազի հոտից—1 մաս ծծումբ և 2 մաս թթվածին): Ամեն անգամ հնարավոր չէ ջրով հանդցնել այս տեսակ տերմիտը (այդ կախված է ծծմբի և տերմիտի հարաբերակցությունից), մանավանդ քիչ քանակությամբ

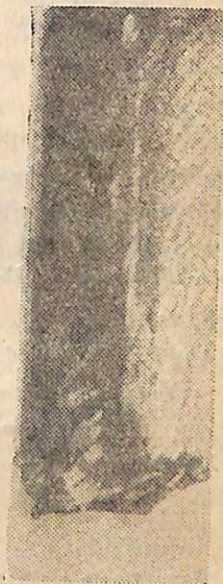
ջրով (որինակ, 1 լիտր ջուր մի կելոգրամ ալսպիսի տերմիտային խառնուրդին), վորովհետեւ այդ կարող է պայթյուն առաջացնել:

Ալրման առաջին փուլից յերևում է, վոր տերմիտը (առանց ծծմբի առկայության) թթվածնի հոսանք չի պահանջում դրաի միջավայրից՝ ողից: Նա թթվածին վերցնում է յերկաթի մոնօքսիդից:

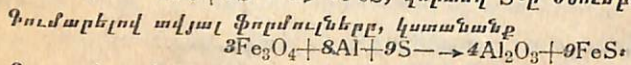
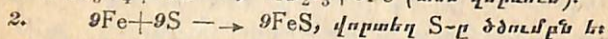
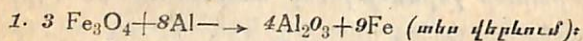
Բնորոշ է, վոր մամլած տերմիտի ալրումը մոմի հալվելն է հիշեցնում:

Տրդ նկարի առաջին մասում ցույց է տրված ալրման սկզբնական ստադիայում հանդցրած տերմիտը: Տերմիտային բրիկետի վերին մասի ալրման ժամանակ ալրման պրոդուկտները իրանի վրայով դեպի ցած են հոսել: Այս հոսման հետքը յերևում է լուսավոր շերտի տեսքով:

Յերկրորդ բրիկետը (Տրդ նկարի յերկրորդ մասը) հանդցրված է արդեն ալրման հետեյալ ստադիայում: Նրա վերևի մասի ալրումը համաձայն է առաջին բրիկետի ալրմանը: Սակայն այն տեղում, վորտեղ տեղի յե ունեցել բարձր ջերմաստիճան ունեցող շլակի և յերկաթի հոսում, տեղի յե ունեցել բրիկետի տաքացում և ալրում:

1 Ծծմբով մամլած տերմիտի ալրման ուեակցիան կընթանա յերկու փուլով.

Բայց պետք է նկատել, վոր պրոցեսը ճիշտ այս յերկու փուլերի համաձայն չի ընթանում, փուլեր, վորոնք տալիս են պարզացրած մեկնություն, այլ ալեւի բարդ և ընթանում. մասնավորապես «կողմնակի» ուեակցիա յե տեղի ունենում ծծմբի և ալյումինիումի միջև:

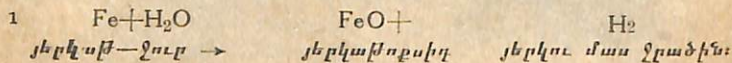
Տերմիտը կարելի չէ հանդգնել նրա այրման պրոդուկտները ստեղծելու և շրջապատող միջավայրից մեկուսացնելու միջոցով: Մեկուսացնելու համար վառվող տերմիտի վրա լցնում են չոր ավաղ:

Այրվող տերմիտը քիչ քանակությամբ ջրով հանդգնելը հնարավոր չէ. ջուրը տերմիտային յերկաթով քայքայվում և մինչև յերկաթի ոքսիդների դոյացումը և այս դեպքում անջատվում է ջրածին¹:

Գրանակուլային մեջ կարելի չէ հանդիպել այն մտքին, թե տերմիտը հանդգնելիս ջուրը քայքայվում է բարձր ջերմաստիճանի և աղղեցուլթյամբ և վոր հենց այդ բարձր ջերմաստիճանն էլ նրա կիրառման վտանգն է հանդիսանում: Այդ պնդումը ճիշտ է միայն մասամբ: Յելսիուսի 2500° ջերմության դեպքում ջուրը շատ աննշան չափով է քայքայվում (4,1%): Վտանգն առաջ է դալիս այն ժամանակ, յերբ ջուրը փայփայվում է տերմիտային յերկաթի կողմից: Անջատված ջրածինը, միանալով ողի թթվածնի հետ, առաջ է բերում այնպիսի վտանգավոր խռնուրդներ, վորոնք բնորոշակ են պայթեկոտ ամենավտճի կայծից:

Սակայն մեծ քանակությամբ ջրով տերմիտը, մանավանդ ցրելով տերմիտը կարելի չէ հանդգնել: Ջրի քանակը տերմիտի քաշից պետք է դերազանցի 30—50 անգամ: Այս ձևով հանդըներու անվտանգությունն ապահովվում է նրանով, վոր տվյալ դեպքում խռնուրդների՝ պայթելու յենթակա ջրածնային դադերը ջրիկանում են ջրի գուլարչիմերով: Բայց և այնպես տերմիտը հանդգնելու այս յեղանակը դործնականորեն միշտ հնարավոր չէ կիրառել, վորովհետև դա ջրի չափազանց մեծ ծախս է պահանջում: Համենայն դեպս այդ յեղանակը ամեն անգամ չպետք է հանձնարարել ինքնապաշտպանության խմբակի հրդեհ ողակներին:

Ջուրը կարելի չէ և հարկավոր է դործադրել այն ժամանակ, յերբ տերմիտը վառվում է, այսինքն՝ յերբ այրման պրոդուկտների յերեսի վրա մուգ-կարմիր յերանգ է յերևան դալիս: Անհրաժեշտ է ջուրը մատուցել թե՛ չաղ տալու և թե՛

կենտրոնացրած յիթի ձևով, տերմիտի այրման տեղից հեռու մնալով առնվազն 3—4 մետր, վորպեսզի հնարավոր լինի խուսափել ջրի գուլարչիմերից այրվածքներ և ընդհանրապես վնասվածքներ ստանալուց:

Այրվելիս տերմիտը զանազան յինանյութերի վրա ներգործում է հետևյալ կերպով.

1. Յեթե այդ փայտեղեն է (տախտակներ, դերաններ և այլն), ապա տերմիտային յերկաթի և հրահեղուկի կուտակման տեղում նա վառվում է զգալի խորությամբ: Յերբ տերմիտը մեծ քանակությամբ է լինում, փայտեղենի վառվելը հիշեցնում է սովորական այրում:

2. Յեթե մետաղ է, ապա տերմիտի այրման պրոդուկտների կուտակման տեղում մետաղը հալվում է:

3. Բետոնը տերմիտի այրման ներգործությամբ յիկանում, ճաքճքում է, վորի հետևանքով էլ բետոնածածկի ղիմացկունությունը խախտվում է:

Մյուս հրկիպող նյութը՝ ելեկտրոնն է, վորն իրենից ներկայացնում է մի հալվածք, և պարունակում է 85—96% մագնեզիոն և 12—13% ալյումինիում՝ մարդանեցի, պղնձի, սիլիկիոնի և այլ մետաղների աննշան (3—1%) խառնուրդներով:

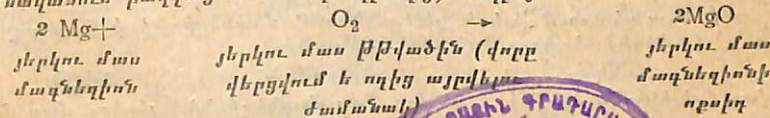
Ելեկտրոնը նույնպես ծանրթ է չատերին: Նա բավական յայն չափով կիրառվում է մոտոռաչինարարության մեջ:

Ելեկտրոնն այրվում է 600—650° Յ, իսկ յերբմն էլ ավելի ցածր յերմաստիճանում¹: Այս դեպքում նկատվում է յերմության և սպիտակ ծխի (մագնեզիոնի ոքսիդ) զգալի դատում: Բոցի դույնը կուրացուցիչ աստիճանի սպիտակ է, վորը հիշեցնում է մագնեզիումի այրումը:

Ելեկտրոնի այրման յերմաստիճանը հասնում է 3000° Յ-ի: Նրա այրման արագությունը 20—30 անգամ ավելի պակաս է, քան տերմիտինը:

Յեթե տերմիտը, վորն ողի հոսանք չի պահանջում, այր-

¹ Ելեկտրոնի այրման ռեակցիան (հալվի առնելով այն, վոր ելեկտրոնը հիմնականում բաղկացած է մագնեզիոնից) տեղի չէ ունենում այսպես

վում է իր ամբողջ զանգվածով, ապա դրսի ողի հոսանք պահանջող ելեկտրոնի միայն այն մասն է այրվում, վորը չլի-
վում է ողի հետ: Հալած ելեկտրոնը հոսում է և հեշտությամբ
վառում է: Վառյալ նույնիսկ հարթ մակերեսները, վորոնք ու-
րիշ հրկիզող նյութերով զփարուծյամբ են վառվում:

Յերբ ելեկտրոնն այրվում է, ոքսիդները (մազնեղիոնի և
ուրիշն.) մի մասը ցնդում է սպիտակ ծխի ձևով, իսկ մնա-
ցած մասը մնում է մետաղի յերեսին, նրանից ծծվում է և
կազմում սպիտակ գույնի փուխը կեղև, վորի տակ մնում է
չայրած մետաղ:

Ելեկտրոնը հանդարտ է վառվում, յեթե խոնավություն չի
պարունակում այն փուլածքը, վորի վրա այրվում է նա:

Տերմիտի հետ համակցված ելեկտրոնը կիրառում են ե-
լեկտրոնա-տերմիտային ավիառումներում:

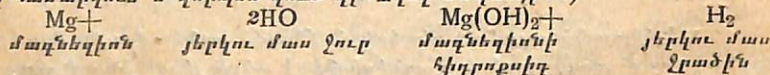
Ձուրը, ալկալիների, քթուների, աղերի խաշոք մասի ջրա-
լուծույթները, ջրափրփուրը և խոնավ ավազը անպետք են ե-
լեկտրոնը հանգցնելու համար: Նրանք առաջ են բերում կամ
այրման սաստկացում, կամ, ընդհանրապես, պայթյուն:

Այրվող ելեկտրոնի հետ չփխլիս ջուրը քայքայվում է և
անջատում ջրածին¹, վորը ողի թթվածնի հետ միանալով դո-
յացնում է պայթելու յենթակա խառնուրդներ:

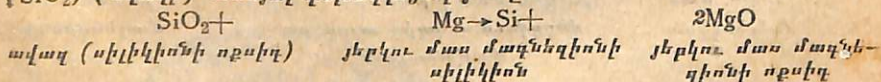
Նմանորինակ յերեույթ տեղի յե ունենում նաև աղերի և
ալկալիների ջրալուծույթների հետ: Ինչ վերաբերում է թթու-
ների (ծծմբային, ազային, ազոտային և ալյն), ապա դրանք
ավելի վտանգավոր են, քան ջուրը: Իրենց բնույթով շատ ակ-
տիվ լինելով՝ նրանք իրենք են ռեակցիայի մեջ մտնում ելեկ-
տրոնի հետ, զատելով ջրածին:

Ելեկտրոնը խոնավ ավազով հանգցնելիս այրումն ուժեղա-
նում է, և հաճախ ավազաչերտե² տակ կուտակված ելեկտրո-

¹ Տվյալ դեպքում ռեակցիան ընթանում է հետևյալ տեսքով (ելեկ-
տրոնը համարվում է վորպես գուտ վիճակով մազնեղիոն):

² Այս դեպքում տեղի յե ունենում մազնեղիոնի և կայծքարահողի
(SiO_2) (ավազի) հետևյալ փոխադրեցությունը:

նային դոյուրչիները հաշվին տեղի յեն ունենում փոքր պայ-
թյուններ:

Այսպիսով, այստեղ նկատվում է մի յերեույթ, վորը հա-
մանման է տերմիտային ռեակցիային: Այդ բացատրվում է նը-
րանով, վոր ավազաչերտի միջոցով ողի թթվածնից մեկուսաց-
ված մազնեղիոնն այրվում է այն թթվածնի հաշվին, վորը
դոյվում է սիլիկիոնի հետ կապված վիճակում, այսինքն ավա-
զում:

Մակայն դեռի խիստ շիկացած և չոր ավազը պիտանի յե
ելեկտրոնը հանգցնելու համար:

Գոյություն ունեն այրվող ելեկտրոնը հանգցնելու բազ-
մաթիվ միջոցներ: Բայց իսկական հանգցնող նյութ դեռ չի
գտնված (համենայն դեպս մամուլում դրա մասին տեղեկու-
թյուններ չեն յեղել): Ամենատարածված միջոցը, վոր կիրառ-
վում է ուրիշ նյութերի հետ խառնած, դա ֆլուորային (ֆտո-
բային) նատրիումն է:

Ամենից ավելի լավ է ելեկտրոնը հանգցնել՝ նրա վրա
փայտի չոր մոխիր կամ չոր և մանրած կավ ցանելով: Այս
նյութերը այրումը չեն սաստկացնում և պայթյուններ չեն ա-
ռաջացնում:

Ելեկտրոնը հանգցնելու համար կան հետադի միջոցներ:

Վորպես հրկիզող նյութեր դործադրվում են նաև ալկա-
լիական մետաղներ— կալիում և նատրիում (կոմբինացված
ուրիշ հրկիզող նյութերի հետ): Դրանք արծաթադույն սպի-
տակ մետաղներ են (մոտավորապես նման է արճճին), վորոնք
ունեն շատ փոքր տեսակարար կշիռ:

Կալիումի և նատրիումի այրման ջերմաստիճանը համեմա-
տաբար բարձր չէ. նա չի դեբազանցում 780° Ց-ից:

Թե՛ կալիումը և թե՛ նատրիումը միայն վերջերս են սկսել
կիրառվել արդյունաբերության մեջ և ռազմական դործում:
Այդ իսկ պատճառով դրանց մասին հանրամատչելի դրականու-
թյունը շատ քիչ է:

Իրենց հատկություններով այս մետաղները մօտենում են
մազնեղիոնին, բայց վորոշ նյութերի նկատմամբ նրանից ավելի
ակտիվ են:

Կալիումի տեսակարար կշիռը հավասար է $0,86$ -ի, այսինքն,
նա ջրից թեթև է: Կալիումի հալման ջերմաստիճանը հավա-

սար և 63,5° Յ-ի: Կալիումը յեռում և 762,2° ջերմության մեջ: Այն պահում են նավթի և ուրիշ նավթամթերքների մեջ (տըրանսֆորմատորային յուղի մեջ):

Այս թեթև մետաղը ալյումը (հալումից հետո) տեղի յեռնենում Յեւրիումի 280° ջերմության մեջ:

Ուղում կալիումն ոքսիդանում և (ոդի թթվածնի հաշվին), ըստ վորում նա քաշում և խոնավությունը: Ոքսիդացման ժամանակ դոյացող ուտիչ կալիումն իր հերթին քաշում և խոնավությունը, ստեղծելով պայթյունի վտանգ:

Կալիումն ալյումը և միայն դրսի ոդի հոսանք լինելու դեպքում: Արտաքին միջավայրից (ոդից) մեկուսացած կալիումը, անուղիչ չգտնելով իր ալյուման համար, հանդիսանում և:

Հալած միճակում և ալյումիս կալիումը հոսում և մակերեսի վրայով և ջրի նման թրջում և այն:

Ալյումիումը դեպքում կալիումը նման և արյունակարմիր բծի և արձակում և աննշան քանակությամբ սպիտակ ծուխ (կալիումի ոքսիդ): Ջրի հետ շփելիս կալիումը պայթյուն և առաջ բերում:

Նման յերեույթ նկատվում և նաև այն դեպքում, յերբ կալիումը շփվում և թթուների, ալկալիների և աղերի լուծույթների հետ:

Նատրիումի տեսակարար կշիռը վորը ինչ ավելի յե, քան կալիումինը: Այն համասար և 0,97-ի: Նատրիումի հալման ջերմաստիճանը համասար և 97,7° Յ. Նատրիումը յեռում և Յեւրիումի 880° ջերմությամբ: Նրա ալյումը տեղի յեռնենում 300° ջերմության դեպքում (կամ խոնավության հետ շփելու դեպքում):

Նատրիումը պահում են նավթի կամ հանքային յուղի մեջ: Ինչպես կալիումը, այնպես էլ նատրիումը ուղում ոքսիդանում և, քաշում և խոնավություն, դոյացնելով ուտիչ նատրիում, վորը վառվում և և իր հերթին խոնավություն և քաշում, վորպիսին առաջացնում և նրա բոցավառում, իսկ յերբմն էլ նաև՝ պայթյուններ:

Նատրիումն ազատ ալյումը և միայն դրսից ոդի հոսանք լինելու դեպքում:

Հենց վոր ալյումը նատրիումը մեկուսացվում և արտաքին մթնոլորտից—նրա ալյումն էլ անմիջապես դադարում և:

Նատրիումի ալյումը փայտեղենի վրա՝ վոչ պակաս վտանգավոր և, քան կալիումի ալյումը:

Նկ. 9

(զատվում և նատրիումի դերոքսիդ):

Ալյումը նատրիումը հանդցնող միջոցների ցուցակից դուրս են հանվում հենց այն միջոցները, ինչ վոր կալիումի նկատմամբ. այն և՛ ջուրը, աղերի, ալկալիների, քթումների ջրալուծույթները: Դրանք դործածելիս կամ ալյումն և ուժեղանում, կամ պայթյուն և առաջանում:

Կալիումը և նատրիումը հանդցնելու համար ամենից լավ և կիրառել փայտի մաղած մոխիր: Մեծ քանակությամբ կալիում և նատրիում հանդցնելու համար ավագ չպետք և դործածել հենց միայն այն պատճառով, վոր նա, ունենալով տեսակարար մեծ կշիռ, հալած մետաղի վրա լցվելիս ցրել և դալիս:

Բացի դրանից, ավագը միշտ կարող և պարունակել վորոչ տուրս խոնավություն:

Կալիումը և նատրիումը մոխրով պետք և հանդցնել՝ բա-

Նատրիումի ալյումը, որինակ, յերկաթի վրա, խիստ տարբերվում և կալիումի ալյումից: Նրա բնորոշ գիծն այն և, վոր նա ողացող քարաքոսի նման «սկիկներ» և գոյացնում (Նկ. 9): Յեւրիումի 850°-ից բարձր ջերմաստիճանի դեպքում ամբողջ դանդաղ հալում և և մակերեսի վրայից հոսում:

Վերոհիշյալ «սկիկները» թրջվում են հալած մետաղով, վորը, կարծես, նրանք քաշում են ստորին շերտերից:

Յերբ նատրիումն ալյումը և, մեծ քանակությամբ ծուխ և առաջանում

հով, «Պրոներ» կամ «Տափոն» շոր կրակամարիչով մոխիրը ցրելով տալու միջոցով:

Թե՛ կալիումը և թե՛ նատրիումը հանդցնում են նաև հատուկ հանգցնող միջոցներով:

Փոսֆորն իրենից ներկայացնում է անդուխ կամ քիչ դեղնավուն գույնի հրկիզող նյութ: Ընդհանրապես կան Փոսֆորի միջանի տեսակներ, կարմիր Փոսֆոր (վորն ողում չի բացավում) և սպիտակ և դեղին (վորնք ողում բացավում են):

Հրձիգ ավիառումների համար գործադրվում են միայն վերջին յերկու տեսակները, վորպես ամենաակտիվները: Այդ վերջին Փոսֆորը սպիտակ ծուխ է արտադրում (Փոսֆորի հնդքսիդ— P_2O_5 , վոր կոչվում է Փոսֆորային անհիդրիդ):

Փոսֆորն այրվում է դեղնադուխ բոցով: Այրման ջերմաստիճանը համեմատաբար ցածր է— $800-900^\circ$ Ց: Փոսֆորի բացավուման կետն ունենում է $40-60^\circ$ ջերմաստիճան: Այրվելու ժամանակ Փոսֆորը հարվում է և հոսում մակերեսի վրայից, տողորելով այն: Փոսֆորը պահում են ջրի մեջ, վորը հիանալի միջոց է հանդիսանում նրան ուրի թթվածնի ներդրածությունից մեկուսացնելու համար:

Փոսֆորը հանդցնում են ջրով, ավազով, աղերի ջրալուծույթներով և այլն: Հանձնարարվում է նաև կիրառել պղնձարջասպի լուծույթ (մի լիտր ջրին $100-150$ գրամ պղնձարջասպ):

Այսպիսի լուծույթով հանդցնելիս Փոսֆորն յերեսին դուրսնում է վոչ բավարար կալուն պղնձի շերտ (ցեմենտային պղնձ), վորը մոտավորապես $2-3$ ժամով Փոսֆորը պահպանում է կրկնակի բոցավառումից:

Իսկ յեթե Փոսֆորը հանդցնելու համար ջուր է գործածվում, ապա Փոսֆորն ուղից մեկուսացնող ջրի շերտը չորանալուն պես, այսինքն հանդցնելուց մոտ $5-10$ րոպե հետո Փոսֆորը նորից է բոցավառվում:

Փոսֆորը վորպես հրկիզող նյութ գործածում են զվառավորապես դյուրավառ նյութերը՝ գործվածքները, փայտը և այլն հրկիզելու համար:

III. ՀՐՁԻԳ ԱՎԻԱՌՈՒՄԲԵՐԸ ՀԱՆԳՑՆԵԼԸ

Ինքնապաշտպանության խմբակի հրչեջ ողակը պետք է վարողանա հանդցնել հրձիգ ուռմբերը, վորոնք հրդեհների ծաղման աղբյուր են հանդիսանում: Դրանք հանդցնելիս ամենից առաջ պահանջվում է գործողությունների արագություն:

Առաջին հերթին անհրաժեշտ է վայրկենապես վորոշել ուռմբի պարունակության բնույթը, այսինքն, թե ինչպիսի հրկիզող նյութերով է նա լցված:

Ռուսների արտաքին տեսքը դրա մասին զաղափար չի տալիս: Ռուսների պարունակությունը վորոշելու նշաններն են՝ բոցի գույնը, ուռմբի այրման բնույթը և ծխի գույնը:

Կենտրոնացրած գործողություն ունեցող տերմիտային ուռմբն իր այրվելու առաջին միջանի վայրկյանի ընթացքում բլիսկիկի զաղատար անցքից դուրս է նետում այրման պրոդուկտների հրահեղուկ կաթիլները: Այնուհետև ուռմբի իրանի վորեւ տեղում հարված անցքից սկսում է արտահոսել շլակի և յերկաթի հրահեղուկ զանգված: Այս դեպքում նկատվում է կապտավուն ծխի միայն թեթև զատում: Այսպիսի ուռմբն զգալի քանակությամբ ծխանման զաղ չի առաջացնում:

Յեթե մամլած տերմիտում, վորպես ցեմենտատոր պարունակվում է ծծումբ, ապա այն շենքը, վորտեղ վառվում է կենտրոնացրած գործողության տերմիտային ուռմբը, արագությամբ լցվում է հեղձուցիչ (ծծմբային) զաղով: Այս դեպքում հնարավոր են պայթյուններ:

Յրվող գործողության տերմիտային ուռմբը պայթում է և ցրելով է տալիս տերմիտային հրավառ սեղմանտներ: Այս սեղմանտները վառվում են ճիշտ այնպես, ինչպես փոքր քաշ ($1,5-2$ կգ) ունեցող տերմիտային ուռմբը:

Ելեկտրոնա-տերմիտային ուռմբն իր այրման առաջին մոմենտին նույնպես չլակ և հրահեղուկ յերկաթ է դուրս չարտում զաղատար անցքերից, իսկ հետո սկսում է այրվել ելեկտրոնը՝ ուժեղ լուսաճառագայթումով, վորը նման է մագնեզիոնի այրման: Յերբեմն միջանի վայրկյանի ընթացքում նկատվում են ողում այրվող ելեկտրոնային կաթիլների ուժեղ «նետումներ»: Նրանց այրման ժամանակ ևս կուրացուցիչ սպիտակ լույսի ճա-

աղայթումներ են լինում: «Նետման» գոտին մոտավորապես 3—4 մետր հեռու յե լինում ումբի այրման տեղից: «Նետումները» տեղի յեն ունենում մինչև այն ժամանակ, քանի դեռ տերմիտային հրանյութը չի այրվել-վերջացել: Դրանից հետո ելեկտրոնը վառվում է հանդարտ բոցով:

Փոսփորային ումբը, ընկնելով նպատակակետի վրա, նույնպես պայթում է և ումբի իրանի կտորտանքների հետ միասին դեռ ու դեն չարտում հրավառ ֆոսֆորի կտորները: Այս դեպքում տեղի յե ունենում շենքի ուժեղ ծխապատում (սպիտակադույն ծուխ): Այլ կառուցվածքի ֆոսֆորային ումբըն իր ներգործությամբ տերմիտային ումբ է հիշեցնում: Այրվելու ժամանակ հալվելուց բացված անցքից հոսում է հալած ֆոսֆոր, վորն ողում արագությամբ բոցավառվում է: Այն շենքը, վորտեղ սպալիսի ումբ է այրվում, նույնպես արագությամբ ծխակալվում է:

Տերմիտից, պնդացրած հեղուկ վառելանյութից, նատրիումից կամ կալիումից պատրաստված համախառն ումբը այրման առաջին րոպեյին հիշեցնում է տերմիտային ումբ (նույնպես նկատվում է չլակի և տերմիտային յերկաթի նետում): Կարճ ժամանակից հետո նա սկսում է մեծ քանակությամբ սև ծուխ արձակել,— բոցավառվում են խտացրած հեղուկ վառելանյութերը, վորոնց այրումը նման է նավթի այրման և սև գեղցվում է վորոշ աղմուկով:

Այս ումբը հանդցնելու ժամանակ անհրաժեշտ է առանձին զգուշություն պահպանել: Մասնավորապես պետք է հիշել, վոր այս ումբի մեջ գտնվող կալիումը և նատրիումը ջրով, վերփուրով հանդցնելու դեպքում պայթյուններ են առաջ բերում:

Ճիշտ վորոշելու համար, թե ումբի մեջ կա՞ն արդյոք նատրիում կամ կալիում, հարկավոր է դիմել հատուկ ինդիկատորային աղյուսակների ոգնություն:

Այս աղյուսակներն իրենցից ներկայացնում են սպիտակ թղթի թերթեր, վորոնք փակցված են խալաքարտե չրջանակի վրա (այդ թերթերը պետք է պահել չոր տեղում):

Ողային տաղնալի պահին այդ թուղթը պետք է թեթևակի թրջել 5—6 կաթիլ ջրով (թրջելու համար չպետք է թուղթը ջրի մեջ սուզել):

Այսպիսի աղյուսակը, ծխակալված տեղ տանելով, հեղտոթյամբ կարելի էլինի վորոշել, թե ումբի մեջ կա՞ն արդյոք կալիում և նատրիում: Յեթե աղյուսակի սպիտակ ֆոնի վրա յերեսն դան վառ կարմրադույն բծեր, ապա նշանակում է՝ ալկալիական մետաղներ կան:

Այրվելիս՝ կալիումը և նատրիումը կծու ծուխ են արձակում, այդ ծուխը թեթևակի մաշեցնում է յերեսի և ձեռքի մաշկը: Այս տեսակ ումբը հանդցնելուց հետո անհրաժեշտ է խիւււյն յերեսը մի քանի անգամ լվանալ ջրով: Նպատակահարմար է հրճիգ ավիոուները հանդցնել հալագագ հագած:

Փոքր քաշ ունեցող հրճիգ ումբի դեմ պայքարելու ամենահասարակ միջոցն է՝ ումբը հեռացնել այն շենքից, ուր նա ընկել է: Ռումբը նետում են բակ կամ վորոց, կամ ձգում են հատուկ անոթի մեջ: Այդ բանն անում են արտաքուստ դարբնոցային հատուկ արքանների միջոցով, վորոնք 2 մետր յերկարությամբ կոթ ունեն:

Յեթե ումբն ընկած է հատակի վրա և մոտերքում ավաղով լիք արկղներ չկան, ապա անհրաժեշտ է նրա ստաբիլիզատորը արքանով բռնել և ումբը լուսամուտից դուրս նետել վորոց կամ բակ, նախապես բարձրաձայն նախադուշացնելով այդ մասին վորոցում կամ բակում գտնվող մարդկանց: Իսկ յեթե մոտիկ տեղում ավաղով կամ մոխրով լիք արկղ կա, ապա ումբը պետք է դնել նրա մեջ և ավաղով կամ մոխրով ծածկել:

Սակայն պետք է ասել, վոր այս մեթոդը կիրառելի յե միայն փոքր քաշի ումբերի համար (մինչև 5 կգ), նախած մարտիկի ուժին և վարժությանը: Ընդվորում այս առևանկ մանիպուլացիաները (ձեռնախաղերը) թույլատրելի յեն միայն տերմիտային ցրվող գործողությամբ ելեկտրոնա-տերմիտային ումբերի համար, վորոնք ունեն մինչև 5 կգ քաշ: Իսկ մեծ քաշ ունեցող մնացած հրճիգ ումբերը կարելի յե միայն քաշ տալ մի վորեւ անվտանգ տեղ:

Ռումբերին կարելի յե մոտենալ վոր ուշ, քան 15—20 վայրկյան այն բանից հետո, յերբ «չատրվանումը», այսինքն նետումները դադարում են:

Հրավառ ումբերը կարելի յե քաշ տալ նաև յերկու մետր

յերկարությամբ կոթ ունեցող կարքաձողի կամ հենց այդ տեսակ կոթ ունեցող յեղամի միջոցով:

Կարթածող գործածելիս ուռմբը քաշ են տալիս դւրբելով, իսկ յեղաններ ուղտագործելիս հարկավոր ե պարզապէս ուռմբի ստաբիլիզատորը «հաղցնել» յեղանի վրա:

Ռուսերը կարող են դուրսի նետել կամ քաշ տալ միմիայն այնպիսի մարդիկ, վորոնք հրդեհաշիջման փորձառութիւնն ունեն:

Հրճիգ նյութերի հրավառ կտորները կամ մասնիկները, վորոնք ուռմբերից ընկել են, փոխադրելու կամ քաշ տալու ժամանակ հարկավոր ե հանդցնել վերեւում ցույց տված միջոցներով. տեղափոխման ամբողջ նամակարհին ուշադրությամբ հետեւել, վոր վորեւ տեղ դրուրավառ նյութի բոցավառումը չառաջանա:

Սակայն հրճիգ ուռմբերի դեմ պայքարելու այս վերջին յեղանակը միշտ չի կարելի կիրառել: Ծառ բան կախում կունենա տան հրդեհի բնույթից ե կոնկրետ իրադրութիւնից: Վորայես կանոն, պետք կլինի ուռմբը հանդցնել այն դրությամբ, վորի մեջ նա գտնվելու յե:

Անհրաժեշտ ե պարզ ե վորոշակի իմանալ հրճիգ ուռմբին մոտենալու կանոնները: Դրանից ել հենց կախված ե հրճիգ ուռմբը հանդցնելու հաջողութիւնը ե այդ գործողութիւնը կատարելու անվտանգութիւնը:

Դեռ չսլայթած հրճիգ ուռմբերն ինքնապաշտպանութեան խմբակի անդամների ուժերով վոչնչացնել չի թույլատրվում: Զսլայթած ուռմբեր հայտարարելիս անհրաժեշտ ե այդ մասին

1 Ինչպես ցույց ե տվել Իսպանիայում տեղի ունեցած պատերազմը, ապագայում յայն կիրառում կգտնեն, այսպես կոչված յերկարատե—դանդաղ գործողութեան հրանց ուռմբերը: Սակայն դրանց մեծ նշանակութեան մասին ռազմական գրականութեան մեջ հիշատակվել ե դեռ Իսպանիայում տեղի ունեցած պատերազմից առաջ:

Ուտարերկրացի մի ռազմական մասնագետ այս ուռմբերի մասին ասել ե հետևյալը.

«Յերկարատե—դանդաղ գործող հրանցները կարող են ուռմբերի գործողութիւն (այրում, պայթիւն ե այլն) առաջացնել օտարեր ժամանակամիջոցներից հետո—մի բոցիցից սկսած մինչև մի քանի ամիս (ժամացույցի միխտնիզմ, փմիակիւն ռեակտիվներ ե այլն կիրառելու հիման վրա):

Յերկարատե—դանդաղ գործող հրանցներն ունեցող ուռմբերի գործո-

ւումիցապես հաղորդել տան ՀՈՊ-ի պետին, վորպեսպէ նա տեղական ՀՈՊ-ի տեղամասից հատուկ խումբ հրավերի: Միաժամանակ ողակի հրամանատարը (կամ պոստի ավադը) պարտավոր ե հատուկ մարդ նշանակել՝ ծածկել հետեւից այսպիսի ուռմբ դիտելու համար, մինչև վոր տեղամասի ՀՈՊ-ի խումբը տեղը հասնի:

Պետք ե նկատի առնել, վոր յերկարատե—դանդաղ գործողութեան հրանցներից վրձանք կարող են գործողութեան մեջ մտնել ուռմբը տեղից շարժելու ժամանակ:

Կարող են լինել նաև այնպիսի դեպքեր, յերբ ուռմբը, այրվելով վորոշ ժամանակ, կառաջացնի հրավառ հրկիզող նյութի ուժեղ «նետում»: Դրանով առանձնապէս աչքի յեն ընկնում տերմիտային ուռմբերը, վորոնք լցված են ծծումբով ցեմենտած տերմիտային խառնուրդով:

Ռուսերին մոտենալիս ամենից առաջ հարկավոր ե ուշադրութիւն դարձնել նրա դրութեան վրա:

Առանձին զգուշութիւն ե հարկավոր հատակի (ինքնիցիոն) պայթուցիչ ունեցող ուռմբի դեմ պայքարելիս, քանի վոր այդ դեպքում տեղի յեն ունենում հրավառ հրճիգ նյութի մանր կաթիլներ յալելի ուժեղ նետումներ: Վերջիններս համեմատաբար վտանգավոր չեն տանիքածածկի համար, բայց շատ վտանգավոր են բնակելի սենյակի համար ե հրշի պոստի մարտիկների համար:

Այս տեսակ ուռմբին 5—6 մետրից ավելի չպետք ե մոտենալ ե այն ել պետք ե հանդցնել ծածկի հետեւից:

Մնացած դեպքերում ուռմբին պետք ե մոտենալ վերջնական դիրքով՝ կողմից հանդցնելու համար ե ստաբիլիզատորին մոտենալ մոտավորապէս 45—50° անկյուն կադմելով: Յերբեք չի

զուլթյան պատկերը նա նկարագրել ե այսպէս.

«Սփորաբար սովառնակներ կարճատե թռիչքը տվյալ դեպքում կարծես ձգձգվում ե անորոշ ժամանակով: Նետված ուռմբերի պայթիւնները մեկը—մյուսին հետևում են անհամաչափ ընդմիջումներով, այն ժամանակ, յերբ ամբակոծիչ սովառնակներն արդեն վաղուց են անհետացել Ամեն ինչ, նույնիսկ նետված ուռմբերը վոչնչացնելու աշխատանքը, վտանգի տակ ե գտնվում, քանի վոր հայտնի չե, թե վրտեղ ե յեր կառաջանա հրդեհի գազային հարձակման կամ պայթիւնի նոր ոջալը»:

1 Քան հենց նույն տիպի հրդեհիչ ուռմբերի մոտ, վորոնք, սակայն, ունեն գլխային (հարվածային) պայթուցիչ:

կարելի ունենալ մոտենալ ուղիղ գծով դեպի նրա գլխամասը:

Յեթե ունի լցված է խառնած վառելանյութով և հրչեջ պոստի մարտիկներն ուշ են հասել ուժակոծված վայրը, ապա այդ դեպքում չի կարելի մոտենալ նաև ստաբիլիզատորին, վորովհետև կարող է պատահել, վոր նա դուրս չալրտվի «ռետի-տիվ գործողութայն» ուժով (խառնած վառելանյութի խիստ տաքանալու պատճառով):

Քումբեր հանդցնելու համար վորպես յեղման դրուժյուն պետք է համարել՝ մինչև 10 կգ քաշով ունեցող համար— 1—2 մ, մեծ քաշով ունեցող համար— 2—6 մ:

Այստեղ անհրաժեշտ է հաշվի առնել կոնկրետ իրադրու-թյունը: Բայց, վորպես կանոն, պետք է աշխատել, վորքան կարելի յե, չափ մոտենալ ունի, սակայն 1 մետրից վոչ պակաս:

Յեթե հրչեջ պոստում կա յերկու հոգի, ապա հրձիգ ունի-րը պետք է հանդցնել հետևյալ կարգով.

Պոստի ավագը անմիջականորեն հանդցնում է ունի, իսկ յերկրորդ մարտիկը նրա մոտ բերում է հանդցնող միջոցներ, իսկ կարիք յեղած դեպքում փոխարինում է նրան և ողնում ունի հանդցնելու գործում:

Յեթե հասնի ոժանդակ ուժ— ողակի առանձին մարտիկներ, ապա նրանք կատարում են հրչեջ շիջելու միջոցները ուժակոծ-ված վայր բերելու աշխատանք, ինչպես նաև պոստի ավագի ղեկավարութայն մասնակցում են ունի կամ հրչեջ հանդ-ցնելու գործին:

Հանդցնելու կարգը կախում ունի ունի մեծութունից, տիպից և նյութերի պարունակութունից, չենքում նրա ունե-ցած դրուժյունից և հանդցնող միջոցների առկայութունից:

Ծածկերի միջև վառված (իրանը մի մասում, գլխամասը— մի ուրիշ) ունի պետք է վերևից սառեցվի կրակմարիչի մի-ջոցով: Այս աշխատանքը պետք է համատեղել սենյակի վառ-վող կահ-կարասիքը հանդցնելու հետ, յեթե դեպի այնտեղ հո-ւած հրահեղուկը և առն հրչեջ են առաջացրել: Ընդվորում ալրման պրոդուկտների հոսելու տեղերի վրա անհրաժեշտ է անմիջապես միջանի բաձ ավագ լցնել:

Ուրիշ դեպքերում հարկավոր է ղեկավարվել հետևյալով.

Պետք է աշխատել բոցավառվող ունիները հեռացնել ամե-նապարզ միջոցներով (աքցանով, յեղանով և այլն): Իսկ յեթե

ինչ-ինչ պատճառներով չի կարելի ունի դուրս նետել, ապա անհրաժեշտ է ձեռնարկել նրա շիջեցմանը:

Ելեկտրոնա-տեքստային ունի վրա պետք է անմիջապես չոր ավագ (յեթե ունի 1 կիլոգրամից ավելի չի կշռում), կա-վաշերտ կամ չոր մոխիր լցնել: Նորմալ կերպով պետք է ծախ-սել սովորական տեսակի 8—10 լիթ բաձ հանդցնող նյութ:

Ունի վրա ավագ կամ մոխիր պետք է լցնել ստաբիլիզա-տորի կողմից, աշխատելով իսկույն և եթե հանդցնող նյութն այլման վայր հասցնել:

Հանդցնող հյութի առաջին մատակարարումը կատարվում է 2—3 մ հեռավորութունից, աշխատելով մի փոքր փոշիացնել այն: Իսկ հետևյալ մատակարարումները կարելի յե արդեն կա-տարել ավելի մոտ հեռավորութունից, հանդիսատ կերպով ծած-կելով ունի ամբողջ իրանը: Ընդվորում, յեթե ունի վառվել է միջնարկային ծածկի մեջ, ապա հանդցնելու աշխա-տանքը վերջացնելուց 2—3 րոպե հետո հարկավոր է բաց անել ունի մոտերքում դռնվող ծածկը և ստուգել, յե ար-դյոք հրչեջի ոջախ չի՞ առաջացել նրա տակ:

Պետք է բաց անել այն բոլոր դեպքերում, յերբ ունի ծածկի մեջ է խրվել:

Ունի վրա լցվող ավագի, մոխրի և այլ հանդցնող նյու-թերի շերտի հաստութունը պետք է լինի առնվազն 3—4 սմ: Այն տեղերը, ուր հանդցնող նյութի շերտն իջել է, անհրաժեշտ է լրացուցիչ կերպով լցնել:

Յեթե հակառակորդը զցել է կենտրոնացրած գործողութայն տեքստային ունի, ապա հարկավոր է անհապաղ, հենց վոր նա դադարեցնի սկզբնական այրվող պրոդուկտի նետելը, ունի-րի և նրա շրջապատի վրա լցնել 3—5 սմ հաստութայն ավագա-չերտ: Այս հաստութայն շերտը կրակից պաշտպանող փովածքի դեր կխաղա (այսինքն թույլ չի տա, վոր ունի հոսող հրա-հեղուկը այրի փայտյա մասերը): Հոսող և կուտակվող հրահե-ղուկի վրա անհրաժեշտ է անընդհատ ավագ լցնել, իսկ ունի յեթե այլ հնարավոր է, պետք է աքցանի (կարթածողի) և այլնի միջոցով այրման տեղից դուրս քաշել, զնել ավագաչերտի վրա և ամբողջովին ավագով ծածկել:

Այստեղ գլխավորն այն է, վոր պետք է ամեն կերպ աշ-խատել կանխել բոցավառ շլակի հեղուկի շիջումը չափազան-ված փայտեղների հետ:

Յերբ տերմիտային հրանյութն այրվում և վերջանում է, դրանից հետո (3—5 րոպե հետո) անհրաժեշտ է կարթածողի, նիզի և այլ միջոցով հեռացնել հրաշեկ շխլը, իսկ նրա կուտակված տեղերը թրջել առատ ջրով, այդ նպատակի համար ոգտադործելով հիդրոպուլտ-դուլը կամ հիդրոպուլտ-կոստիլ:

Յրոզ դործողության տերմիտային ուումբի անգմեմները պայթումից հետո հազցնում են ճիշտ այնպես, ինչպես կենտրոնացած գործողության թեթևաքաշ տերմիտային ուումբերը: Տվյալ դեպքում սեղմենտները դեն չպրտելը (աքցանով և յեղանով) միանգամայն տեղին է և անվտանգ:

Փոսփորային ուումբը հանգցնելիս առաջին հերթին անհրաժեշտ է ծխի միջոցով վորոշել, թե նրանում արկալիական մետաղներ չկա՞ն արդյոք, իսկ այնուհետև անմիջապես ոգտադործել ջուր կամ պղնձարջասպի լուծույթ, աշխատելով դրանք չաղ տալ շատ մանր կաթիլներով:

Այստեղ լիովին կերտելի յե հիդրոպուլտ-կոստիլը, վորը ջրհան մեքենայի վրա ունի համապատասխան դրվադ:

Տերմիտ և խառցրած վառելանյութ պարունակող կոմբինացված ուումբը հանգցնելիս հարկավոր է նույնպես, ինչպես տերմիտային ուումբը հանգցնելիս, ավազով ծածկել հոսող հրահեղուկը, ուումբի մարմինն անհապաղ սառեցնել թանձրափրփուր կրակմարիչի կամ հիդրոպուլտ-կոստիլից արձակված ջրացայտի միջոցով: Ռումբի իրանի սառեցումն զլալի չափով պակասեցնում է փայտեղենի վառվելու և ուումբի պոչամասի դերտաքանալու վտանգը:

Տերմիտի այրվելուց հետո, ոգտադործելով հիդրոպուլտ-կոստիլը, հարկավոր է ջրի շիքն ուղղել դեպի ուումբի արտահոսման անցքը: Սրանով հնարավոր կլինի ուումբը սառեցնել:

Հրչեջ ողակի յուրաքանչյուր մարտիկ պետք է ոժտված լինի ջրի շիթը դեպի ուումբի արտահոսման անցքն ուղղելու ընդունակութամբ: Այդ ընդունակութունը պետք է ձեռք բերել գործնական պարապմունքներ անցկացնելիս, ոգտադործելով ուումբի մակետը:

Շիքն այսպես մատակարարելու անվտանգ հեռավորությունը 3—7 մետր է:

Սառելուց 10 րոպե հետո կոմբինացված ուումբը պետք է տեղից շարժել և քաշել մի կողմ, պատրաստի ունենալով թանձրափրփուր կրակմարիչ № 3, վորպեսզի հնարավոր լինի այն միանգամից գործի դրել, յեթե պինդ վառելանյութ է վառվում:

Տերմիտ, պինդ վառելանյութ և ակալիական մետաղներ պարունակող կոմբինացված ուումբը հանգցնելիս, նրա մարմինը սառեցնելու համար վոչ մի դեպքում չի կարելի ջուր կամ փրփուր գործածել:

Քանի վոր նաորելումի և կալիումի ներկայությունը կարելի յե դրսևորել միայն պինդ վառելանյութի այրման սիղբներին, ապա ուումբի շիջեցման առաջին մոմենտին հանձնարարվում է գործածել ավազ (ճիշտ նույն կարգով, ինչ վոր տերմիտային ուումբի համար, այսինքն նրանով լցնել այն տեղերը, ուր չլակ է հոսել):

Պինդ վառելանյութը պետք է հանգցնել մանրած կավով, ավազով և մոխրով: Իսկ ուումբի իրանը սառեցնել կարելի յե միայն հատուկ միջոցով:

Այս տեսակ ուումբից վառվող շենքի կահավորանքը հանգցնում են ջրով կամ փրփուրով:

Մի անգամ ևս ընդգծում ենք, վոր հրձիգ ավիաուումբեր հանգցնելիս կարիք չկա ամեն անգամ ջուր գործածել, մանավանդ թույլ կամ վոչ-մեծ ճնշման տակ ($1\frac{1}{2}$ —1 մթնոլորտ) մատակարարվող ջուրը:

Վերոհիշյալ բոլոր ավիաուումբերը ամենից լավ է հանգցնել հատուկ միջոցներով, մեր նկարագրած ամենահասարակ կրակմարիչ նյութերի տգնություն դիմելով միայն այն դեպքում, յերբ հատուկ միջոցներ չկան:

Հանգցնող միջոցները պետք է նախորոք ամբարել չերդակում, սանդխավանդակներում բաշխված քանակությամբ (60 կգ ավազ, 45—50 կգ մանրած կավ և 5—10 կգ մոխիր ամեն մի պոստի համար):

Կենտրոնացրած գործողության 50 կիլոգրամանոց տերմիտային ուումբը հանգցնելու համար հանգցնող նյութերի միջին ծախսը մոտավորապես այսպես է. 40 կգ ավազ (կամ հանգցնելու ուրիշ չոր միջոց) և յերեք հատ թանձրափրփուր կրակմարիչ № 3:

Յերբեք չի կարելի մոռանալ այն մասին, վոր ուումբի շիջեցումը վերջացնելուց հետո անհրաժեշտ է հեռացնել հրձիգ նյութերի (վառված և չվառված) մնացորդները: Այդ անհրաժեշտ է, նախ, այն պատճառով, վոր դրանցից վոմանք (օրինակ, Փոսփորը) կարող են նորից բոցավառվել, իսկ, յերկրորդ, դրանց հեռացումը հնարավորություն է տալիս մանրամասնորեն ստուգելու հրդեհման տեղը:

Մնացորդները պետք է հեռացնել առանձին ղզուշությամբ և դրանց չդիպչել չափապահանված ձեռքերով:

Ռումբը հանդցնելու աշխատանքը վերջացնելուց 10—15 րոպե հետո արդեն դժվար է տերմիտի այրման պրոդուկտները հեռացնել հրդեհման վայրից՝ բահի և այլ միջոցների օգնությամբ:

Հրդեհման վայրը պետք է միանգամից վողողել ջրով:

Հանդցրած ելեկտրոնը հանդցնող նյութի շերտի տակ էլ կարող է դեռ գործունակ լինել 15—30 րոպեյի ընթացքում: Այդ իսկ պատճառով նրան նախքան հեռացնելը ամենից առաջ հարկավոր է ճշգրիտ վորոշել, թե արդյոք այրումը դադարե՞լ է, իսկ հետո արդեն սկսել հանդցնող միջոցի շերտը յերկու մետր յերկարությամբ կոթ ունեցող սուր բահով թեթևակի փորփորելու աշխատանքը, անպայման հաղնելով պաշտպանական ակնոցներ: Դրանից մի ժամ հետո ելեկտրոնով բռնկված վայրը պետք է մի անգամ ևս ջրով վողողել 2—4 մ հեռավորությունից:

Իսկ ինչ վերաբերում է ֆոսֆորին, ապա անհրաժեշտ է առանձին խնամքով այն հավաքել ջրով լի դուլի մեջ: Ֆոսֆորի այրման տեղը պետք է խնամքով քերել կացնի, դանակի կամ դուրի միջոցով: Ֆոսֆորի դուլից ջուրը պետք է թափել փոսի մեջ և փոսը հողով ծածկել, իսկ մնացածն այրել յերկաթաթիթեղի վրա, բակում, շենքերից հեռու:

V. ՀՐՁԻԳ ՌՈՒՄԲԵՐԻ ԱՌԱՋԱՅՐԱԾ ՀՐԴԵՀՆԵՐԸ ՅԵՎ ՊԱՅՔԱՐԸ ՆՐԱՆՑ ԴԵՄ

Լինում են դեպքեր, յերբ հրձիգ ումբերը նպատառվոր պայմանների չնորհիվ (տանիքածածկերի անպետքանալը և այլն) կարող են հրդեհ առաջացնել: Այդ դեպքում հրչեջ ողակի մարտիկներին վիճակվում է միաժամանակ հանդցնել և՛ հրձիգ ումբը, և՛ նրանից առաջացած հրդեհը:

Բնակելի տան շենքում հրձիգ ումբի թափանցելու աստիճանը ղլխավորապես կախում ունի յերեք ֆակտորից. ումբերի քաշից, ռմբակոծման բարձրությունից և այն բանից, թե ինչ նյութից է կառուցված տունը: Նշանակութուն ունեն նաև կտրի ձևը և շինանյութը: Վերջինիս վրա մենք կանգ չենք առնի, քանի վոր տների մեծ մասն ունի այնպիսի տանիքներ, վորոնք հարմարեցված չեն ումբերի հարվածները թուլացնելու համար: Քննենք առաջին յերեք ֆակտորները:

Փոքր քաշ ունեցող (1—2—5 կգ) ումբերը, ծակելով կտու-

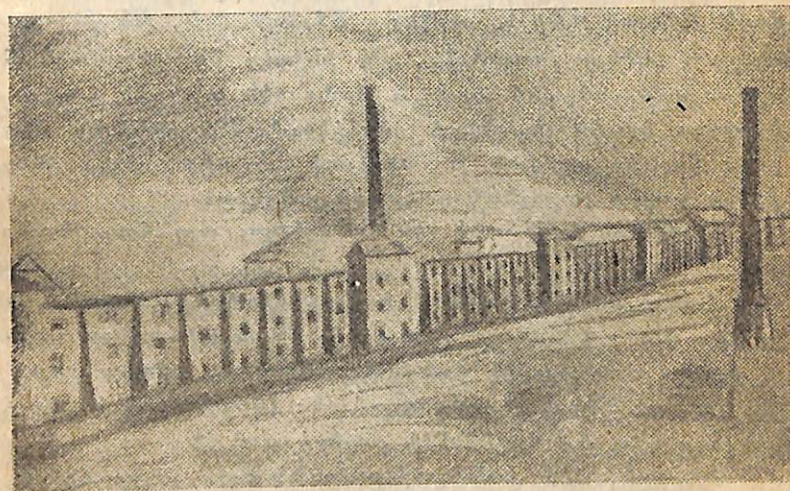
րը, ընկնում են տանիքածածկերի վրա, կամ խրվում նրանց մեջ: Այլևի խոշոր ումբերը— 10, 25 և 50 կգ քաշով, ծակելով կտուրն ու տանիքածածկը, ընկնում են շենքի միջածածկի կամ հարկերի հատակի վրա (վրվում են հատակի մեջ):

Յերեկ ժամանակ, լավ սպառադինված և կազմակերպված ավիացիներին պաշտպանության կողմից դիմադրություն չենելու դեպքում, ռմբակոծությունը սովորաբար կատարվում է 4000—7000 մ բարձրությունից, իսկ դիշեր ժամանակ՝ 2000 մ և ավելի պակաս բարձրությունից: Այլևի պակաս բարձրություններից ռմբակոծելու նպատակն է՝ ավելի հեշտությամբ հարվածել նշանակետը:

Այսպիսով, այն բարձրությունը, վորից ընկնելու յեն հրձիգ ումբեր, կարող է խիստ տարբեր լինել: Հետևաբար, շենքի մեջ ումբերի թափանցման աստիճանն էլ տարբեր կլինի:

Ինքնըստինքյան հասկանալի յե, վոր նույնիսկ ղզալի բարձրությունից (4000—7000 մ) փոքր քաշ ունեցող ումբեր ցած նետելիս տան ամենախոցելի տեղերը տանիքածածկերն են և նրանց հարակից հարկերը:

Ներկայումս քանի դնում¹⁾ ավելի պարզորոշ է դառնում փոքր քաշ ունեցող ումբեր դործադրելու տեղեկացիան: Այդ հնարավորություն է տալիս հրդեհը տարածելու հորիզոնական

Նկ. 10

ուղղությամբ— մի տան կտրից դեպի հարևան տները կտուր-
ները, վորպիսին անպայման ամենամիտանդավորն է հանդիսա-
նում¹։ Կարճ ժամանակում կրակն ընդգրկում է շենքերի զգալի
տարածություն (նկ. 10) :

Իսկ դրանից, փոքր քաշի ուղիքներ դորձածելը պայմանա-
վորված է նաև մի այլ նկատառումներով²։ մեծ քանակությամբ
փոքր ուղիքներ նետելիս հանդիմանում է ստեղծել հրդեհի մեծ
քվով ոչախներ³։ Ճիշտ է, վոր այս ոչախներն սկզբնական չրջա-
նում աննշան են լինում, բայց բազմաթիվ լինելու դեպքում
ներանք կարող են մեծ հրդեհի պատճառ դառնալ, վորովհետև
դրանք բոլորն էլ միանգամից հանգցնելն այնքան էլ հեշտ չէ :

Փրանսիական «Պարի Սուար» ռեակցիոն թերթի թղթակից
Լուի Դեկապրեն⁴ իր գրքում այսպես է նկարագրում հրձիգ
ուղիքների մասսայական կիրառումից առաջացած քայքայումնե-
րի պատկերը :

«Կարկտի նման թափվում են ուղիքները Կորտեսները հրա-
պարակի, Արտոչա կայսրանի և Լեոն փողոցի միջև ընկած
ամբողջ թաղամասի վրա : Սուրբ Ավգուստինի փողոցի վրա
այլովում է մի տուն, վորը վերեկից ներքև փորված է արկով,
ինչպես գոթանով փորված հող : Կրակը նետվում է դեպի դի-
մացի տունը :

Կրակի ողակը մեծաքանակ դանդաղորոշությամբ միակց-
վում է Գրան Վիայի չուրը : Յերեվում է, թե ինչպես են
այլովում տները տանիքից, թե ինչպես են վառվում ներանք
մինչև ամենաներքևի մասը և ծանրորեն փուլ են դալիս կա-
ծերի ու կրակի լեզուների մրրկում : Մի քանիսից մնում են
չորս կողմից այլոված չարագուշակ կմախք, վորը լիզում են
իրենց դործը շարունակող կրակի ցուլերը :

Հրչեջներն ի վիճակի չեն հանգցնելու այդ հազարավոր խա-
րույկները :

Հրձիգ ուղիքն ընկնում է Փրանսիական դեսպանատան կը-
տուրի վրա, Վիլյալար փողոցում : բարերախտաբար հանդիմանում
է կրակը ժամանակին հանգցնել : Սակայն չրջակա բոլոր տնե-
րը ջահերի նման բոցավառվում են : Առավոտյան ժամը հինգին
փողոցը դեռ ևս հրդեհների բոցերի մեջ է» :

Իհարկե, մեծ քանակությամբ նետելիս բոլոր հրձիգ ուղի-
քերն էլ շենքերի (տների, ձեռնարկությունների, պահեստների
և այլնի) վրա չեն ընկնում : Վնասի աստիճանը կախված է

բնակավայրի շենքերի խառնվածից : Փողոցն ինչքան նեղ է,
տներն այնքան ավելի մոտ են դասավորված իրար, հրապա-
րակներն ինչքան ավելի փոքր են, պարզ է, վոր այնքան ավե-
լի մեծ թվով ավիաուղիքներ են դիպչում նպատակահետին :

Իրենց պարունակությամբ տարբեր հրձիգ ուղիքների ներդո-
րության աստիճանը շենքի մասերի վրա՝ կախում ունի մի
չարք պատճառներից : Կանգ առնենք դրանցից ամենաբնորոշների
վրա :

Վերցնենք, որինակ, մի տանիքածածկի տակը, վորը լցված
է զանազան հնոթիներով (աթոռներ, բազմոցներ, թուղթ, լա-
թեր և այլն) և ունի բազմաթիվ միջնորմներ— պատեր և տա-
նիքային խորթանոցներ : Այսպիսի տանիքածածկն առանձնապես
վտանգավոր է հրդեհի տեսակետից : Հրձիգ ուղիքը, ծակելով
կտուրը և խրվելով տանիքածածկի մեջ, առաջ է բերում հե-
տեվյալը՝

Փոսփորային ուղիքը, վորը նախատեսված է դուրապառ
նյութերը հրկիզելու համար, մի ակնթարթում կրոցավառի
տանիքածածկի զանազան տեղերում և առաջ կբերի շենքի լիա-
կատար ծխակալում : Կարճ ժամանակից հետո հրդեհն սպառ-
նալից չափերի կհասնի : Դրա դեմ պայքարելը չափից ավելի
բարդ է դժվար կլինի, վորին, ի միջի այլոց, զգալի չափով
կնպաստի շենքի խիստ ծխակալված լինելը :

Ելեկտրոնա-տեղեկատվային ուղիքը, վորը նախատեսված է
լինում հրկիզելու դուրապառ նյութերը և փայտեղենի հարթ
մակերեսները, հրդեհ կառավարչի այնտեղ, ուր խրվել է նա :
Դրա հետ միասին, նրա շաղ աված հալած մետաղի կաթիլները
կարող են հրդեհի բազմաթիվ մանր ոչախներ ստեղծել տանի-
քածածկի զանազան տեղերում, ընկնելու տեղից 3—4 մ շառավղի
վրա :

Կենտրոնացրած գործողության տեղեկատվային ուղիքը, վորն
ունի ճիշտ նույն նպատակը, ինչ վոր ելեկտրոնա-տեղեկատվայինը,
բայց ընդունակ է հրկիզելու փայտե ծածկը, իր ընկած տեղում
կառավարչի ավելի ուժեղ հարված, քան ելեկտրոնա-տեղեկատ-
վային ուղիքը : Հարվածի տեղում համարյա վայրկենապես կվառ-
վի տնային կահ-կարասիքը : Համենայն դեպս այսպես կլինի 50
կգ քաշ ունեցող ուղիքի ներդրությունը, վորի վառելանյու-
թի պաշարը բավական մեծ է :

Հրդեհի դոտին ընդարձակելու տեսակետից առանձնապես

¹ Լուի Դեկապրեն, Հերոսական Մադրիդ, Սոցեկիզ 1936 թ. :

վտանգավոր են այս ուումբի գործողութեան առաջին րոպենները, յերբ նրա հալված անցքերից, զգալի ճնշման ներքո, տեղի կունենա չլակի և տերմիտային յերկաթի «չատրվանում», վորոնք ունեն 1500—1600° Յ ջերմութիւն և ընդունակ են առաջացնելու հրդեհի բաղմամբիւ մանր ոջախներ: Հետագայում, յերբ տերմիտի այրումը կսաստկանա, կսկսվի այրման պրոդուկտների արտահոսում: Հոսելով ծածկի միջով, նրանք կվառեն հնոտիները, կբոցավառեն և կայրեն ծածկը, ստեղծելով թաքուն հրդեհ, ինչպես նաև անմիջականորեն ծածկի տակ գտնվող շէնքը հրդեհելու վտանգ:

Յրվող գործողութեան տերմիտային ուումբը, վորի նպատակն է ստեղծել հրդեհի բաղմամբիւ և մանր առանձին ոջախներ, պայթյունի ուժով մասամբ քարուքանդ կանի տանիքը և միջնորմները. դրա հետևանքով կուժեղանա ողի հոսանքը, հետևաբար և հրդեհը: Ռումբի յուրաքանչյուր տերմիտային սեղմնատը վերջին հալվով կհասցնի հենց նույն վնասը, ինչ վոր կենտրոնացրած գործողութեան փոքրաքաչ տերմիտային ուումբը:

Համակցված ուումբը, վորը բաղկացած է տերմիտից և խտացրած վառելանյութից, վորի նպատակն է հրկիզել թե՛ դժվարութեամբ վառվող և թե՛ դյուրավառ նյութերը, արագութեամբ առաջ կբերի հնոտիների և ամբողջ տանիքածածկի ուժեղ բոցավառում: Կրակի ներդրողութեան առանձնապես կենթարկվեն կտուրի տախտակածածկը և ծպեղները, այնպես վոր տանիքի փուլ դալու վտանգն անխուսափելի կլինի:

Ահա թե ինչո՞ւ տանիքածածկերի տակը հնոտիներից մաքրելը, հակահրդեհային միջոցառումների կիրառումը վերին աստիճանի կարևոր գործ են հանդիսանում:

Կարգի բերված և մաքրված տանիքաշէնքը ուումբից կվնասվի աննշան չափով, մանավանդ յեթե անմիջապես միջոցներ ձեռք առնվեն՝ ուումբը հանգցնելու կամ հեռացնելու համար:

Այս պայմաններում ֆոսֆորային ուումբը միայն կխանձի փայտեղենը և ֆոսֆորով կտոգորի միայն այն տեղերը, վորտեղ նա այրվել է: Տվյալ դեպքում հրդեհի ծագումը 5—10 րոպեյով կդանդաղի, իսկ այդ բավական է՝ ֆոսֆորը հանգցնելու և դրանով իսկ հրդեհը կանխելու համար:

Այս պայմաններում, այսինքն այն տանիքածածկում, վորտեղ գործադրվել են հակահրդեհային կանխարդելիչ միջոցառումներ, ելեկտրոնա-տերմիտային ուումբը կրակ կառաջացնի, այն ել հազիւ 3—5 րոպե հետո, այնտեղ, վորտեղ այրվել է նրա

հիմնական զանգվածը: Ռումբի նետած՝ ելեկտրոնի հրավառ մասնիկները միմիայն թեթևակի խանձում են փայտեղենը:

Արդարև, հրավառ հալած ելեկտրոնը կարող է ներհոսել ծածկի ճեղքերից և առաջացնել թաքուն հրդեհ, վորի մասին չի կարելի մոռանալ:

Կենտրոնացրած գործողութեան տերմիտային ուումբը «չատրվանելիս» այստեղ նույնպես մեծ վտանգ չի ներկայացնի: Վտանգավոր կլինի նրա այրման յերկրորդ փուլը, յերբ կսկսվի տերմիտային նյութի այրումը (ուումբի մարմնի հալելուց հետո): Այն վերնածածկը, վոր պաշտպանված չե ավազի շերտով և այլ նյութերով, կայրվի և նրա տակ անպայման թաքուն հրդեհ կծագի:

Յեթե վերնածածկը ծակվի և ուումբը խրվի այնտեղ, ապա կառաջանա վոչ միայն հրդեհի լուրջ վտանգ, մարտիկի աչքից թաքուն, այլև տանիքածածկի տակ գտնվող շէնքի կահավորանքի բոցավառում, մանավանդ յեթե այդ լինի բնակելի շէնք:

Յրվող գործողութեան տերմիտային ուումբը նույն արդյունքը կտա, ինչ վոր կենտրոնացրած գործողութեան փոքրաքաչ ուումբը: Տերմիտային սեղմնոններն առանձնապես զգալի վնաս չեն առաջացնի:

Այսպիսի ուումբը հանգցնելուց հետո անհրաժեշտ է խնամքով ստուգել ամբողջ շէնքը, վորովհետև հնարավոր է, վոր հրդեհի թաքուն ոջախ գոյություն ունենա:

Ինչպես արդեն ասել ենք, հրձիգ ուումբը վտանգավոր է գլխավորապես այն վայրի համար, վորտեղ նա առատ սնունդ է գտնում կրակի համար: Այս տեսակետից խիստ վտանգավոր են տների բնակելի սենյակները: Դյուրավառ գործվածքները (հագուստեղեն, սփռոցներ, մահճակալների արդուզարդ և այլն) բավական հարուստ սնունդ են հանդիսանում կրակի համար, ինչպես և տնային զանազան կահույքները:

Ֆոսֆորային ուումբը, ընկնելով բնակելի սենյակը, այստեղ ևս, ինչպես հնոտիներով լեցուն տանիքածածկում, պռաջ է բերում կահ-կարասիքի արագ բոցավառում:

Ելեկտրոնա-տերմիտային ուումբը ելեկտրոնի հրավառ մասնիկներ նետելու պահին առանձնապես վտանգավոր է գործվածքների և թղթի (պատտառների) համար: Իսկ փայտի համար վտանգավոր է ուումբի իրանի վառվելը:

Կենտրոնացած գործողութեան տերմիտային ուումբը վտան-

գալոր ե իր այրման բոլոր ստաղկաներում: Այրման պրոդուկտները «չատրվանելու» դեպքում մոտիկ գտնվող տնային այն պիտույքները, վորոնք իրենց վրա ունեն գործվածքներ (բազմոցներ, անկողին և այլն), արագ բոցավառվում են: Հոսող հրահեղուկը և յերկաթն իրենց հերթին կարող են այրել հատակը, հրդեհի թաքուն ոջախ և նույնիսկ հրդեհ առաջացնելով ստորին հարկում:

Յրվազ գործողությամբ տեքստային ուռմբը տեղում է հրդեհի մանր ոջախները մի ամբողջ շարք, վորոնք կարող են միանալ և կրակով շրջապատել ամբողջ սենյակը:

Այս բոլորից պարզ է, վոր ավելորդ գործվածքները (վարագույրներ և այլն) «սպառնալից դրուժյան» ժամանակ պետք է հավաքվեն պահարաններում: Այդ անհրաժեշտ միջոցառում է առանձնապես այն բնակարանների համար, վորոնք անմիջակա-նորեն գտնվում են տանիքածածկից ներքև:

Պակաս խոցելի չեն բնակելի տների փայտե սանդուխդները: Վառվելով, նրանք կարող են կտրել տան վերևի հարկե-րում ապրողների եվակուացիայի ճանապարհը:

Սանդխավանդակներում ֆոսֆորային ուռմբը կարող է քարուքանդ անել սանդուխդները և ծխապատել շենքը, իսկ ելեկտրոնախտերմիտային ուռմբը կհրդեհի սանդուխտ աստիճանները և ճաղերը, կենտրոնացրած գործողության տեքստային ուռմբը կարող է կրակով արագ լսվել սանդուխտ յերկու-յերեք մետրանոց դոտի (իր ընկնելու տեղից հեռու), ցրվող գործողության տեքստային ուռմբը, մի կողմից կարող է մասնակի քանդել սանդխավանդակը, իսկ մյուս կողմից — հրդեհի առանձին ոջախներ առաջացնել սանդխավանդակի զանազան տեղերում:

Այսպիսով, հրդեհաչեղ ողակի մարտիկներին վիճակվում են այստեղ հանգցնել վոչ միայն հրդեհի աղբյուրները, այլ նաև հենց հրդեհը:

Յուրաքանչյուր հրձիգ ուռմբ կարող է հրդեհ առաջացնել: Դրանցից մի քանիսը հրդեհն առաջացնում են դանդաղ, իսկ մի քանիսը՝ արագ: Այդ իսկ պատճառով հրչեղ ողակն ամբողջովին վերցրած, իսկ հրդեհաչեղ պոստի մարտիկները մասնավորապես, պետք է չարունակ պատրաստ լինեն հանգցնելու վոչ միայն ուռմբերը, այլև հրդեհի սովորական ոջախը:

Յերբ ուռմբն ընկնում է շենքի այս կամ այն մասի վրա,

ամենից առաջ հարկավոր է վորոշել հրդեհի հնարավոր դարգաման վտանգը:

Հրդեհն ամեն տեղ միատեսակ չի զարգանում: Դրա համար ել կրակը հանգցնելու միջոցները հրդեհաչեղ պոստերին բաշխվում են՝ համաձայն նրանց պաշտպանության յենթակա բնակելի տան տեղամասերի հրդեհավտանգության աստիճանի: Ամենատեղ պոստերը պետք է լինեն տանիքածածկի դռան մոտ և նրան հարակից առաջին հարկում:

Յեթե տանիքում անց են կացվել հակահրդեհային կանխարգելիչ միջոցներ, ապա պետք է համարել, վոր տանիքի հրչեղ պոստը լիովին կարող է վարվել վորքաբաշ ուռմբերի հետ: Փոքր ինչ ավելի բարդ են սանդխավանդակում գտնվող պոստերի խնդիրները: Մասնավորապես վերին հարկի սանդխավանդակի հարթակի վրա գտնվող պոստը պետք է վոչ միայն հանգցնի վերին հարկի բնակարաններում ծագած հրդեհը, այլև կարիքի դեպքում պետք է անհապաղ ողնություն ցույց տա տանիքի պոստին:

Համենայն դեպս, տան այս կամ այն տեղամասի ստացած հարվածի լրջությունը գնահատելուց հետո, կարիք յեղած դեպքում անհրաժեշտ է վերախմբավորել առանձին պոստերը: Մակայն վոչ մի պոստ չպետք է մնա բոլորովին առանց ողակի մարտիկների: Ամեն մի պոստում պետք է լինի թեկուզ մի մարտիկ:

Հրդեհ առաջանալիս պոստը պետք է հանգցնելու միջոցներ ձեռք առնի և հրդեհի մասին անհապաղ հայտնի ողակի հրամանատարին, հաղորդելով ուռմբի զարբրիտը (1, 10, 15, 20, 50 կգ և այլն), հրդեհի վայրը (բնակարանը, նրա համարը և այլն), թե ինչ է վառվում շենքում, ինչպիսի ողնություն է անհրաժեշտ (մարտիկներ, հանգցնելու միջոցներ — ջուր, ավազ, կրակմարիչներ) և այլն:

Տեղ հասած ոեղերվը պարտավոր է ամեն կերպ ոգնել և բոլոր միջոցներն ողտադործել հրդեհը հանգցնելու համար:

Յեթե պայմանները բույլ տան, անհրաժեշտ է աքցանի, կարթաճողի, յեղանի և այլ միջոցներով ուռմբը հեռացնել վտանգավոր վայրից:

Յեթե հրդեհը ծագել է տանիքում, ապա ամենից առաջ հարկավոր է կանխել տանիքի տախտակածածկի և ծպեղի վառվելու հնարավորությունը: Յեթե տախտակածածկը և ծպեղը վառվեն, կարող է տանիքն արագ վառվել և փուլ դալ. այդ ժամանակ անխուսափելիորեն պահանջվում է հրդեհաչիջման ավելի հզոր միջոցներով սպառազինված խմբերի ոչնություն:

Տախտակածածկը, ծպեղը և այլն պետք է հանդգնել սովորական միջոցով— ջրով կամ փրփուրով, ընդվորում հրդեհաչիջումը պետք է սկսել դեռ կրակով չընդգրկված տեղերից, վորպեսզի կրակի տարածումը դադարեցվի:

Հրդեհը հանդգնելու համար հանձնարարվում է դործադրել № 1 և № 3 կրակմարիչներ (ջրիկափրփուր և թանձրափրփուր): Հիդրոպուլտ-դույլ և հիդրոպուլտ-կոստիլ, բայց յեթե ձեռքի տակ ջուր, կամ կրակմարիչներ չկան, հարկավոր է, առանց ժամանակ կորցնելու, ողտադործել հրդեհաչիջման վորեւե մատչելի միջոց— ավազ, կավ և այլն:

Հանդգնելով հրդեհը, հարկավոր է անմիջապես պարզել, թե արդյոք հրդեհի թաղուն ոջախ չկա՞ այն տեղերում, վորտեղ կրակը հանդգնած է, և չենքի ծածկի տակ: Դրա համար հարկավոր է լինգով կամ դրա նման ուրիշ դործիքներով բաց անել կասկածելի տեղերը, առանձնապես այնպիսիները, վորտեղից թեկուզ քիչ քանակությամբ ծուխ է բարձրանում, և հրդեհի հայտարարված թաղուն ոջախները վորողել ջրացայտով հիդրոպուլտ-դույլի և այլ միջոցներով:

Յեթե հրճիգ ումբը ծակել է տանիքածածակը և խրվել է նրա մեջ, այդ դեպքում հարկավոր է ամենից առաջ ստուգնել ումբի իրանը: Հենց վոր ումբը հանդգնի կամ (յեթե չի հաջողվել այն հանդգնել) վառվի-վերջանա, անհրաժեշտ է անմիջապես բանալ այն բոլոր տեղերը, վորտեղ ծուխ է նկատվել, առաջին հերթին այն տեղերը, վորտեղ վառվել է ումբի հրանյութը: Թե հրկիգոդ նյութի վառվելու վայրը և քե հրդեհի քաֆուն ոջախի գոտին ավելի լավ է հանգցնել այն միջոցով, վորն ընդունված է սվյալ տեսակի հրճիգ ումբի համար:

Այն դեպքում, յերբ ումբի այրման պրոդուկտները հրկի-

գել են վերնածածկը և հասում են դեպի տանիքի տակ գտնվող շենքը, հրչել ողակի մարտիկները պետք է բոլոր միջոցները ձեռք առնեն, վորպեսզի կահ-կարասիքի բոցավառման առաջն առնվի: Մամնավորապես անհրաժեշտ է ժամանակին ավազի, կավի շերտով ծածկել այն տեղերը, ուր հոսել են այրման հալած պրոդուկտները: Այդ կմեղմացնի վայր ընկնող մասնիկների հարվածը և կպակսեցնի դրանց ցաղուցրիվ լինելը: Յեթե այդ շենքում բոցավառվել են դործվածքները, ապա, այրվածք չստանալու համար, հարկավոր է դրանք հանդգնել № 1, № 3 կրակմարիչներով կամ հիդրոպուլտ-կոստիլով, կանդնելով դրան մոտ՝ առանց շենքը մտնելու:

Դադարեցնելով հրահողուկի հոսումը, անհրաժեշտ է ամենամանրադրկիտ կերպով ստուգել ամբողջ շենքը, իր հետ ունենալով հիդրոպուլտ-դույլ: Հրահողուկի հիմնական զանգվածի հոսելու տեղը պետք է անպայման բաց անել և հանդգնել այն միջոցներով, վորոնք կիրառվում են սվյալ հրկիգոդ նյութերի համար:

Սանդխավանդակում ծագած հրդեհը վոչ միայն սպառնալիք է ստեղծում վերեի հարկերից բնակիչներին դուրս բերելու համար, այլև կարող է առաջ բերել հրդեհի ծավալումն ուղղաձիգ գծով: Ուստի սանդխավանդակում ծագած հրդեհը պետք է լիկվիդացիայի յենթարկվի անմիջապես: Տվյալ դեպքում կըրակի դեմ պայքարելու ծանրությունն ընկնում է այն պոստերի վրա, վորոնք գտնվում են հրդեհի առաջացման կետից ցած, վորովհետեւ վերեի հարկերում գտնվող հրդեհաչել պոստերը պարտավոր կլինեն ամենից առաջ կանդնեցնել կրակի ծավալումը դեպի սանդխիքի վերեի մասը և կատարել փրկարար աշխատանքներ:

Ստորին հարկերում գտնվող հրդեհաչել պոստերի մարտիկները սանդխավանդակի հրդեհը հանդգնում են ճիշտ նույն տակախկայով, ինչ վոր սովորական հրդեհը հանդգնելու ժամանակ, վորովհետեւ բոցը, տաք ողը և դաղերը սովորաբար դեպի վերե են ձգտում: Վանդակաչենքի ծխապատումը լուրջ արդելք չի կարող լինել: Զուրը պետք է մատակարարել հենց ուղղակի վառվող աստիճաններին, ձաղերին, վանդակի պատե-

բին և այլն: Դեպի վեր բարձրանալիս հարկավոր է շատ զգուշ լինել, վերովհետև վառված աստիճանները, ճաղաչարքը և այլն կարող են մարդու ծանրությանը չդիմանալ և վրել դալ: Վերևի հարկերում դռնվող պոստերը ջուր պետք է մատակարարեն բնակարաններին դռներից դեպի ներքև, սանդխավանդակը, առատ ջրով վողդելով աստիճաններ ու պատերը:

Վորպես սանդխավանդակի հրդեհները հանդցնելու գործիքներ՝ հանձնարարվում են հիդրոպուլտ-կոստիլը և ջրմուղային ծորակին միացրած ջրատար շլանգը: Նրանց միջոցով հեշտությամբ կարելի չէ ջրի շրթերը խփել 10—25 մ հեռավորությամբ:

Նկատի առնելով սանդխավանդակների հրդեհները հանդցնելու բարդությունը, յերբեք չի կարելի մոռանալ նահանջի ճանապարհների մասին: Կրակի պատճառով ստորին հարկերից կտրված մարտիկը բոլոր միջոցները պետք է ձեռք առնի հրդեհը հանդցնելու համար, բայց և այնպես վոչ մի դեպքում չը պետք է մոռանա նահանջի ճանապարհը պահպանելու մասին: Սակայն յեթե մարտիկն ստիպված է նահանջել, ապա նա պարտավոր է ամենակտրուկ միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի նախ բնակիչներին (առաջին հերթին կանանց և յերեխաներին) դուրս բերի շենքից: Այդ նպատակով պետք է ունենալ փրկարար միջոցներ— պարաններ և այլն:

ՍԵՆՅԱԿԻ ՀՐԴԵՀԸ ՀԱՆԳՑՆԵԼԸ

Բնակարանի հրդեհը, վորն առաջացել է հրձիգ ուռմրից, լուրջ վտանգ է հանդիսանում ամբողջ տան, մանավանդ փայտաշեն տան համար: Չե՞ վոր սովորական բնակելի սենյակը հանդիսանում է ամենաբազմատեսակ վառուճակ նյութերի կուտակում: Այստեղ կան և՛ գործվածքներ (վարդույրներ, ծածկոցներ, հագուստեղեն, մահճակալի արդուզարդ) և՛ փայտե իրեր (աթոռներ, պահարաններ, սեղաններ, դռներ, պատուհանի շրջանակներ և այլն): Կրակի ներգործությունը համեմատական չափով դիմանում են միայն պատերը, սակայն հաճախ նրանք էլ սակավ դիմացկուն են լինում, յեթե դրանք փայտե միջնորմներ են՝ պատառ քաշած:

Բնակելի սենյակների այս բոլոր յուրահատուկ պայմանները պետք է խիստ հաշվի առնել:

Յեթե տանիքածածկը և սանդխավանդակները կարելի չէ

ժամանակին թեթևացնել և մաքրել ավելորդ իրերից, առանձնապես դյուրավառ նյութերից, ապա բնակելի սենյակներն այս ձևով անվտանգ դարձնելը չի հաջողվի: Նրանք անվիճելիորեն ամենավտանգավոր վայր են հանդիսանում կրակի համար: Ուստի հարկերի սանդխավանդակների հարթակներում դռնված հրդեհհաշի պոստերը նույնպես պետք է դիմված լինեն սովորական հրդեհը հանդցնող գործիքներով:

Անշուշտ այդ չի նշանակում, վոր հրձիգ ուռմրերը հանդցնելու միջոցներն այստեղ կորցնում են իրենց նշանակությունը: Ընդհակառակը, շենքում դյուրավառ նյութերի առկայությունը պահանջում է առանձնապես արագ լիկվիդացիայի յենթարկել ուռմրի այրումը: Բայց դրա հետ միասին հրչջ պոստերի մարտիկները պետք է լավ դիմված լինեն՝ սովորական հրդեհը հանդցնելու կամ, ծայրահեղ դեպքում, մինչև ողնական ուժի տեղ հասնելը, նրա ծավալումը կասեցնելու համար:

Փակված սենյակում հրդեհ ծագելիս հրդեհաշիջ պոստը պարտավոր է անմիջապես դուռը կոտրել և սկսել կրակը հանդցնել, աշխատելով չիհացնել սենյակում յեղած արժեքավոր իրերը:

Յեթե սենյակի կահ-կարասիքը վառվում է, վոչ մի դեպքում չպետք է լուսամուտների ապակիները ջարդել: Զարդված լուսամուտները միայն կուժեղացնեն ողի հոսանքը, վորպիսին անխուսափելիորեն կուժեղացնի հրդեհը: Վառվող սենյակը պետք է հանդցնել դռնից, բայց առաջին իսկ հնարավորության դեպքում հարկավոր է շենքը մտնել:

Դրանից հետո անհրաժեշտ է № 1, № 3 կրակմարիչները և հիդրոպուլտ-դույլի ողնությամբ շիջել մարմանդ այրվող փայտի կտորները, գործվածքները և այլն:

Դյուրավառ հեղուկների (նավթ, բենզին և այլն) բոցավառման դեպքում հարկավոր է կրակը հանդցնել № 3 կրակմարիչով (թանձրափրփուր) և չոր ավաղով, կամ թե արվող տեղը ծածկել ջրով թրջված վերմակով, վերարկուով, փալատով և այլն: Բռնկված նավթամթերքները հանդցնելու համար չի կարելի ջուր գործածել: Այդ միայն կուժեղացնի հրդեհը: Նավթամթերքները ջրից թեթև են. բարձրանալով ջրի յերեսին, նրանք դարձյալ կշարունակեն վառվել և բացի այդ՝ ջրի հետ միասին կհոսեն դեպի շենքի զանազան կողմերը և կլնդարձակեն կրակի ծավալը:

Կրակմարելի փրփրաշիթը պետք է այնպիսի ուղղութեամբ սկսել, վոր մի կողմից աստիճանաբար ծածկվի վառվող ամբողջ Կահեքերը:

Արագություն, հնարամտություն, վճռականություն— ահա թե ինչ է պահանջվում պոստի մարտիկներից այս լուրջ և վտանգավոր բուսեյին:

Հրձիգ ուռմբի հասցրած հարվածը յերկու տեսակ կարող է լինել. կամ ուռմբը վառվում է հատակի վրա, կամ թե ուռմբը՝ հրկիզել է առաստաղը և վռվել է նրա մեջ: Հրդեհ ողակի մարտիկների դործելու կարգը առաջին դեպքում՝ նկարագրված է վերևում: Յերկրորդ դեպքում ամենից առաջ անհրաժեշտ է հավաքել դորդերը, հրահեղուկ հոսելու տեղերի վրա ցանել ավազ և խոլույն ձեռնարկել հրդեհը հանդցնելուն:

Յեթե այն սենյակում, ուր հոսում է շլակը (հրահեղուկը), դեռ հրդեհ չի ծագել, անհրաժեշտ է կահ-կարասիները (մանավանդ դործվածքները) թրջել ջուր շաղ տալով, դրա հետևանքով հրդեհը չի տարածվում և այլ միջոցներ:

Այն «թեորիան», վոր այրվող ուռմբի առկայութեան դեպքում հրդեհը հանդցնելուց առաջ անհրաժեշտ է հետախուզել հարվածի տեղը և այլն, ապա հետո արդեն ձեռնարկել հրդեհաշիջման, պետք է դեն չպրտվի, վորպես բացարձակապես սխալ և վնասակար թեորիա: Հրդեհ պոստն ունենում է ընդամենը յերկու մարտիկ՝ զինված այնպիսի միջոցներով, վորոնք թեկուզ և դործուն, բայց նկատի չեն առնված միայն սկսված հրդեհը լիկվիդացիայի յենթարկելու համար: Թեկուզ և հրդեհը հանդցնելու հետ կապված, բայց այն ժամանակ սկսած դործողութունների վրա նույնիսկ վայրկյաններ վատնելը կարող է հրդեհի ծավալման պատճառ դառնալ այնպիսի չափերով, վոր կպահանջվի պրոֆեսիոնալ հրդեհ խմբերի ոգնությունը, վորոնց ժամանակին հրդեհի վայրը հասնելը ամեն անգամ հնարավոր չի լինում:

Հրդեհի լիկվիդացիայից և հրձիգ ուռմբի բոլոր մնացորդները չենքից հեռացնելուց հետո հարկավոր է ամենամանրակրկիտ կերպով հետախուզել չենքը և վերնածածկը, ստուգել, թե չկա՞ն արդյոք հրդեհի թաքուն ոջախներ: Անհրաժեշտ է նաև խնամքով հետախուզել բոլոր իրերը, հարկի բոլոր սենյակները, վենախլացիոն ցանցը, ծխնելույղները և այլն:

Այլման տեղերի վերնածածկը պետք է նիզով բաց անել և

ջրով փողոցել (իսկ ավելի լավ է փողոցել հատուկ միջոցներով): Վերնածածկերի ծուխ արձակող ճեղքերը նույնպես պետք է բաց անել և ջրով փողոցել:

Հայտնի չէ, վոր կրակը կարող է թափանցել չենքի դանադան դատարկ տարածությունները և ուրիշ տեղերում նոր հրդեհ առաջացնել: Այդ բանը ժամանակին հայտարարելու համար անհրաժեշտ է հրդեհից հետո 6—12 ժամվա ընթացքում ամենախիստ դիտողություն անցկացնել այն տեղամասում, վորտեղ հրդեհ եր ծագել, առանձնապես տվյալ հարկի և նրան հարակից հարկերի վենախլացիոն ցանցի ուղղութեամբ: Միացող տեղ հայտարարելիս հարկավոր է անմիջապես բաց անել և հանդցնել այն:

Տան ՀՈՊ-ի պետը պարտավոր է իսկույն, հրդեհի վերաբերյալ տեղեկություն ստանալուն պես, այդ մասին իրազեկ դարձնել տեղական հրդեհ խմբին, վորն սպասարկում է այն ռայոնը, վորտեղ դանվում է հրդեհվող տունը: Նա պետք է ցույց տա հասցեն, տան համարը, պետք է հաղորդի, թե ի՞նչն է վառվում, թե վերևի հարկերի բնակիչները կրակի պատճառով կտրված են ստորին հարկերից, թե վու՛չ:

Հրդեհ ողակի հրամանատարը պարտավոր է ողակի մնացած մարտիկների հետ միասին անմիջապես հասնել հրդեհի վայրը, վերցնելով իր հետ հրդեհաշիջման միջոցներ: Կատարելով թուղցիկ հետախուզություն, բայց վու՛չ մի դեպքում չընդհատելով հրդեհաշիջման այն աշխատանքները, վորոնք կատարվում են պոստի կողմից, նա պետք է ղեկավարի հրդեհաշիջումը և հրդեհի վայրում համախմբի հրդեհաշիջման պահեստի միջոցները:

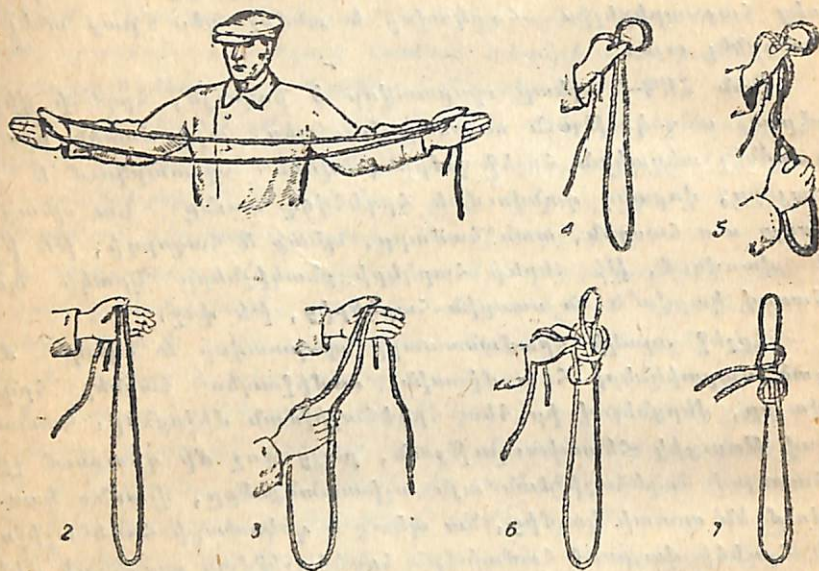
Դեռությունը լուրջ լինելու դեպքում նա պարտավոր է այդ մասին իրազեկ դարձնել տան ՀՈՊ-ի պետին և ոգնություն պահանջել հարևան տների հրդեհ ողակիներից:

Հենց վոր պրոֆեսիոնալ հրդեհ խումբը ժամանի, տան ՀՈՊ-ի պետը պետք է այս խմբի պետին ցույց տա վառվող տեղը, հաղորդելով նրան հրդեհի մոտավոր տարածությունը, ինչպես նաև այլման ոջախին մոտենալու տեղերը, հրդեհային ջրհորների տեղադրությունը և այլն:

Հրդեհ ողակի հրամանատարը և տան ՀՈՊ-ի պետը պետք է ձեռք առնեն փրկարար աշխատանքի կազմակերպման բոլոր

միջոցները (այդ աշխատանքը կատարում են այն մարդիկ, վորոնք ազատ են հրդեհը հանդիմանելու) :

Պարանի (հիմնական միջոց) միջոցով փրկելու համար, ա-մենից ամենի լավ է դրանից «փրկարար բազկաթուղ» պատրաս-տել (նկ. 11) : Դրա համար պարանի վորեն ծայրի մասը յերկ-տակ ծալում են, թևերի տարածվելու յերկարությամբ (1) : Պարանի այս ձևով ծալված ծայրը վերցնում են ձախ ձեռքը, վորի շնորհիվ ստացվում է մի ողակ, վորը ներքևից կլորա-ցած է (2) : Ապա աջ ձեռքի բթամատով և չուցամատով բռնում

Նկ. 12

են պարանի ողակը և պարանը ողակաձև դնում այդ մատների վրա (3) : Կազմված յերկու փոքր ողակները բռնում են ձախ ձեռքով և միաժամանակ վորորում այնպիսի ձևով, վոր մեծ ողակի պարանի ծայրերը հեծնեն իրար վրա (4) : Այնուհետև պարանի յերկրորդ (կենավոր) ծայրը վերցնում են աջ ձեռ-քով, ձախից-աջ պտտում առաջին ծայրի շուրջը (5) և անց-կացնում ձախ ձեռքով բռնած վերևի փոքր ողակների մեջ (6) : Ստացված հանգույցը բռնոտում է պարանը, տալով նրան 8 թվանշանի (7) — «փրկարար բազկաթուղի» ձև :

Յետ ու առաջ շարժելով կարելի յե ավելացնել կամ պակ-սեցնել ութի յերկու ողակներից վորեն մեկը :

«Փրկարար բազկաթուղ» ոգտադործելիս ստորին մեծ ո-ղակի մեջ մտցնում են վորտքերը, իսկ վերևի փոքր ողակը գլխի վրայից (յերեսի կողմից) հաղցնում են վրկվողի պարանոցին : Ստորին ողակն ընկնում է նստելատեղի տակ, վերևինը — պա-րանոցի վրա, իսկ ութն ամրացնող հանգույցը՝ համարյա կրծքի վրա : Հանգույցից հեռանում է պարանի կարճ և ազատ մնացած ծայրը : Նրանով շրջապատում են փրկվողի դոտկատե-ղը և հանգույցով կապում նրա կրծքին :

Փրկվողը լուսամտից ցած է իջնում նստած դրությամբ : Փրկվող ձեռնոցներ հագած յերկու ձեռքով բռնում է պարանը, նախորդ պարանը յերկու անգամ անցկացնելով փրկարար դո-տու կարաբինի վրայից :

Հրդեհահիշական սանդուխը միշտ պետք է սարքին լինի և դանազան հնոտներով ծանրաբեռնված չպետք է լինի :

V. ՏՈՒՆԸ ՀԱԿԱՀՐԴԵՀԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆԸ ՆԱԽԱՊԱՏՐԱՍՏԵԼՈՒ ԳՈՐԾԻ ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒՄԸ

Տունը հակառդային պաշտպանության համար նախապատ-րաստելու և հակառակորդի ողային հարձակման ժամանակ հա-կառդային և հակաքիմիական պաշտպանության վերաբերյալ ամբողջ աշխատանքը դեկավարելու պատասխանատվությունն ընկնում է տնային կառավարիչի վրա, վորը միաժամանակ հանդիսանում է նաև տան ՀՈՊ-ի պետը :

Տան հակառդային պաշտպանությունն ապահովելու համար կազմակերպվում է ինքնապաշտպանության խմբակ, վորը բա-ժանվում է միանգամայն վորոշակի ֆունկցիաներ ունեցող վեց ողակի : Ողակներից մեկը կոչվում է կապի և դիտողության ո-ղակ : Ինքնապաշտպանության խմբակի պետը այս ողակն ոգտա-դործում է մնացած ողակներին դեկավարելու, ինչպես նաև տեղական ՀՈՊ-ի տեղամասի և ինքնապաշտպանության հարևան խմբակների հետ կապ պահպանելու համար : Բացի դրանից, կապի ողակը կազմակերպում է դիտող պոստ, վորը խմբակի պետին հաղորդում է այն բոլորի մասին, ինչ տեղի յե ունեցել տան տերիտորիայում, ողային հարձակման ժամանակ : Այդ

խակ ողակը տան բնակիչներին ազդարարում ե ողային, քիմիական և հրդեհային վտանգի մասին:

Խմբակի սպասարկած տերիտորիայում կարգը պահպանելու համար նրա կազմի մեջ կա կարգապահական ողակ: Այս ողակը հերթապահութիւնն է անում կարգապահութեան պոստերում, վորոնք դրվում են մուտքի դռների, դարպասների մոտ և մարդկանց ապաստարաններում:

Բացի դրանից, ողակի մարտիկները հետևում են, վոր տան տերիտորիայում ամենուրեք պահպանվի լուսաքողարկման դիսցիպլինան, մարդկանց ուղարկում են ապաստարաններ, հրդեհի ժամանակ մարդկանց դուրս են բերում վառվող շենքերից, պահպանում են իրենց շենքերից դուրս յեկած քաղաքացիներին դուրսը կամ վառվող շենքերից դուրս բերված դուրսը, պահպանում և շրջապատում են հրդեհի ոջախները և այլն:

Տան տերիտորիայում ծագած հրդեհը հանդգնում է հրշեջ ողակը: Առաջացած հրդեհները յերևան բերելու և արագութեամբ հանդգնելու համար հրշեջ ողակը պոստեր է դնում տանիքների մոտ, սանդխալանդակներում և հրդեհի տեսակետից ամենավտանգավոր տեղերում: Անհրաժեշտութեան դեպքում հրդեհը հանդգնելու դործին մասնակից է արվում ինքնապաշտպանութեան խմբակի ամբողջ կազմը և տան աշխատունակ բնակիչները: Հրշեջ ողակն ողնում է այն հրդեհաշեջ խմբերին, վորոնք յեկել են մեծ հրդեհը հանդգնելու:

Տան տերիտորիայում դադահանման աշխատանքները կատարում է ֆիմիական ողակը: Յեթե հակառակորդը դործադրում է կայուն թունավոր նյութեր, քիմիական ողակը հետախուզում է տեղամասերը, վարակումը նշավորում է շրջապատման նշաններով և ձեռնարկում տան տերիտորայի դադահանման աշխատանքներին: Առաջին հերթին դադահանվում են պայթած քիմիական ավիառումբերից առաջացած փոսերը: Անհրաժեշտութեան դեպքում ողակն անցնելու ճանապարհներ է շինում՝ բնակչութեանը վարակված ռայոնից դուրս բերելու համար: Հենց վոր տեղամասային դադահանման խումբը վարակված ռայոն է գալիս, ողակը մասնակցում է նրա աշխատանքին:

Ողային հարձակման ժամանակ տուժածներին առաջին անհետաձգելի ողնութիւնն ցույց է տալիս սանիտարական ողակը: Այս ողակի մարտիկները հերթապահութիւնն են անում սանիտարական կայանում և սանիտարական պոստերում, տուժած-

ներին դուրս են բերում վարակման ոջախներից, տուժածներին ուղարկում են լիացման կայաններ և ակտիվորեն մասնակցում են վարակման ոջախը յեկած բժշկա-սանիտարական խմբերի աշխատանքին:

Բացի վերոհիշյալ հինգ ողակից, ինքնապաշտպանութեան խմբակի կազմում ցանկալի յե ունենալ հատուկ տեխնիկական (ավարիային-վերականգնման) ողակ ողային հարձակման ժամանակ վնասված ջրմուղը, կոյուղին, ելեկտրական ցանցն ամենաարագ կերպով վերանորոգելու համար: Այս ողակում վորպես մարտիկներ ընդունվում են թե՛ աշխատող և թե՛ տան մեջ բնակվող ջրմուղագործներ, մոնայորներ և փականագործներ:

Այսպիսով, ինքնապաշտպանութեան խմբակները տների ՀՈՊ-ի կազմակերպման հիմնական կորիզն են հանդիսանում: Նրանք ՀՈՊ-ի մյուս բոլոր կազմերից ամենից ավելի ընդունակ են ողնութեան դալու աղգաբնակչութեանը՝ հակառակորդի ողային հարձակման դեպքում:

Ինքնապաշտպանութեան մարտունակ խմբի դոյութիւնը վոչ թե բացառում, այլ, ընդհակառակը, վորոշում է ամբողջ աղգաբնակչութեանը հակառոյային պաշտպանութեան համար նախապատրաստելու անհրաժեշտութիւնը: Ողային հարձակման հետևանքները վերացնելիս տան բնակիչները կներդրավին վարակման ոջախներում կատարվող աշխատանքներին, որինակ, հրդեհաշիջմանը, անցկալներն ու քանդվածքները կարգի բերելուն և այլն:

Ինքնապաշտպանութեան խմբակի մարտիկները պետք է անմիջական մասնակցութիւնն ունենան տան բնակիչներին այդ աշխատանքի համար նախապատրաստելու դործում:

Ինքնապաշտպանութեան խմբակը տան ՀՈՊ-ի պետի ղեկավարութեամբ կատարում է նաև ամբողջութեամբ վերցրած տան ՀՈՊ-ի նախապատրաստութեան վոյջ դործնական աշխատանքը:

Ինքնապաշտպանութեան խմբակ են մտնում տան աշխատունակ բոլոր բնակիչները, անկախ նրանց աշխատանքի վայրից: Խմբակի կմախքն են հանդիսանում շարունակ տանը դուրսը բնակիչները— դռնապանները, տնային տնտեսուհիները, տնային ծառայողները և ուրիշները:

Ինքնապաշտպանութեան խմբակի պետը հանդիսանում է տան ՀՈՊ-ի պետի տեղակալ:

Մասնաշաղկան կուսակցական-քաղաքական աշխատանքը ղե-

կախարհու և մարտական աշխատանքը քաղաքականապես ազա-
նուխելու համար նշանակվում է քաղղեկ:

Խմբակի յուրաքանչյուր ողակին ղլխավորում է հրամանա-
տարը:

Բնակելի տան հակահրդեհային պաշտպանութան կազմա-
կերպումն ամենալուրջ դործ է, այդ դործն արհամարհելը կարող
է պատճառ դառնալ նյութական մեծ վնասի և մարդկային զո-
հերի:

Հրչեջ ողակի հիմնական խնդիրն է՝ լիկվիդացիայի յենթա-
կել հրդեհը նրա զարգացման առաջին ստադիայում:

Նախադուշական միջոցառումները, թերուտիկական ուսու-
ցումը, դործնական պարապմունքները, պոստեր նշանակելը, ո-
ղակի աշխատանքը հրձիգ ավիրումները և նրանց առաջացրած
հրդեհները հանդգնելու ասպարեղում—այս բոլորը պետք է յեն-
թարկվեն այս խնդրին:

Ինքնըստինքյան հասկանալի չէ, վոր յեթե անմիջապես
հեռնարկվի հրդեհը հանդգնելուն, ապա նա կուժեղանա, և այն
ժամանակ նրա լիկվիդացիայի համար մեծ ջանք կպահանջվի:
Թեև հրդեհի ռվախները մասսայաբար առաջանալու դեպքում
հաղադումը միանգամայն անթույլատրելի չէ:

Կարծել, թե հրդեհի բոլոր բաղաթիվ ոջախները կարող
են ժամանակին լիկվիդացիայի յենթարկվել քաղաքային հրչեջ
խմբերի կողմից— նշանակում է բացահայտ սխալի մեջ ընկնել:
Ողային հարձակման դեպքում կարող են առաջանալ հաղարավոր
հրդեհներ, վորոնց հաղթահարելու հնարավորութիւնն չեն ու-
նենա միմիայն պրոֆեսիոնալ հրչեջ խմբերը:

Հարկավոր է վորոշակի պարզաբանել, վոր բնակելի տնե-
րի հրդեհների դեմ պայքարելու պարտականութիւնն ընկնում է
ինքնապաշտպանութան խմբակների հրչեջ ողակների ուսերի
վրա, այսինքն հենց իրենց՝ բնակիչների վրա: Քաղաքային
հրդեհաչեջ խմբերը կրակից առաջին հերթին պաշտպանելու յեն
ամենակարևոր որոշումները (դործարանները, ֆաբրիկաները,
աերոդրոմները, հիվանդանոցները և այլն):

Անհրաժեշտ է նաև վորոշակի պարզաբանել, վոր հակահր-
դեհային սխտեմը ճիշտ կազմակերպելու, բոլոր պրոֆիլակտիկ
միջոցառումներն անցկացնելու, հրդեհաչեջ պոստերի և վողջ
հրչեջ ողակի վճռական և անձնվեր աշխատանքի դեպքում դրժ-

վար չէ արագ լիկվիդացիայի յենթարկել կրակը: Համենայն
դեպս այս խնդիրը լիովին իրադործելի չէ:

Տան հակահրդեհային պաշտպանութան կազմակերպումը
հետեյալն է.

ա) համալրել հրչեջ ողակը և ողակի հրամանատար նշանա-
կել:

բ) մշակել հակահրդեհային պրոֆիլակտիկ միջոցառումներ
և խաղաղ ժամանակ ու հակառակորդի ողային հարձակման
ժամանակաշրջանում հրդեհների դեմ պայքարելու միջոցների
պլաններ¹:

գ) ողակը, պոստերը և բնակարաններն ապահովել հրդեհա-
չիջման միջոցներով:

դ) կրակի և հրձիգ ուռմբերի դեմ պայքարելու վերաբերյալ
տեսական և դործնական պարապմունքներ անցկացնել:

Հիշելով, վոր ամբակոծութան ժամանակ այս կամ այն
ողակի առանձին մարտիկներ կարող են շարքից դուրս դալ վի-
րավորվելու, այլվածք ստանալու կամ թունաւորվելու պատճա-
ռով, անհրաժեշտ է միջոցներ ձեռք առնել, վոր ինքնապաշ-
տպանութան խմբակի յուրաքանչյուր ողակի մարտիկ գոնե տար-
րական հմտութիւններ ունենա մյուս ողակներում, այդ թվում
նաև հրչեջ ողակում աշխատելու ասպարեղում: Այս մասին
չպետք է մոռանա տան ՀՈՊ-ի վոչ մի պետ:

Հրչեջ ողակի աշխատանքի համար պատասխանատու չէ
նրա հրամանատարը:

Դեռ խաղաղ ժամանակ հրչեջ ողակի հրամանատարը կապ
է հաստատում քաղաքային հրդեհաչեջ խմբի հետ, վորն սպա-
սարկում է այն ուսյոնը, վորտեղ դառնում է տվյալ տունը,
կազմակերպում և համալրում է իր ողակը թե՛ մարտիկներով և
թե՛ հակահրդեհային անհրաժեշտ դործիքներով: Դեկավարում է
հակահրդեհային բոլոր պրոֆիլակտիկ միջոցառումները տանն
անցկացնելու դործը, կազմակերպում է կրակը հանդգնելու վե-
րաբերյալ դործնական և տեսական պարապմունքներ, ստուգում
է հակահրդեհային միջոցների պահպանումը տան բնակիչների

1 Այս պլաններով պետք է նախատեսվեն տան բոլոր շենքերի և հակա-
հրդեհային դուշի պարբերական ստուգումները, ինչպես նաև հակահրդեհային
պրոպագանդայի միջոցառումները (դասախոսութիւններ, դրույցներ տան
բնակիչների հետ, կինոֆիլմերի և դիապոզիտիւնների ցուցադրում և այլն)

կողմից և նրանց մեջ բացատրական աշխատանք և տանում հրդեհի դեմ պայքարելու հարցերի շուրջը:

Նա մարտիկներին մեջ դաստիարակում և կարգապահություն, վճռականություն, համարձակություն և անձնվիրություն, մշակում և իր աշխատանքի և ողակի աշխատանքի պլան «սպառնալից դրուժյան» և «ողային տաղնապի» ժամանակ:

Նրա պարտականություններին մեջ մտնում են նաև՝

ա) կազմել ողակի անձնակազմի ցուցակը, ճշտել տանից դուրս իր ունեցած աշխատանքի ուրերը՝ և տեղադրությունները և խմանալ, թե ո՞ւմ վրա և ի՞նչ ժամանակ նա կարող և հույս դնել:

բ) լիակատար հաշվի առնել հրդեհաշիջման դործիքները, դասավորել դործիքները տան մեջ, դրանք ամրացնել մարտիկներին՝ մարտական պատշաճ պատրաստություն մեջ պահելու համար:

գ) կազմել մարտական կարգացույց՝ «ողային տաղնապի» ժամանակի համար:

դ) կազմակերպել հակահրդեհային պոստեր:

և) տան յուրաքանչյուր հրչեջ պոստի համար կազմել հրահանգներ:

Հրչեջ ողակի շարքային կազմի պատրաստությունը պետք և անցկացնել ՍՍՀՄ Պաշտպանության Կենտրոնական խորհրդի 40 ժամյա ծրագրով:

Ողակի ժամանակ տունը հակահրդեհային պաշտպանության համար նախապատրաստելու նպատակով հարկավոր և մարտիկներին բաժանել հրդեհաշիջ պոստերի միջև «ողային տաղնապի» ազդանշանի դեպքում, ողակից մարտիկներ առանձնացնել՝ պարբերաբար հետևելու համար վառվելու յենթակա հեղուկների և այլ նյութերի պահպանմանը՝ ըստ բնակարանների խմբի— ըստ հարկի, պողեցիների (այդ կողմի բնակիչներին վարժեցնելու փորձակի կարգապահության, վորն անհրաժեշտ և կրակի դեմ հաջող պայքարելու համար):

Անհրաժեշտ և նախորդ ձեռք բերել հրդեհ հանգցնելու միջոցներ և մատակարարել բնակարաններին (կրակմարիչներ, արկղներ, ավազով լիք պարկեր և այլն):

Յերբ մենք յուրաքանչյուր բնակարանին մատակարարենք կրակմարող միջոցներ, բնակիչները կկարողանան դրանք դործադրել սովորական հրդեհների դեպքում (պրիմուսներից, կե-

րոսինկաներից և այլն), կկարողանան իրենք պայքարել կրակի դեմ: Այս մի կողմից, իսկ մյուս կողմից— հրձիգ ուժերից առաջացած հրդեհը պահանջում և ունենալ բավական քանակությամբ կրակ հանդիմող միջոցներ, վորոնց ձեռք բերելը խաղաղ ժամանակ և՛ հեշտ և՛ տան բյուջեյի վրա չի ազդում:

Սրան զուգընթաց խաղաղ ժամանակ անհրաժեշտ և տան մեջ կիրառել հետևյալ պրոֆիլակտիկ միջոցառումները. տանիքները, անցքերը, սանդղատավանդակները մաքրել ամեն տեսակի խլամ նյութերից, փայտե շինվածքները, կառուցման դետալները հրակայուն դարձնել և՛ այլն¹:

Ստեղծել դանադան պահեստի մասերի և դործիքների (ծորակների, փակերի, դաղի բանալիների և այլն) տեխնիկական ռեգլերով: Ռուսներից և փլուզումներից վնասված ջրա-գազախողովակները, ելեկտրալարերը վերանորոգելու համար աշտպիսի ռեգլերի կարիքն անպայման շատ զգալի յե ողային հարձակման ժամանակ:

Ողակի մարտիկներին, ինչպես նաև տնային տնտեսուհիներին, տնային ծառայողներին, դռնապաններին դործնականապես սովորեցնել, թե ինչպե՞ս պետք և վարվել հակահրդեհային միջոցների հետ և ինչպե՞ս խնամել դրանք:

Տեսական պարապմունքներ կազմակերպել՝ հրդեհների, հրդեհիչ միջոցների դեմ պայքարելու վերաբերյալ և ծանոթացնել հակահրդեհային միջոցների յուրաքանչյուր տեսակի կառուցվածքի և դերի հետ: Առանց տան բնակիչներին նախապես պատրաստելու, առանց հակահրդեհային պաշտպանության հարցերը պարզարանելու անհնար և հույս դնել պատերազմի ժամանակ հրդեհների դեմ մղվող պայքարի հաջողության վրա:

Կազմել հրդեհային ծորակների տեղադրության և խողովակների յերկարության ձիշտ ցուցակ, վորպեսզի հրդեհը հանգցնելու ժամանակ ուղած ըուպեյին հնարավոր լինի իսկույն վորոչեք, թե վո՞ր կետից կարելի յե և պետք և վերցնել ջուրը:

Կազմել ջրմուղային ծորակների, գաղատար խողովակների և ելեկտրա-հաղորդիչ դծերի տեղադրության սխեմա: Աշտպիսի սխեման կողմի արագ վորոչելու, թե, որինակ, տան վո՞ր մասն

¹ Պրոֆիլակտիկ միջոցառումների և բնակիչի տների ու նրանց հարակից շենքերի պահպանման մասին խողաղ ժամանակ՝ մանրամասներն կավիքիչ հետո:

առանց ջրի կմնա ջրմուղային ցանցի խանդարման դեպքում և այլն:

Կազմել ծորակները և ջրմուղի դադատար դժերի ընդհանուր և մասնակի միացման (անջատման) անջատիչները ելեկտրաուժային տեղեկայանքի (Վեռուցման սխառմի մոտոռներ և այլն) և լուսավորության դժերի դռնված տեղերի ցուցակ, վորովհետև «Ողբային տանգնապի» մոմենտին կարող ե պատահել, վոր կարիք լինի լույսն անջատելու, իսկ յերբեմն ել ջուր մատակարարող սխառմը, ել չխոսելով արդեն դադն անպայման անջատելու մասին:

Հաշվի առնել տան մոտ դռնված բոլոր հրդեհային ջրհորները: Քաղաքային հրդեհաչեղ խմբերի ժամանելու դեպքում տան լիպոլորն անձամբ կամ հրչեղ ողակի մարտիկը պարտավոր ե ցույց տալ, թե վորտեղ են դռնվում հրդեհային ջրհորները: Յեթե տունն իր տրամադրության տակ ունի ստենդեր և հրդեհաչեղական շլանգներ, ապա հրդեհի ժամանակ այդ ջրհորները կարիք յեղած դեպքում պետք ե ողորդործվեն նաե ինքնապաշտպանության խմբակի հրչեղ ողակի կողմից:

Յերևան հանել հրդեհի տեսակետից տան ամենապատանդավոր տեղերը և հատուկ միջոցներ ձեռք առնել դրանք հրդեհից պաշտպանելու համար: Առանձին տներում դեռ մնացել են վայտե սանդուխներ, վորոնք յեթե վառվեն, կկտրվի վերևի հարկերի բնակիչների եվակուացիայի ճանապարհը: Յուրաքանչյուր ախպիսի տան մեջ անհրաժեշտ ե առաջուց նախատեսել փրկության հատուկ միջոցներ:

Ստուգել վենտիլյացիոն սողնակների սարքին լինելը: Շենքում հրդեհ ծագելու դեպքում կրակը հեշտ կարող ե վենտիլյացիոն դժերի միջոցով թափանցել ամենահեռավոր տեղերը:

Առանձնապես կարևոր ե ողանցքի խուփերը լավ դրության մեջ պահել բազմահարկ տներում, վորտեղ կրակը ուղղաձիգ դժով կարող ե հարկից հարկ տարածվել:

Ապակեպատել տանիքի ձեղնալուսամուտները և միջոցներ ձեռք առնել, վորպեսզի բրանդաուերների (կղմինդրե կրաքաղաղտան հիմնական պատեր, վորոնք տունը բաժանում են մի շարք անկախ—անջատ մասերի) դռներն ամուր փակվեն: Տանիքային լուսամուտների ապակեծածի շրջանակներն արդեւք են հանդիսանում ողի ներհոսմանը՝ դեպի տանիքում առաջացած հրդեհի վայրը, իսկ կրակապաշտպան պատերի ա-

մուր և հրակայուն դռները թույլ չեն տալիս, վոր կրակը հաբւան տները թափանցի:

Ջուրը մոտեցնել տանիքաչենքին և կրակին ամենից ավելի յենթակա տեղերին: Ջրմուղային դժերից ջուր մատակարարեն անպայման ավելի եֆեկտիվ և ռացիոնալ ե, քան այն դուշով բերելը: Այդ նպատակի համար կարելի յե, և մեծ հաջողությամբ, ողորդործել սովորական ջրցան խողովակ, վոր դործածում են դռնապանները՝ վորոցները ջրջրելու համար: Այս դեպքում բավական կլինի ջրմուղային դիմը հասցնել մինչև տանիքի յեղքի մոտ դռնվող հարթակը:

Տան բնակիչներին մատակարարել պլակատներ և թուղցիկներ, վորոնք խորհուրդներ են տալիս թե՛ կենցաղային պատճառներից և թե՛ հրձիգ ուսմբերից առաջացած հրդեհների դեմ պաշքարելու մասին:

Անցկացնել վարժական պարապմունքներ և տաղնապներ: Վարժական պարապմունքներն ողակի աչխատանքի անխղելի մասն են հանդիսանում: Տաղնապների կազմակերպումը պետք ե համաձայնեցնել տան ՀՈՊ-ի պետի հետ:

Մարտիկներին տալ ԹՆ-ից ինքն իրեն պաշտպանելու և ինչպես կրակից, այնպես ել ԹՆ-ից տուժածներին անհապաղ ողնություն ցույց տալու ունակություններ: Ձի կարելի մոռանալ, վոր յերբեմն ստիպված են լինում հրդեհը հանդցնել ԹՆ-ից թունավորված մթնոլորտում:

Անհարին չեն ամեն տեսակի դժբախտ պատահարներ, յերբ պահանջվում ե անհետաձգելի ողնություն, յերբ չի կարելի այդ ողնությունը հետաձգել մինչև սանիտարական ողակի մարտիկների դալը:

Այս բոլոր միջոցառումների կատարման աստիճանից կախում կունենա հրձիգ ուսմբերից առաջացած հրդեհների դեմ պաշքարելու հաջողությունը:

Ինքնին հասկանալի յե, վոր սրանով չի կարող սահմանափակվել հակահրդեհային պաշտպանության համար բնակելի տան պատրաստ լինելու ստուգումը: Ամեն մի տուն ունի իր առանձնահատկությունները, վորոնք պետք ե խստիվ հաշվի առնվեն, և դրանց համապատասխան՝ պետք ե անհրաժեշտ միջոցներ կիրառել:

«Ողբային տաղնապ» աղանչան տրվելուն պես անհրաժեշտ ե մի անդամ ևս մանրակրկիտ կերպով ստուգել տան պատրաս-

տականությունը հակահրդեհային պաշտպանության: Իսկ հրշեջ ողակի մարտիկներն այս ազդանշանի համաձայն պարտավոր են անհապաղ հավաքվել իրենց կայաններում (հավաքման վայրը նախորդ պայմանավորված պետք է լինի), իսկ հրդեհաշեջ պոստերին ամրացված անձնավորությանները պարտավոր են անմիջապես դրավել այդ պոստերը:

Ողակի հրամանատարը պարտավոր է ստուգել, թե արդյո՞ք բոլոր մարտիկներն են դրավել իրենց պոստերը:

Տան մեջ հրդեհ առաջանալու դեպքում յուրաքանչյուր մարտիկի ամբողջ եներգիան, վճռականությունը, ամբողջ խելք ու միտքը պետք է յենթարկվեն մի խնդրի. բոլոր ուժերով և միջոցներով անմիջապես հանդցնել հրդեհի ոջախները:

Ռումբեր և հրդեհներ հանդցնելու յեղանակները չպետք է և չեն կարող միշտ ստանդարտ լինել: Պայմանները տարբեր են լինում: Դրանք կամ նպաստում են հրդեհի դարդացմանը, կամ, ընդհակառակը, նպաստում են կրակի մեկուսացմանը: Այս պայմաններին պետք է կարողանալ արագ հարմարվել:

Վերևում հատուկ գլուխներում բերված էյին միայն դանազան որյեկտներ հանդցնելու վերաբերյալ ընդհանուր կանոնները: Ողակի աշխատանքների պլանում պետք է ամենալուրջ ուշադրություն դարձվի մարտիկների տեսական և առանձնապես դործնական նախապատրաստության վրա՝ հրդեհը հանդցնելու ամենաբազմապիսի պայմանների, դանազան կոմբինացիաների համաձայն (նախատեսել առավելագույն քանակությամբ հնարավոր վարիանտներ):

Պարապմունքները ունկնդիրներին պարզ յլատեկերացում պետք է տան՝

տարբեր նյութերի այրման պրոցեսի մասին (բոցավառման կետը, ջերմադոյացում, բոցով և անբոց այրում),

հանդցնելու սկզբունքների մասին (մեկուսացում արտաքին միջավայրից և սառեցում),

հրդեհիչ նյութերի, հրձիգ ումբերի և նրանց այրման, նրանց տեսակների մասին, ըստվորում, լուրջ ուշադրություն պետք է դարձնել հրդեհիչ նյութերի այրման բնույթի, վերջիններս գոյնից և բոցի լուսարձակումից ճանաչելու ձևերի վրա, փայտի, մետաղի, բետոնի, ավաղի, կղմինտրի, կավի և այլ շինանյութերի վրա հրդեհիչ նյութերի ունեցած ներդործության աստիճանի մասին:

Բացի դրանից, հարկավոր է լայն չափով պարզաբանել հրձիգ ումբերը և հրդեհները հանդցնելու մեթոդները և տակտիկան այն մոմենտին, յերբ հրդեհն արդեն սկսվել է, իսկ ումբերը դեռ շարունակում են այրվել:

Վերին աստիճանի անհրաժեշտ է փորձեր կատարել՝ այրելու փայտի այնպիսի նմուշներ, վորոնք կրակից չեն պաշտպանված և վորոնք պաշտպանված են (փայտեղենը ներկելու և կրակից պաշտպանող ամենամատչելի միջոցներով ծեփելու միջոցով). անհրաժեշտ է նաև հիմնովին ծանոթանալ հրշեջ գործիքների կառուցվածքին և դործողությանը, նրանց սարքմանը և խնամելու կանոններին, ինչպես նաև հրդեհային ոժանդակ գործիքներին (կացին, նիզ) հետ վերաբերվելու կանոններին հատակը բաց անելիս և այլն:

Հրշեջ ողակի գործնական պարապմունքի նպատակն է ամենից առաջ տան մեջ անցկացնել նախազգուշական հակահրդեհային միջոցառումներ և ձևեր ու կանոններ մշակել հրդեհի առանձին ոջախներ հանդցնելու դործում:

Կրակի ոջախների վարժական շիջումը պետք է անցկացնել չենքերից հեռու (150—200 մ), ըստ վորում անհրաժեշտ է ունենալ կրակմարիչների լրացուցիչ պաշար (առնվազն 5 հատ) և ջրմուղից ջուրը մոտեցնել, այդ նպատակի համար գործադրելով դուրս ձուղ շլանգներ:

Տան մեջ հակահրդեհային պրոֆիլակտիկ միջոցառումները պետք է անցկացվեն ամենամեծ խնամքով: Հիմնականն այստեղ— չենքն ավելյորդ, անպետք նյութերից ազատելը, գույքի անթույլատրելի կուտակում վերացնելը, վառուճակ նյութերին հրակայունություն տալն է:

Սանդխավանդակներն ու անցքերը դեռ ու դեն թափթված իրերով, տախտակներով և այլնով ծանրաբեռնված լինելը բացասաբար կանդրադառնա բնակիչների եվակուցիայի վրա, արվելք կհանդիսանա հրդեհաշիջման համար, կդժվարացնի նրան մոտենալը և հանդցնող միջոցներ մոտ բերելը: Բացի դրանից՝ տանիքածածկը և սանդխավանդակները կրակից լուրջ կերպով պաշտպանելու համար անհրաժեշտ է դրանց հրակայուն դարձնելու միջոցներ ձևք առնել:

Բոցի հետ անմիջական շփումից մեկուսացված փայտեղենն ընդունակ է յերկար ժամանակ դիմադրելու նրա ներգործությանը: Յեվ թեև կրակի հետ չիվելու տեղում մեկուսացված փայ-

տեղեկներ մասամբ և քայքայվում (ածխանում), բայց և այնպես նրա ալյուրում էլ ծախվելու ամբողջ մակերեսով լի վրա: Հետևաբար, վառվող հրձիգ ուռնին ալյուրի փայտեղեն այրում և շատ քիչ տարածություն, 2 մետրից մինչ ավելի շատավելում: Այդ ուռնի նաև մի ուրիշ դրական կողմ ևս, այն է՝ պակասում և հանգցնող նյութերի ծախսը:

Փայտը հրակայուն դարձնելու համար դոքություն ունեն դանադան անսահի ծեփեր, ներկեր և տողորող նյութեր: Ըստ վորում ալյուրեղ պարտադիր է դործարանային արտադրություն պրոդուկցիան (բացի տողորիչներից):

Հաջողություն կարող են դործարարել հանրամատչելի միջոցներ, որինսկ, տան կառուցվածքների խոշոր դետալների (դերանների) և հատակի համար կրա-ավաղախառն, ծծմբուտա-ավաղախառն և հարդախառն կավի ծեփեր:

Դրանցից առաջինը չորանալուց հետո առաջ և բերում ամուր կեղև, վորը բավականաչափ դիմացկուն և կրակի ներդործություն դեմ: Նա պատրաստվում և ալյուրեղ. 35 ծախվ (լիտր) գետի մանր ավաղ խառնում են կրային չաղախի հետ և խառնուրդը պատրաստ և:

Այս ծեփը մեծ քանակությամբ չպետք և պատրաստել, վորովհետև արագություն կարծրանում և: Դրանից պետք և պատրաստել այնքան, վորքան պահանջվում և աշխատանքի համար: Յեթե չաղախը շատ պինդ և ստացվում, ապա անհրաժեշտ և այն ջրով խառնել: Ավաղից և կրի խմորից պատրաստված չաղախը փայտի վրա պետք և քսել վրձինով կամ մաստեղերով, վոր կառուցողները դործածում են կղմինդը շարելիս:

Շերտի հաստությունը 2—3 մմ-ից ավելի չպիտի լինի. համառակ դեպքում տան վերնածածկը չափից ավելի կծանրանա, վորից կարող և խախտվել դերանների և տանիքի տախտակածածկի դիմացկունությունը:

Այս ծեփը ջրակայուն և:

Նա չորանում և միջին հաշվով 5—6 օրից:

Ծծմբուտային-ավաղախառն ծեփը պատրաստվում և 36% մանր կավիճից, 40% ալեբաստից և 60% ծծմբուտային ալկալից (կոնցենտրատից): Դյուրակիր դանդված ստանալու համար ավելացվում և անհրաժեշտ քանակությամբ ջուր (ջերմությունը 60° Ց): Այս ծեփը հեշտ և վերցվում վրձինի ծալրի վրա. չոր-

անում և 16—18° ջերմաստիճանում 1½—2 ժամվա ընթացքում: Նրանով փայտեղենը պետք և քսել ալյուրեղ. վրձինով փայտի յերեսի վրա քսում են բարակ շերտ, վորը թողնում են չորանալու, ապա նույն յերանակով քսում են յերկրորդ շերտը, վորի չորանալուց հետո քսում են յերրորդ շերտը:

Ծեփվածքի ընդհանուր հաստությունը պետք և կաղմի մոտավորապես 1 մմ:

Այս ծեփի թերությունն այն և, վոր ուժեղ տաքանալիս (արևի տակ տաքանալիս) նրա շերտը պոկվում և փայտի վրայից: Մի ալ թերությունն ևլ այն և, վոր ջրի (անձրևի և այլն) ներդործությամբ նա խրվում-հանվում և: Ալյուրով, նրա դործարարությունը սահմանափակված և, նա պիտանի յն շենքի այն մասերի համար, վորոնք սովերի մեջ են դանվում: Բայց նա շատ հրակայուն և: Նրա հրակայունությունը կայանում և ծծմբուտային ալկալիի մեջ, վորը ծծվում և փայտից:

Փայտեղենը կավի շերտով ծածկելը նույնպես վատ արդյունք էլ տալիս: Կավածեփը պատրաստում են ալյուրեղ.

Կարմրագույն կավի 100 կլոամասը ջրով բաց են անում ավաղելու չաղախի թանձրության չափ, ապա ավելացնում են 8,4 կլոամաս դաղային խեթ (հալած վիճակում) և 3,6 կլոամաս քարածխային ձյուր: Ամբողջ դանդվածը խնամքով խառնում են, վորից հետո ավելացնում են 1—2 կլոամաս մանրած հարդ:

Այս ծեփը վրձինով ավաղում են: Քսած շերտը չորանալուց հետո քերում են: Այդ նպատակով յերեսը վրձինով մի քիչ թրջում են ջրով, ապա վրայից ցանում են ավաղ և բուքոտ-քարով (կղմինդրով) չփում են, մինչև վոր մակերեսը հղկվի:

Կավածեփն ստանձնապես դործածվում և ծախի և հատակների համար: Տանիքի տախտակածածկի համար դործածելիս հարկավոր և ծեփը բաց անել ջրով, վորպեսզի ավելի ջրիկ լինի:

Վերջնապես, ամենահասարակ, բայց ամենաքիչ արդյունաբեր հրակայուն, միջոց և հանդիսանում փայտեղենի սպիտակացումը հանգած կրով (97 կլոամաս կիր և 3 կլոամաս խոհանոցային աղ): Բայց պետք և հիշել, վոր այս մեկուսացնող շերտը հեշտություն պոկվում և նրանով ծեփված փայտի մակերեսից, ուստի անհրաժեշտ և սարքերաբար սպիտակացնել թափված

տեղերը: Շերտին մեծ դիմացկունություն տալու համար հանձնարարվում է այն ծածկել հեղուկ ապակիի յերեք տոկոսանոց լուծույթով:

Յեթե վորեւե պատճառով առաջին յերեք ծեփերից վոչ մեկը չի դործածվելու, ապա կրի լուծույթով սպիտակացումը պետք է կատարվի անպայման:

Փայտը և առանձնապես դործվածքը հրակայուն կարելի չէ դարձնել՝ նաև դրանք զանազան աղերի լուծույթով տոգորելով:

Գոյություն ունեն կրակից պաշտպանող տոգորիչներին մի քանի հազար ամենաբազմապիսի բաղադրատոմսեր: Այս նպատակի համար պետքական հիմնական աղերը հետևյալներն են. բլորային ամմոնիում, բրոմային ամմոնիում, ծծմբաթթվային ամմոնիում, յերկհիմքային ամմոնիում-ֆոսֆատ, բորի միացություններ, վոլֆրամաթթու նատրիում և այլն:

Այս բոլոր աղերը տոգորելու համար դործածում են կամ զուտ վիճակով կամ մեկը մյուսի հետ խառնած: Կոնցենտրացիան (չոր աղի քանակը 100 լիտր ջրին) տարբեր է. փայտի համար՝ 20—250/0, դործվածքի համար՝ 5—100/0:

Ստորև մենք տալիս ենք կրակապաշտպան տոգորիչի լուծույթը պատրաստելու արտասահմանյան ունեցալար. այս տոգորիչն ամենամատչելի, իրեն արդարացնող, փայտի և դործվածքի քայքայում չառաջացնող տոգորիչն է: Այդ ունեցալար լայն կիրառում է դուել նաև խորհրդային Միության մեջ:

Գործվածքը տոգորելու համար լուծույթը պատրաստվում է այսպես. վերցնում են 6 կշոմաս յերկհիմքային ամմոնիում-ֆոսֆատ, 4 կշոմաս ծծմբաթթու ամմոնիում և նրանց լուծում են 100 կշոմաս ջրում:

1 կգ դործվածքի համար պահանջվում է 10 կգ լուծույթ:

Գործվածքի տոգորումը կատարում են այսպես. դործվածքը նախապես թրջում են ջրով և լավ քամում, ապա բնկղմում են լուծույթի մեջ 5 րոպեյի չափ, վորից հետո նորից քամում են, բաց ողում չորացնում և արդուկում:

Գործվածքի ներկի և դիմացկունության վրա տոգորիչը չի ազդում: Գործվածքը լվանալուց հետո նորից տոգորում են, վորովհետև լվանալիս նրա աղերը ջրի մեջ լուծվում են:

Յեթե դործվում է վոչ զուտ յերկհիմքային ամմոնիում-ֆոսֆատ, այլ, այսպես կոչված, ամմոֆոս, ապա վերջինս վերցնում են վոչ թե 6, այլ 10 կշոմաս՝ 100 մաս ջրին:

Հրչեջ ողակի բոլոր մարտիկների հաղուստը անպայման պետք է տոգորված լինի վերոհիշյալ բաղադրությամբ:

Փայտեղենի տոգորումը կատարում են այսպես. պատրաստում են ամմոֆոսի տատոկոսային լուծույթ (ջրային), վորը վրձինով քսում են փայտեղենի վրա վեց անգամ՝ մեկը մյուսի յետևից (հենց վոր լուծույթի նախորդ չեղտը ծծվի փայտեղենի մեջ): Այսպիսի տոգորիչն առանձնապես արժեքավոր է տանիքի տախտակածածկի համար: Նա չի ավելացնում վերնածածկի քաշը:

Փայտի (տանիքի տախտակածածկի, գերանների, ծպեղի, հատակի, չերդակաշենքի) ծեփումը կամ տոգորումն անպայման պետք է կատարվի:

Փայտե սանդուխները (բունատեղերը, աստիճանները) ամենից ավելի լավ է տոգորել լուծույթով, այնուհետև տոգորումը կրկնելով ամիսը մի անգամ:

Հարկավոր է նշել, վոր յուղաներկով ներկված փայտի տոգորելը նպատակ չունի, վորովհետև կրակից պաշտպանող լուծույթը այս տեսակ փայտից սովորական ջրի նման կհոսի: Ուստի տոգորելուց առաջ փայտի ներկը պետք է հանել:

Տան արդեն ներկված փայտե մասերը կրակից պաշտպանելու լավագույն միջոց են հանդիսանում հատուկ հրակայուն ներկեր (վորեւե դուլին):

VI. ԲՆՍԿԵԼԻ ՏԱՆ ՀԱԿԱՀԻՐԴԱՅԻՆ ՊԱՇՏՊԱՆՈՒԹՅԱՆ ՊԱՍՏԵՐԸ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ԿԱՀԱՎՈՐՈՒՄԸ

Հրչեջ պոստերի թիվը վորոշվում է՝ նայած այն շինանյութերի հրակայունության աստիճանին, վորոնցից կառուցված է շենքը, նայած նրա հարկերի թվին: Ուստի փայտաշեն տներում հրդեհաշեջ պոստերի թիվն ավելի շատ պետք է լինի, քան քարաշեն կամ յերկաթբետոնե տներում:

Յեթե տունը բաղմահարկ է, ապա բնավ կարիք չկա սանդղաթանգակի ամեն մի հարթակի վրա պոստեր դնելու: Վերևի հարկը, վորն ամենից ավելի շատ է յենթակա հրձիգ ուռմբերից վնասվելուն, անպայման պետք է ունենա ինքնուրույն հրդեհաշեջ պոստ: Իսկ ինչ վերաբերում է մնացած հարկերին, ապա այստեղ կարելի չէ 2—3 հարկի համար ունենալ մի պոստ:

Պոստերի մարտիկներին թիվը նույնպես սահմանվում է նախած աֆն բանին, թե տվյալ տունը, նրա առանձին տեղամասերը ինչքան են վտանգավոր հրդեհի տեսակետից: Չեղարկածակի յուրաքանչյուր պոստ պետք է ունենա յերկու մարտիկ: Նրանցից մեկը, վորը բավականաչափ հմուտ և վարժ է կրակը և հրձիգ ումբերը հանդցնելու մեջ, հանդիսանում է պոստի ավագ: Յերկրորդ մարտիկը նրա ողնականն է:

Մնացած հրչեջ պոստերը համարվում են՝ նախած նրան, թե շենքը վորքան է վտանգավոր հրդեհի տեսակետից:

Հրդեհաշիջման աշխատանք կատարող մարտիկը, նախքան այդ ուղերացիային ձեռնամուխ լինելը, պարտավոր է հաղնել ակնոցներ և (յեթե կա) ասթեստային քաթանից կամ բրեղենտից կարած ցանցավոր կնիզուղ (կապիչոն)՝ «Ողային տաղնապի» ժամանակ բրեզենտե կնիզուղը հարկավոր է թրջել հրապաշտպան լուծույթով և քամել:

Մարտիկի ձեռները պետք է պաշտանված լինեն ասթեստե, կաշվե կամ բրեզենտե ձեռնոցներով կամ թաթմաններով, վորոնք, աշխատանքից առաջ, նույնպես պետք է թրջել հրապաշտպան լուծույթով:

Հրչեջ պոստի յուրաքանչյուր մարտիկը պետք է ունենա բավարար քանակությամբ հանդցնող միջոցներ:

Տանիքի վրա դռնվող պոստը իր մոտ պետք է ունենա ումբեր և հրդեհներ հանդցնելու համար անհրաժեշտ հետեյալ միջոցները.

ա) 2—3 արկղ՝ լցված ավազով, կավով և այլն (արկղերի ձևը կարող է տարբեր լինել, բայց նրանց ծավալը պետք է հավասար լինի մոտավորապես 50 լիտրի):

բ) 4—5 փայտե կամ յերկաթե տակառ, ջրի համար, 10—25 դույլ տարողությամբ: Վորպես կանոն, այս տակառները պետք է դանվեն չերդակում: Դրանք պետք է դասավորված լինեն մոտավորապես հետեյալ կերպ. դրանցից մեկը տանիքի մուտքի մոտ, իսկ մնացածները—տանիքում՝ իրարից վորչ ավելի քան 15 մետր հեռու.

գ) ջրագծային սայլակ՝ սանդխահրապարակի վրա դրված, և ջրցան խողովակ (վորը գործածվում է վողոցներ ջրելու համար) 15—20 մ յերկարությամբ.

դ) 4 հատ ձեռքի քիմիական կրակմարիչ՝ «Բողատիր» № 3 կամ № 1 տիպի (թանձրաիրվուր և ջրիկավրիտուր):

ե) 1 հատ «Չղջիկ» լապտեր՝ դիչեր ժամանակ աշխատելու համար.

զ) նիզ և կացին՝ հատակը և այլն բաց անելու և նորից ծածկելու համար.

է) սանիտարական դեղարկղ՝ բաղկացած հետեյալ հիմնական դեղորայքներից. կալիումի դերմանդանատի յերեք տոկոսանի լուծույթ (3 լիտր), բամբակ (200 դրամ), նեղ յերիզ (բինդ) (5 հատ), լայն յերիզ (5 հատ):

Այս միջոցներն անհրաժեշտ են վիրվորածներին առաջին շտապ ողնություն ցույց տալու համար: Կալիումի դերմանդանատի լուծույթը դործածում են այրվածք ստանալու ժամանակ ողնություն ցույց տալու համար: Այրված տեղը դրանով թրջում են կամ նրա վրա յեն լցնում: Դրանից հետո մարտիկն ուղեորվում է սանիտարական կայան.

ը) սովորական դույլեր— 3—4 հատ.

թ) մեծ բահ— 2 հատ (դերադասելի յե դողավոր բահ):

ժ) յերկու մետրանոց կոթ ունեցող հատուկ աքցաններ¹.

ի) յերկու մետրանոց կոթով յեղաններ:

Վերոհիշյալ սարքերը լիովին բավականացնում են չերդակի վրա ընկած հրձիգ ումբեր և ծաղած հրդեհը լիկվիդացիայի յենթարկելու համար:

Այս հրչեջ պոստի մարտիկներին անձնական հանդերձանքը բաղկացած է բրեզենտից կամ ավելի լավ է ասթեստից կարած կոստյումից, հակադաղից, հրդեհաշիջ սաղավարտից, բրեզենտի թաթմաններից, ծխադույն պաշտպանական ակնոցից:

Տան վերևի հարկի սանդխալանդակի հարթակի վրա դանվող պոստի հանդերձանքը բաղկացած է հետեյալից.

ա) 1—2 ջրի տակառ՝ 50-ական լիտր տարողությամբ.

բ) 1 հատ տախտակե արկղ 50 լիտր տարողությամբ, վորը ժիջնորմով բաժանված է յերկու մասի և կիսով չափ լցված է չոր ավաղով և մանրած (նույնպես չոր) կավով.

գ) 2 հատ «Բողատիր» № 3 կամ № 1 կրակմարիչ.

դ) 2 դույլ.

ե) 1 հատ «Չղջիկ» լապտեր.

¹ Այս տեսակ աքցանները բավական լավ արդյունք են տվել փորձաքաջ հրձիգ ումբերը թեթևակի բոցավառված փայտե կառուցվածքներից հեռացնելու ժամանակ:

- դ) 1 նիդ. (լինդ)
է) յեղան (1 հատ) .

ը) ջրցան խողովակ (չլանդ) :

Այս պոստի մարտիկների հաղուստը ձիւտ այնպէս է, ինչպէս չէրդակի պոստի մարտիկների հաղորդումը :

Մնացած պոստերը, վորոնք դասավորված են մյուս հարկերի սանդխավանդակների հարթակների վրա, ունեն հենց նույն հանդերձանքը, ինչ վոր սանդխավանդակի պոստը :

Հըշեջ ողակի մնացած կաղմը պետք է ունենա 10 դույլ, 3—4 հատ «Բողատիր» № 1 կամ № 3 կրակմարիչներ, փրկարար պարան, հիդրո-պուլտ դույլ, հիդրոպուլտ-կոստիլ, սանդխավանդակ և ուրիշ հակահրդեհային անհրաժեշտ դույլք: Այս ինվենտարի քանակը կարող է ավելացվել՝ նայած շենքի մեծութեան և հրակայունութեան :

«Սպառնալից դրութիւն» մտցնելուց առաջ վերահիշյալ ամբողջ ինվենտարը, բացի «Բողատիր» № 1 կամ № 3 կրակմարիչներից (1-ական հատ յուրաքանչյուրի համար), պետք է պահել դրա համար հատկացված հատուկ շենքում (պահեստ, ներքնատուն և այլն) և պարբերաբար ստուգել, ըստ վորում մետաղային մասերը պետք է յուզել ձեթով (տալոտով և այլն), իսկ հիդրոպուլտ-կոստիլի մոտ պետք է ստուգել, թե դրանց կափուլները հերմետիկորեն են փակված, թե վոչ :

Տան մեջ սովորական հրդեհ ծագելու դեպքում ինվենտարը կարող է և պետք է ոգտագործվի: Գործնական աշխատանքներ կատարելիս նույնպէս պետք է ոգտագործել ինվենտարը, զարգացնելով նրանց կիրառման վարժութիւն և հմտութիւն :

Հըշեջ պոստերին կրակմարիչ դույլքը պետք է մատակարարել «սպառնալից դրութիւն» հայտարարելու ժամանակ :

Բացի պոստերի հակահրդեհային սպառազինման վերահիշյալ միջոցներից, պահեստում պահում են նաև կանխարգելիչ միջոցներ— ավազ, կալ և դործվածքների ու փայտեղենի տոգորման միջոցներ— ամմոնիում-ֆոսֆատ: Վերջինիս քանակը հավասար պետք է լինի 30—50 կգ, բաղմամբաբաշխված հարկերի թվով: Այն կարելի յե դործածել բացառապէս փայտեղենը և դործվածքը տոգորելու համար: Այդ աղի պաշարը ինչքան վոր ծախսված է, պետք է ծախսածի տեղը լրացնել, վորովհետեւ դրանով վառուճակ նյութերի տոգորումը պետք է կրկնել յուրաքանչյուր 4—5 ամիսը մի անգամ :

VII. ՀՐԴԵՀԱՇԻՋՄԱՆ ՄԻՋՈՑՆԵՐԸ, ԴՐԱՆՔ ԳՈՐԾԱԴՐԵԼՈՒ ՅԵՎ ԽՆԱՄԵԼՈՒ ԿԱՆՈՆՆԵՐԸ

Բնակելի տներում հրդեհը հանդգնելու կամ մեկուսացնելու համար վորպէս միջոցներ են ծառայում՝

- 1) ջրով լեցուն դույլերը և տակառները,
- 2) ավազը, կալը (մանրացրած), փայտի մոխիրը,
- 3) փրկարար վոր կրակմարիչները («Բողատիր» № 1 և № 3 տիպի),
- 4) չոր կրակմարիչները,
- 5) հիդրոպուլտ-դույլը,
- 6) հիդրոպուլտ-կոստիլը,
- 7) հրդեհային ծորակները,
- 8) շինարարական դործիքները (կացիններ, նիդեր, կարթածողեր և բահեր),
- 9) կրակմարիչ ուժերը:

Հրդեհի դեմ հաջող պայքարելու համար պահանջվում է, վոր ամեն մի բնակիչ տանը յեղած հրդեհաշիջման բոլոր դործիքների հետ վարվել կարողանա :

Ձրով լիք դույլ: Ձրով լիք դույլը հրդեհը հանդգնելու ամենահասարակ միջոցն է: Նրանով յուրաքանչյուր վոր կկարողանա ոգտվել: Սակայն պահանջվում է վորոշ վարժութիւն, վորպէսզի դույլը դործագրելու ժամանակ նրա ջուրն ամբողջովին լցվի կրակի ոջախի վրա, այսինքն, մի մասը դետին չթափվի, մյուսը՝ վերեւից անցնի: Իսկ ուղեղվուարների դործածութեան և դասավորութեան մասին վերեւում ասված է :

Ավազ: Բոցավառված նավթը ջրով չի կարելի հանդգնել, վորովհետեւ նավթը ջրից թեթեւ է, և լողալով ջրի յերեսին, նա կչարունակի վառվել: Վառվող նավթը և ուրիշ տեսակի վառելահեղուկները հանդգնելիս լավ արդյունքներ է տալիս ավազը, բայց վոչ թե ամեն տեսակի, այլ միայն չոր և մաղված ավազը :

Չոր ավազով կարելի յե հանդգնել նաև երկտրահաղորդիչ լարը և տնային զանազան իրեր: Դրա համար անհրաժեշտ է կրակի վրա արագութեամբ ավազի շերտ լցնել :

Ավազը պետք է պահել դույլի մեջ կամ արկղում և նրանց կողքին ունենալ դոգավոր թիակ: Վորպէսզի ավազը չթրջվի և

նրա մեջ աղբ չլցվի, հարկավոր է արկղը կամ դուլը կախարել-
չով ծածկել:

Մանրացրած կավի և փայտամսի զործածության դեպ-
քերի և հնարավորությունների մասին ասված է վերևում:

Ձեռքի կրակմարիչներ: Փոքրածավալ հրդեհը, առանձնապես
բոցավառված դյուրավառ հեղուկներ հանդցնելու արդյունավետ
միջոց է հանդիսանում կրակմարիչը:

Ձեռքի կրակմարիչը՝ ա) իր մեջ պարունակում է կրակ
հանդցնող նյութերի վորոշակի պաշար (լիցք) և ուղած ժամա-
նակ կարող է դործադրվել:

բ) Հրդեհը հանդցնելու ժամանակ կարող է ուղտադործվել
մի մարդու կողմից:

դ) կարող է ավելի ուժեղ ներդործել, քան կրակ հանդցնելու
սովորական միջոցները՝ ջուրը, ավաղը, հողը և այլն:

Բնակելի տներում չըջանառության մեջ կան ձեռքի հետեյալ
տեսակի քիմիական կրակմարիչները. ա) № 1 ջրիկափրփուր
կրակմարիչ, բ) № 3 թանձրափրփուր կրակմարիչ, գ) չոր
կրակմարիչ:

«Ռուսիսի Ձ 1 տեսակի հեղուկափրփուր կրակմարիչը
(Ոկ. 12) բաղկացած է հետևյալ մասերից.

1) յերկաթե արձագողտված և դրսից ներկված կորպուս-
բալոնից, վորը շինված է 2 մմ հաստությամբ յերկաթից, 10
լիտր տարողությամբ,

2) պղնձե սրակիչից՝ լիցքը դուրս ցայտեցնելու համար,

3) վերին և ստորին բռնատեղերից,

4) յերկաթե կլայեկված գլանաձև ցանցից, վորի մեջ
դրվում է ծծմբաթթվով լցված աղակյա ամպուլա,

5) դսպանակից, վորը տեղադրված է գլանաձև ցանցի մեջ
և թույլ չի տալիս, վոր աղակյա ամպուլան գլանի հատակին
կպչի:

6) պղնձե կամ չուգունե կափարիչից, վորն ունի շարժվող
դարկան, և ճարպ պարունակող պղնձե վռանից (կափարիչը
պտուտակով ամրացվում է կրակմարիչի կորպուսի անցքի վրա),

7) կափարիչում դառնող սեպի միջադիրից:

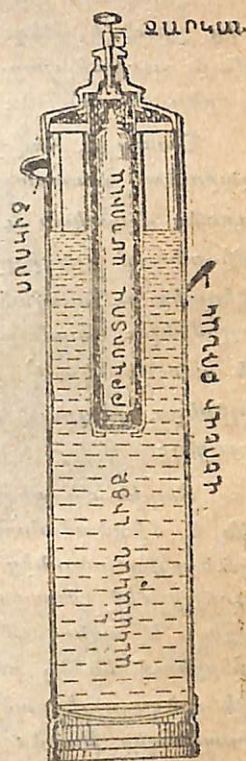
№ 1 կրակմարիչի համար վորպես լիցք են ծառայում՝ 1)
սպալին լուծույթը մատուցակի արմատի հետ խառն, բ) ան-

խաթթուն 40° թնդությամբ ըստ Բոմեյի (285 սմ³), վորը տե-
ղավորվում է աղակյա զոռված ամպուլայում:

Սաղաղ ժամանակվա պայմաններում կրակմարիչները պետք է
լցնել հատուկ արհեստանոցներում: Սակայն կրակմարիչները
լցնելու կանոնները պետք է իմանան տան բոլոր բնակիչները,
մանավանդ տան ինքնապաշտպանության խմբակում գտնվողնե-
րը, վորովհետև պատերազմի ժամանակ հարկ կլինի կրակմա-
րիչները բազմիցս վերալցնել հենց տեղում:

Լիցքի կառուցները: Լցնելուց առաջ
պատեցնելով հանում են կրակմարիչի կա-
փարիչը և դուրս հանում գլանաձև ցան-
ցը: Լիցքի փոշին լավ լուծում են սենյա-
կի ջերմության կես դուլ մաքուր ջրում,
փայտով շարունակ խառնելով: Ստացած
լուծույթը խիտ ձաղարով (կամ մանր
մաղալով ծածկված) ցնցուղի միջոցով
լցնում են կրակմարիչի իրանի մեջ: Ձա-
ղարի վրա (մաղալի վրա) ֆնացած չլուծ-
վող մասերը դեն են նետում: Դրանից
հետո կրակմարիչը ամբողջովին լցնում են
մաքուր ջրով, լցնում են այնքան, վոր
լուծույթի մակերես սրակիչից 4 սմ ցածր
լինի: Այնուհետև ցանցավոր գլանի մեջ
զգուշությամբ դնում են թթվով լեցուն
աղակյա ամպուլան և ցանցավոր գլանը
ամպուլայի հետ միասին իջեցնում են
կորպուս-բալոնի անցքի մեջ: Գլանի ծալած
ճարերի տակ պետք է լինի սեպի մի-
ջադիր: Անպայման ստուգում են միջադի-
րի առկայությունը և դրությունը, ինչպես
նաև յուզման տեղերի դրությունը: Ան-
հրաժեշտության դեպքում սեպին հին
միջադիրը փոխարինում են նորով, իսկ

յուզվելու մասում քսում են լավորակ ճարպ: Ձաղ-
կանի կափարիչի փորակը յուղում են տեխնիկական վաղեմիով
կամ տավառով: Ձաղկանը մինչև վերջ մղում են դեպի վեր:
Դրանից հետո կափարիչը բանալիով պինդ ամրացնում են իրա-

Նկ. 12

նին, իսկ դարեկանի վրա հազցվում է վորպես ապահովիչ բարակ թիթեղ կամ ստվարաթերթ:

Կրակմարիչն իր տեղը դնելուց առաջ սրակիչը խնամքով մաքրում են և միանգամայն չոր սրբում են բալոնը:

Ձեռքի կրակմարիչները կախում են ալյուսի բարձրությունից, վոր ամեն վոք կարողանա աղատ, հեշտությամբ և արագությամբ տեղից հանել (վոչ ավելի, քան հատակից $1\frac{1}{2}$ մետր):

Վորպեզի լիցքը չթափվի, իսկ սրակիչը սողայի բյուրեղներից չփակվի, հեղուկային կրակմարիչը կախում են միանգամայն ուղղահայաց դրությամբ: Հեղուկային կրակմարիչը չի կարելի ջեռուցիչ և տաքացնող սարքերին մոտիկ կախել:

Շտապ և հաջող դործողության համար կրակմարիչները շարունակ պատրաստ պահելու նպատակով պետք է սահմանվի դրանց մշտական և ուշադիր խնամք: Տասնորյակում առնվազն մի անգամ սրակիչը, իրանը և արմատուրան պետք է մաքրել կեղտից ու նստվածքից և ստուգել պլոմբի դրությունը: Յեթե պլոմբելու հարմարանքները ճիշված կամ պատռված են, պետք է ստուգել կրակմարիչի լիցքը, և նրա վիճակը դոհացուցիչ չլինելու դեպքում անհրաժեշտ է անմիջապես կրակմարիչը վերադնել:

Տարին մի անգամ կրակմարիչը դրսից և ներսից ստուգում են և միաժամանակ վերալցում այն: Այս դեպքում սողային լուծույթը բալոնից դուրս են ածում մաուլայի միջոցով և լցնում դուլի մեջ (մաուլայի վրա մնացած տականքը պետք է դեն դնել) և ստուգում են նրա պիտանիությունը հետևյալ ձևով. վերցնում են $\frac{1}{2}$ բաժակ լուծույթ և նրա մեջ պահեստի ապա-կե ամպուլայից ածում են մի քանի կաթիլ ծծմբաթթու: Յեթե րոպեապես թանձր փրփուր է դուրսանում, նշանակում է լուծույթը պիտանի չէ: Լուծույթը նորից բալոնի մեջ ածելուց առաջ բալոնը տաք ջրով մի լավ վողողում են:

Վերալցումից և միջադիրի ու քսուկի պիտանիության ստուգումից հետո կախարիչը պատելով ամրացնում են և դր-նում պլոմբը: Այն կրակմարիչները, վորոնք տեղափոխված են չտաքացվող շենքում կամ կախված են շենքի դրսի կողմից,

լցնում են դժվարությամբ սառչող լուծույթով¹:

Ողտադործման սկզբից յերկու տարի հետո, հետագա ողտադործման համար կրակմարիչի դիմացկուն և անվտանգ լինելու աստիճանը վորոշելու նպատակով, կրակմարիչը փորձարկում են ջրաճնշումով (նասոսով):

Նկ. 13

Ողտադործման սկզբից չորս տարի հետո կրակմարիչը տարին մի անգամ պետք է փորձարկման յենթարկել ջրաճնշման միջոցով:

Ողտադործելուց հետո կրակմարիչն անմիջապես նորից

1 Դժվարությամբ սառչող լիցքերը նրա համար են, վոր կրակմարիչն աշխատի մինուս 18—23° Ց ջերմության մեջ: Դրանց պատրաստելու ռեցեպտը ամառային լիցքերի ռեցեպտից տարբերվում է միայն նրանով, վոր լիցքի աղալիական մասի վրա (յերկածխաթթվային սողա և մատուտակային քի աղալիական մասի վրա) լցնում են 2400 գ խոհանոցային աղ մինուս 18°-ի լիցքերի եքստրակտ) կամ 2400 գ խոհանոցային աղ և 300 գ տեխնիկական գլիցերին (մինուս 23° լիցքերի համար):

պետք է լցվի, ըստ վորում, անհրաժեշտ է բալոնը նախորոք մի քանի վորովել:

Կրակմարիչը գործողութեան մեջ դնելու կանոնները: Ջրի-
կափրիւրը կրակմարիչը գործողութեան մեջ դնելու համար հար-
կափոր է այն պատի վորայից վար բերել, աջ ձեռքով բռնել վե-
րին կանթը, իսկ ձախ ձեռքով՝ կրակմարիչի ստորին հատակին
մոտ գտնվող կանթը (նկ. 13), շուտ տալ կրակմարիչը հասա-
կով դեպի վեր և զարկանի կոճակն ամուր խիել հատակին կամ
դետին: Հարկածելու ժամանակ կրակմարիչի մեջ մտած զար-
կանը կջարդի թթվով լցված ամպուլան, թթուն դուրս կթափվի
սողային (ալկալիական) լուծույթի մեջ, վորի շնորհիվ տեղի
կունենա ծծմբաթթվի և սողայի արագ փոխերդործութուն.
Գրա հետևանքով առաջ կգա ածխաթթու գաղ: Ածխաթթու գա-
ղը, կուտակվելով կրակմարիչի փրփրացող լուծույթի վրա, իր
7—8 մթնոլորտային ճնշումով դուրս կչարտի չուծույթը 6—8 մ
յերկարութեամբ փրփրացալի ձեռով. Հենց այդ փրփրացալի
էլ պետք է ուղղել դեպի հրդեհի ոջախը:

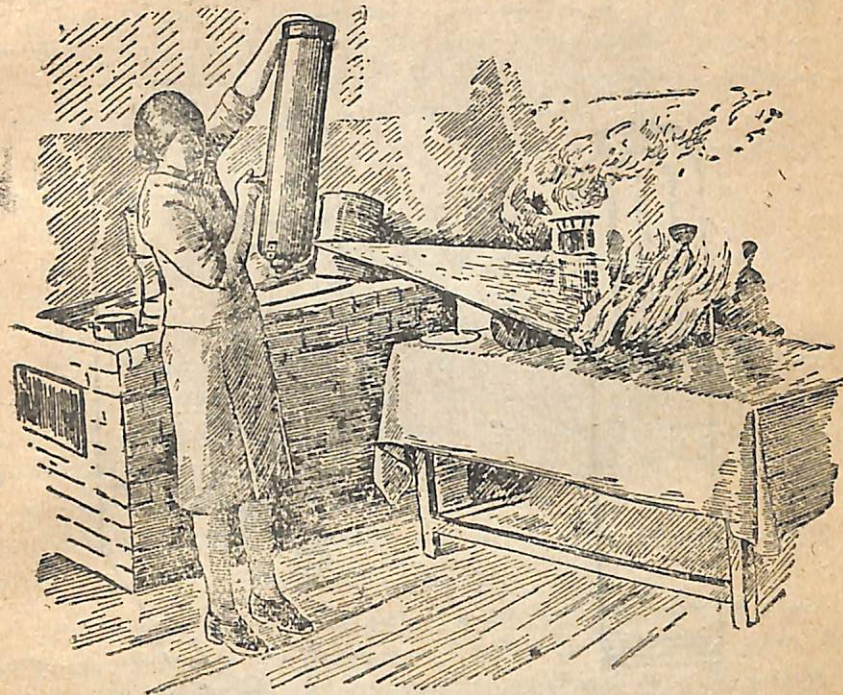
Գործադրելիս կրակմարիչը՝ շարունակ պետք է պահել
ըջված դրութեամբ (նկ. 14): Կրակմարիչի գործողութեան տևո-
ղութունը մոտ 1 րոպե 20 վայրկյան է:

«ԲՈԳԱՏԻՐ» № 3 ՏԻՊԻ ԹԱՆՁՐԱՓՐՓՈՒՐ ԿՐԱԿՄԱՐԻՉ:
№ 3 կրակմարիչը (նկ. 15) ավելի թանձր փրփուր է տալիս,
քան № 1 կրակմարիչը: Այդ բացատրվում է նրանով, վոր թեև
ալկալիական լիցքը հենց նույն ծավալն ու նույն կշիռն ունի,
ինչ վոր № 1 կրակմարիչում, բայց № 3 կրակմարիչի թթվային
մասի լիցքը տրվում է ավելի մեծ չափով: Նրա մոտ այս լից-
քը տեղավորվում է յերկու ամպուլաներում. մի ամպուլայի մեջ
պարունակվում է ծծմբաթթվային ալյումինիում 35—36° խու-
թեամբ ըստ Բոմեյի (170 սմ³), իսկ մյուսի մեջ՝ ծծմբաթթու
65° խութեամբ ըստ Բոմեյի (180—200 սմ³):

Բաղադրիչ մասերի այսպիսի փոխհարաբերութեան հետե-
վանքով՝ № 3 կրակմարիչը տալիս է մոտ 45 վրոք խիտ և
թանձր փրփուր, մինչդեռ № 1 կրակմարիչը տալիս է 22 վրոք
չորայի փրփուր: Այս կրակմարիչի աշխատանքը տևում է 1½—2
րոպե: Խիտ փրփուրը չիթի յերկարութունը 7—8 մետր է:

№ 3 կրակմարիչը բաղկացած է համարյա նույն մասերից,

ինչ մասերից վոր բաղկացած է № 1 կրակմարիչը: Տարբերու-
թյունը միայն այն է, վոր նրա թթվի զամբյուղիկը կազմված
է ապակե յերկու ամպուլա տեղավորող յերկու դռանից, և կա-
փարիչն ունի մեծ տրամագիծ:

նկ. 14

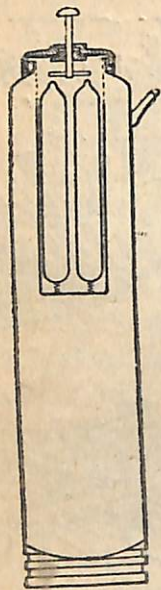
№ 3 կրակմարիչը լցնելու, խնամելու և գործադրելու կա-
նոնները նույնն են, ինչպիսի կանոններ վոր ընդունված են
№ 1 կրակմարիչի համար:

№ 3 կրակմարիչը նշանակված է առաջին հերթին հանդցնե-
լու այնպիսի շենքերում են ճիշտ բոցավառվող նյութեր:
Վում կամ մշակվում են հրա կրակմարիչը գործադրում են գլխա-
քոր պաշտպան բոցավառված ելեկտրոլարները կամ հրակ-

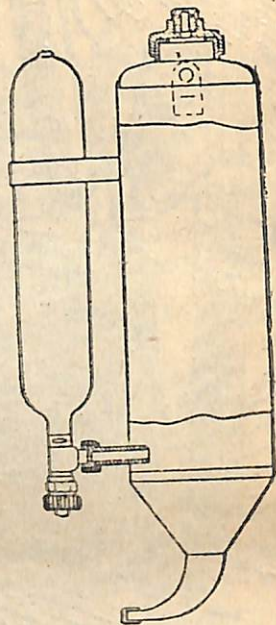
մոտորները հանդցնելու համար: Բնակելի տներում այդ կրակ-
մարիչը սովորաբար տեղավորում են վերելակի մեքենայական

բաժանմունքում և վենտիլյացիոն սարքի կամերայում: Նա բաղ-
կացած է հետևյալ մասերից՝ (նկ. 16).

- 1) յերկաթե իրան չոր լիցքի մասի համար.
- 2) պողպատե բալոն՝ ածխաթթու դազի համար.
- 3) փոշի պարունակող իրանի պղնձե կամ չուգունե կափա-
րէշ,

Նկ. 15

Նկ. 16

4) ապահովիչ, վորը թույլ չի տալիս փոշի պարունակող
բալոնը պայթի (ապահովիչը իրենից ներկայացնում է մի քանի
անաղաթերթ ունեցող պղնձե սնամեջ խցան, վորը հաշվի յե
առնված 15 մթնոլորտային ճնշման համար),

- 5) փակաղակ (վենտիլ) ածխաթթվային բալոնի վրա,
- 6) փակաղակի թափանիվ,
- 7) անդրաձիգ պտուտակամայր՝ թթվային բալոնը փոշի
պարունակող բալոնի հետ միացնելու համար,
- 8) շտուգեր՝ դադակերպ ածխաթթուն փոշեբալոնի մեջ
մտցնելու համար,

9) անրիկ (խամուժիկ), վորը փոշեբալոնն ամրացնում է
ածխաթթվային բալոնի հետ,

10) փքանցք՝ փոշեբալոնից փոշին դուրս նետելու համար,

11) պայթում թույլ չտվող ջերմաստիճանային ապահովիչ
(պատրաստվում է հեշտ ձուլվող մետաղից, սարվում է ածխա-
թթվային բալոնի վերևի մասում. բալոնը հաշվի յե առնված
50—60 մթնոլորտային ճնշման համար): Փոշեբալոնը պարունա-
կում է յերկածխաթթվային սողա՝ փոշու կոշտանալը կանխող
խառնուրդի հետ միասին, 4,5 կգ քանակով:

Անհրաժեշտ է նկատի առնել, վոր չոր կրակմարիչի թույլ
կողմերն այն են, վոր՝

ա) ածխաթթուն ցնդում է բալոնից.

բ) հնարավոր է, վոր փոշեբալոնում չոր փոշին կոշտանա և
փչանա:

Ուստի անհրաժեշտ է՝

ա) ամսական առնվաղն մեկ անգամ կշռել ածխաթթու պա-
րունակող բալոնը (ածխաթթվի քաշը ցույց է տրված բալոնի
վրա), և յեթե պարզվեց, վոր դազը 10 տոկոսից ավելի յե պա-
կասել բալոնից, ապա հարկավոր է այդ բալոնը փոխարինել մի
ուրիշ պահեստի բալոնով, իսկ այդպիսին չլինելու դեպքում
կրակմարիչի բալոնն ուղարկել դործարան կամ հատուկ լցնող
արհեստանոցներ՝ վերալցնելու համար.

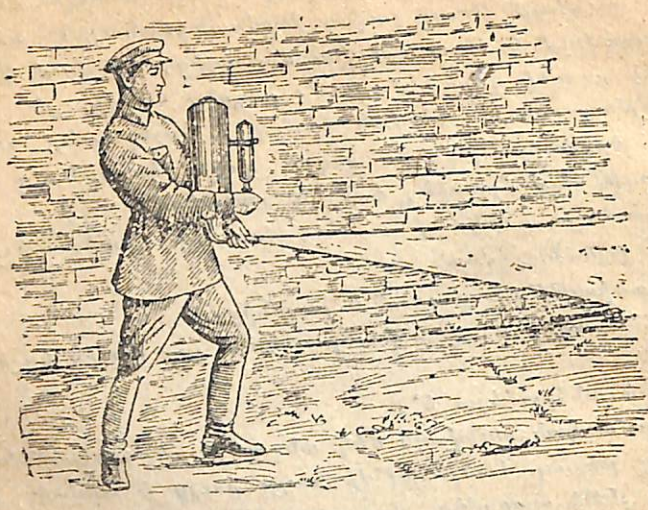
բ) յուրաքանչյուր 3 ամիսը մեկ անգամ բաց անել փոշեբա-
լոնը, կրակմարիչի փոշին զդուշությամբ մի ուրիշ տեղ ածել և
մաղել, վորպեսզի նրա կոշտանալու և փչանալու առաջն առնվի:

Վոչ մի դեպքում չի կարելի թթվային բալոնում յեղած ած-
խաթթվի առկայությունն ստուգել բալոնի վենտիլը բաց անելու
միջոցով, վորովհետև վենտիլի փակման հերմետիկականության
ամենափոքր խախտման պատճառով դազն արագությամբ կցնդի
կրակմարիչից՝ փոշեբալոնի միջոցով:

Չոր կրակմարիչը պետք է կախել այնպիսի տեղերից, վոր-
տեղ թթվային բալոնի վենտիլը յենթակա չլինի թեկուզ ամենա-
թույլ հարվածների կամ վնասվածքների:

Չոր կրակմարիչը գործադրելու կանոնները: Չոր կրակմա-
րիչը դործադրելու համար անհրաժեշտ է այն պատից իջեցնել
և ուղղաձիգ դիրքով ձախ ձեռքով բռնել փքսափողը՝ փոշին
դուրս նետելու համար, իսկ աջով թափանիվը մինչև վերջը

դարձնել ղեպի ձախ: Կրակմարիչի դուրս նետած պետք է ուղղել ուղիղ բոցի վրա (նկ. 17):

Նկ. 17

ՀԻԳՐՈՊՈՒԼՏ-ԴՈՒՅԼ: Հիդրոպուլտ-դույլն իրենից ներկայացնում է վոչ այնքան մեծ միադրան մի պոմպ (նասոս), վորն ունի հասարակ գործողութիւն. այդ պոմպը մնայուն կերպով ամրացված է յերկաթե դույլի մեջ: Պոմպի արտադրողականութիւնը մի բոյեյում հավասար է 8 լիտրի: Դույլի տարողութիւնը 20 լիտր է: Հետեւաբար, մի դույլ ջուրը բալականաթիւնը 21½ բոյե տեղ աշխատանքի համար: Նում է պոմպի միայն 21½ բոյե տեղ աշխատանքի համար: Սակայն ինքնընտանդան հասկանալի յե, վոր յեթե ջուրը ժաւանակին լցվի դույլի մեջ, պոմպը կարելի յե ուղտադործել անսահմանափակ տեղութիւններ:

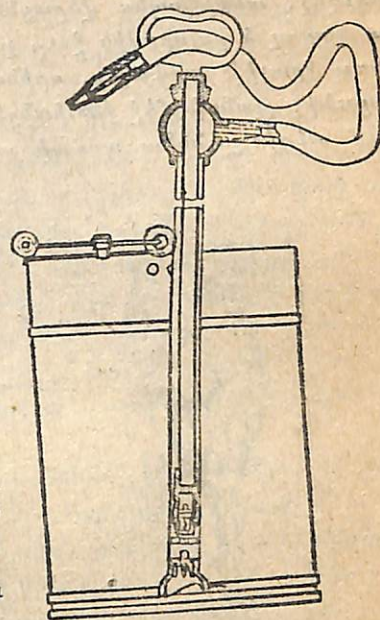
Հիդրոպուլտ-դույլը գործադրվում է դիսալորապես հրդեհի փոքր ոջախները հանգցնելու համար, դրանց ստաջանալու հենց սկզբում: Դա հարմար է փոխադրելու համար (թեթե է) և թանկ չի նստում: Այդպիսի դույլ պետք է ունենա ամեն մի տուն:

Հիդրոպուլտ-դույլն (նկ. 18) ունի հետեւյալ մասերը. դույլ, դան, միտցաձողի կանխ, միտցաձող, միոց, ծծող կլապան (լեզվակ), սղմող լեզվակ-կլապան և կաշեփողրակ: Հիդրոպուլտ-դույլի սարքիմության ստուգումը: Հիդրո-

պուլտ-դույլի բոլոր մասերի դրութիւնը պետք է ստուգել սխտեմատիկորեն:

Պոմպն ամենեւին չի աշխատի կամ վատ կմատակարարի ջուրը, յեթե միոցի կաշվե մանժեթը մաշվել կամ չորանալուց կծկվել է և, յեթե լեզվակները (կլապանները) փոսերում կեղտ է կուտակվել կամ ճարպամանը ջուր է բաց թողնում:

Յեթե հիդրոպուլտ-դույլն ստուգելիս յերևան հանվի պոմպի վատ աշխատանք, ապա հարկավոր է պոմպը վորելով դուրս հանել դույլից և ստուգել լեզվակների, կաշվե մանժեթների ու ճարպամանի դրութիւնը և անհրաժեշտության դեպքում փոխել կաշվե մանժեթը, կեղտը մաքրել լեզվակների փոսերից կամ ճարպամանում յեղած յուղը փոխարինել թարմ յուղով: Վորպեսզի կաշվե մանժեթը չըչորանա, հարկավոր է այն սոգորել տաք ճարպով: Ճարպամանի մեջ դրվում է վուշի կամ կանեփի մազմուկ:

Նկ. 18

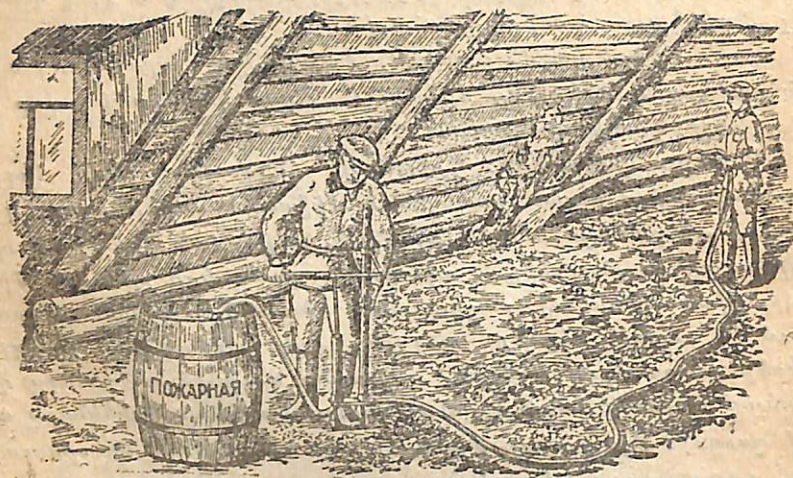
Հիդրոպուլտ-դույլի գործադրման կանոնները: Հիդրոպուլտ-դույլը գործադրվում է մի մարդու միջոցով: Վորպեսզի հիդրո-

քերը ղենել յելուղակների վրա (դույլի հատակի մոտ դանով պուլտն ամուր կանգնել դետին, դրա համար հարկավոր է վոտ-ծալովի թաթիկները վրա): Պոմպը պետք է ճոճել (կոթից բըւնած վեր ու վար) աջ ձեռքով, իսկ ձախ ձեռքով ջրացայտն ուղղել ղեպի հրդեհի ոջախը (նկ. 19):

Հիդրոպուլտ-դույլի մատուցած ջրի շիթը հասնում է 3-9 մետր յերկարության:

ՀԻԳՐՈՊՈՒԼՏ-ԿՈՍՏԻԼ: Հիդրոպուլտ-կոստիլը նույնպէս իրենից ներկայացնում է միադրան պոմպ, վորի արտադրողականութիւնը կազմում է մոտ 40 լիտր մի բոյեյում: Նա տալիս

կոչված են հսկայական դեր խաղալու: Դրանք առանձնապես ար-
ժեքավոր կլինեն «ողային տաղանալի» պայմաններում, յերբ
զժվար և հույս դնել քաղաքային հրդեհաշիջման խմբի ուղևորության
վրա և յերբ տան մեջ ծագած հրդեհը վերացնելու աշխատանքը
հիմնականում դրվում է ինքնապաշտպանության խմբակի հրշիջ
ողակի վրա:

Նկ. 20

Ներկայումս բնակելի տներ կառուցելիս՝ այնտեղ հրդեհա-
շիջ ծորակները անցկացնում են պարտադիր կարգով: Սակայն
հին տների մեծ մասում այդպիսի ծորակներ չկան: Բայց և այն-
պես խոշոր քաղաքներում բոլոր տների մոտ չինված են ջրմու-
ղային ծորակներ՝ փողոցները փողոցելու համար: Հենց այդ
ծորակներն էլ պետք է ուղտադործել հրդեհի ժամանակ:

Հրդեհաշիջ շլանգները պետք է ձեռք բերել նախապես: Ի-
րենց տրամադծով նրանք պետք է ձիշտ համապատասխանեն ծո-
րակներին:

Թե՛ ծորակները և թե՛ շլանգները պետք է ունենան արագ
միացվող մասնիկներ (զայկաներ): Պտուտակով ամրացված
հրդեհաշիջ շլանգները պետք է պահել ծորակին մոտիկ դռնվող
փոքր պահարանում, վորի բանալին պետք է դռնվի դռնապահի
մոտ:

Յեթե պայմանները թույլ տան, ապա ցանկալի յե առանձին

հրդեհաշիջ ծորակ չինել տանիքի դռան մոտ և դրան կից ունե-
նալ առանձին հրդեհաշիջ շլանգներ:

Հրդեհաշիջ շլանգները պահելու կանոնները: Հրդեհաշիջ
շլանգների պահպանման վրա խիստ հսկողություն պետք է սահ-
մանվի: Պետք է հետևել, վոր նրանք չփռվեն ու չնեխվեն:

Վորպես կանոն, շլանգները պահելիս հարկավոր է պահա-
րանում դարսել հարմունի ձևով—յերկու մասնիկները դեպի դուրս
(Նկ. 21): Այդ մի կողմից կապահովի նրանց մեջ ողանցումը,
խիկ մյուս կողմից, կհեշտացնի ամենորյա հսկողությունը նրանց
դրուծյան նկատմամբ: Վորովհետև կարող է պատահել, վոր
ծորակը տակից հոսի, ուստի շլանգները, ծորակին մոտիկ պա-
հելիս, չպետք է կպած լինեն նրան: Իսկ բրանդսպոյտը, ընդ-
հակառակը, հարկավոր է շլանգի ծայրին միացած պահել:

Վորոշ տներում շլանգներ պահելու պահարանները հարմա-
րեցված չեն շլանգը հարմունի ձևով դարսելու համար, այդ խիկ
պատճառով էլ այսպիսի պահարաններում շլանգները կլորած
ձևով են պահում: Այս ձևը չի կարող նորմալ համարվել: Շլանգ-
ները կլորած ձևով դարսելիս, նախ, զժվարանում է նրանց մեջ ո-
ղանցումը, յերկրորդ՝ այս ձևով յերկար ժամանակ պահելիս նը-
րանց մասնիկները ծայրերը խիստ ծովում են, վորից կարող են
խոռոչներ դոյանալ: Ուստի այն պահարանները, վորոնք հար-
մարեցված չեն փողրակները հարմունի ձևով պահելու համար,
պետք է համապատասխանորեն վերասարքել:

Վորպետղի շլանգները չթըջվեն, անհրաժեշտ է հետևել, վոր
հրդեհաշիջ ծորակի վենտիլը լիովին սարքին լինի և ջուր հոս-
սեցնի. պետք է հետևել նաև, վոր խոնավ չլինի այն պատը,
վորի վրա տեղավորվում է շլանգների պահարանը: Յեթե պա-
տը խոնավանում է, պահարանը պետք է կտխել անվախի վրա,
պատից հեռու: Հարկավոր է հետևել նաև, վոր ջուրն առաս-
տաղից չթափվի շլանգների վրա:

Շլանգների արկղը բակում դնելիս արկղի վրա անպայման
չինել յերկաթե չվաքարան: Արկղի դռնակները պետք է ամուր
փակվեն:

Հրդեհաշիջ ծորակների, շլանգների և բրանդսպոյտների արագ
միացնող մասնիկները, այսպես կոչված «Ռոտտ» մասնիկները,
լնչպես նաև պտուտակաձև մասնիկները պետք է անպայման ու-
նենան պահարանող միջադիրներ: Յեթե «Ռոտտ» մասնիկները
պահարանող միջադիրներ չունենան, ընդհանրապես չի կարելի

Ջրհանից ջրաշիթ ստանալ, իսկ յեթե պտուտակաձև մանեկները այսպիսի միջադիրներ չունենան, պտուտակաձև մանեկները միացման տեղերում ջուր հոսելու պատճառով ջրաշիթը թուլ կլինի:

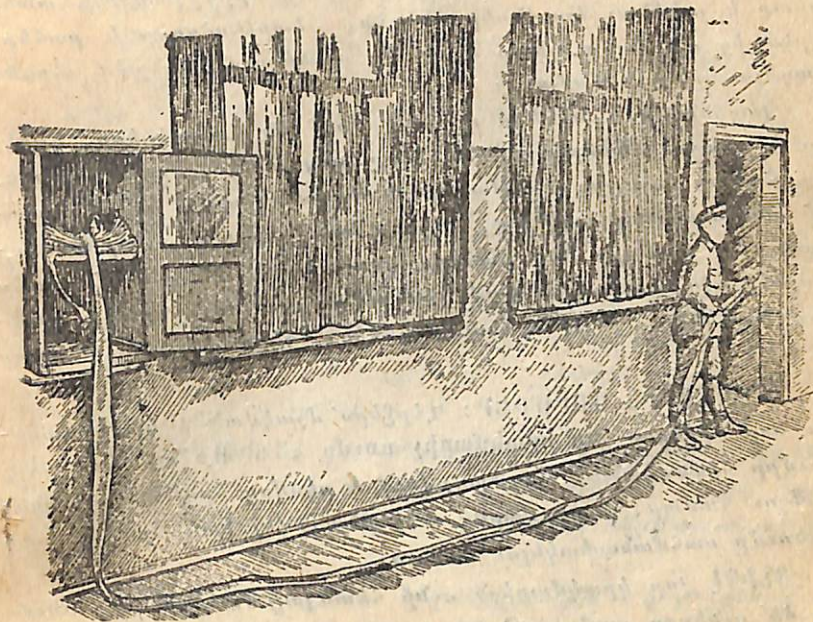

Նկ. 21

Հրդեհաշեջ շլանգների բաց անելու կանոնները: Շլանգները տխալ և անշնորհ կերպով բաց անելիս, յերբ նրանք կարող են, որինակ, խճճված լինել, չի հաջողվի դրանք ուղտադործել հրդեհ հանդցներու համար: Այս ինչպե՞ս պետք է բաց անել շլանգները:

Յեթե շլանգները պահարանում դարսված են հարմոնի ձեղով, ապա հարկավոր է ձեռքով վերցնել շլանգին ամրացված բրանսդորտը և արագ վաղելով մոտենալ հրդեհի ոջախի վայրին և իր հետ քաշել շլանգը (Նկ. 22), նրա մյուս ծայրը նախորդ միացնելով հրդեհաշեջ ծորակին: Այս դեպքում շլանգն արագ և ճիշտ կբացվի: Իսկ յեթե շլանգը դարսված է կլորաձև, ապա պետք է այն դնել ձախ ձեռքի ափի վրա, շլանգի ծայրերը վերցնել աջ ձեռքով և, յետ քաշելով շլանգի ծայրերը, արագ

շարժումով առաջ նետել կլոր շլանակը: Դրանից հետո հարկավոր է ձեռքը վերցնել բրանսդորտը և, շլանգի մյուս ծայրն ամրացնելով ծորակին, առաջ գնալ դեպի հարկավոր վայրը և իր հետևից քաշել-տանել շլանգը:

Նկ. 22

Պետք է հիշել, վոր շլանգը բացելուց հետո միայն կարելի չէ բաց անել հրդեհաշեջ ծորակի վենտիլը— թափանիվը պտտակելով աջից-ձախ:

Հարկավոր է բրանսդորտի հետ միասին վորքան կարելի չէ ավելի շատ մոտենալ հրդեհի ոջախին, վորովհետև չիթը հեռավոր տարածությունից տալու դեպքում նրա ուղտակար ներդրությունն իջնում է, և ջրի կաթիլները դեռ ու դեռ են ցրվի դալիս:

Աշխատանքը վերջացնելուց հետո անհրաժեշտ է շլանգները ջուրը խնամքով դուրս թափել: Այդ անում են այսպես. շլանգի մի ծայրը բարձրացնում են դեպի վեր և, շլանգը շարունակ պտ-

հելով դեպի առաջ մեկնված՝ ձեռքում, աստիճանաբար մոտենում են շլանդի մյուս ծայրին: Ջուրը թափելուց հետո հարկավոր է խնամքով չորացնել շլանդը:

ՇԻՆՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐ ԲԱՅՈՂ ԳՈՐԾԻՔ: Հրդեհի դեմ պայքարելու համար ամրաշինության դործիքներին բնակելի տանը պետք է ունենալ կացիններ, նիդեր, կարթածողեր և բահեր: Դրանցից մի մասը պետք է պահել տանիքում (այնտեղ հրդեհ ծագելու դեպքի համար):

Կացինները և նիդերը դործադրվում են հատակները, դռները և պատահանների շրջանակները բաց անելու, սվաղը պոկելու համար և այլն: Կարթածողերն ուղղադործվում են առաստաղի տախտակները պոկելու, ինչպես նաև շենքի վառվող մասերը քանդելու համար: Իսկ բահերը դործածվում են գլխավորապես հրդեհի ոջախները վրա կավ կամ ավաղ լցնելու և կրակը նրանցով ծածկելու, ինչպես նաև հրդեհի տեղերը մաքրելու համար և այլն:

ԿՐԱԿՄԱՐԻՉ ՌՈՒՄԲԵՐ: Վերջերս մշակված է կրակ մարելու նոր միջոց— չոր կրակմարիչ ռումբ «ՅՆԻՊԼ» տիպի: Այդ ռումբը հիմնականում դործադրվում է սկսվող հրդեհները հանդգրնելու համար, բայց կարող է դործադրվել նաև հրդեհի տարածումը սահմանափակելու համար:

ՅՆԻՊԼ չոր կրակմարիչն ունի հետևյալ մասերը. ա) ռումբի ձև ունեցող ստվարաթղթե իրան, վորի մեջ լցված է կրակ հանդցնող չոր խառնուրդ՝ բաղկացած յերկթթվային սողալից, ավաղից և կրից, բ) ռումբի ներսում դրսևող պիրոտեխնիկական լիցք, վորը բռնկվող պատրուկով (փոքր խողովակում) միացած է դյուրավառ ծոպավոր ժապավենի հետ, վորը գրունդում է ռումբի իրանի արտաքին մասի վրա՝ բռնակոթի հակառակ կողմից. գ) փայտե բռնակոթ՝ մետաղե ձողով, վորի վրա ամրացված է ռումբի մարմինն իր լիցքով:

Ջուր կրակմարիչ ռումբի դործողութունը կայանում է նրանում, վոր նա բռնկեցուցիչ ալիքով փչելով հեռացնում է հրդեհի բոցը և վառվող առարկայի մակերեսը ծածկում է կրակ հանդցնող փոշու շերտով:

Ռումբը ծոպավոր ժապավենի կողմից և կրակի ոջախից 6,3 մ հեռավորութունից բոցի մեջ մտցնելուց 2—3 վայրկյան հետո տեղի յե ունենում թեթև պայթյուն, վորի հետևանքով

ռումբի իրանը քայքայվում է և կրակմարիչ խառնուրդը դեռ ու դեն շարվում:

Ռումբի պայթյունը միանգամայն անվտանգ է:

Ռումբը պահելիս անհրաժեշտ է ծոպավոր ժապավենը ծածկել ստվարաթղթե խուփով:

ՅՆԻՊԼ տիպի մեկ չոր ռումբի՝ կրակ հանդցնելու եֆեկտը հաշվի յե առնված 2 քառ. մ վառվող մակերեսի կամ 1 քառ. մ վառվող հեղուկի մակերեսի համար:

ՇԱՐԺԱԿԱՆ ՀՐԴԵՀԱՇԵՁ ՍԱՆԴՈՒՆՆԵՐ: Ինքնապաշտպանության խմբակի հրդեհաչեղ ողակի համար հարկավոր է ունենալ ծալովի սանդուխներ, վորոնք ցանկացած ժամանակ բացվում և փակվում են:

ՀՐԴԵՀԱՇԵՁ ՇԼԱՆԳՆԵՐ: Ցանկալի յե ունենալ նաև հրդեհաչեղ շլանդներ (13 մմ տրամագծով) բրանդսպոյտով և հատուկ յերկարաձիղ ազուլցներով՝ ջրմուղային վորեհ ծորակի հետ միացնելու համար:

Հրդեհաչիման այս բոլոր միջոցները պետք է պահել հատուկ շենքում կամ առանձին պահարանում, վորի բանալին պետք է գտնվի տան ՀՈՊ-ի պետի կամ հերթապահ դեմաստանի մոտ:

Տանը յեղած բոլոր հակահրդեհային դործիքները (սանդուխներ, նիդեր, կացիններ, դուլեր, կրակմարիչներ և այլն) հաշվի յեն առնվում ինքնապաշտպանության խմբակի կողմից, անկախ նրանից, թե դրանք տնային վարչության են պատկանում, թե՞ տան առանձին բնակիչներին:

ՀԱՂՈՐԴՈՒՄ ՀՐԴԵՀԻ ՄԱՍԻՆ: Յուրաքանչյուր հեռախոսային ապարատի մոտ պետք է կախվի հատուկ ցուցակ, վորը ցույց է տալիս հրդեհաչեղ խմբի հեռախոսի համարը:

Նույնիսկ աննշան այրման կամ ծխապատման դեպքում անհրաժեշտ է այդ մասին անմիջապես հայտնել հրդեհաչեղ խմբին:

Հրդեհաչեղ խմբին հրավիրելիս հարկավոր է միանգամայն հանդիստ կերպով հայտնել ձիշտ հասցեն, ինչ է այրվում և հեռախոսի այն համարը, վորով հաղորդված է հրդեհի մասին: Լսափողը կախել միայն այն ժամանակ, յերբ համոզվում եք, վոր ձեր հաղորդածն ընդունված է:

Հրդեհի մասին անհրաժեշտ է անպայման հաղորդել հրդեհ-

հաշիջ խմբին նաև այն դեպքում, յերբ հրդեհն արդեն հանգ-
ցրված է սեփական ուժերով: Այդ պեսք է անել նրա համար,
վոր բախական հաճախ են պատահում այնպիսի դեպքեր, յերբ
հրդեհը, մի տեղում լիկվիդացիայի յենթարկելուց հետո (բնա-
կիչների ուժերով), ծաղել է մի ուրիշ տեղում, բայց արդեն
ավելի ուժեղ թափով: Բանն այն է, վոր կրակը և կայծերը
միջհատակային տարածություն կամ վենտիլացիայի միջով կա-
րող են թափանցել ուրիշ տեղեր: Այդ բանը հրդեհաշիջներն
ավելի հաջողությամբ կարող են յերեւան բերել, քան տան բնա-
կիչները, վորոնք այդ տեսակետից անփորձ են:

VIII. ԲՆԱԿԵԼԻ ՏՆԵՐԻ ՅԵՎ ՆՐԱՆՑ ՀԱՐԱԿԻՅ ՇԵՆ- ՔԵՐԻ ՊԱՀՊԱՆՈՒՄԸ ԽԱՂԱՂ ԺԱՄԱՆԱԿ

ՉԵՐԿԱԿՆԵՐ (տանիքածածկ)

Տանիքում հրդեհի առաջանալը դժվար է ժամանակին նկա-
տել: Մինչդեռ տանիքում սկսված հրդեհը հաճախ տարածվում
է ամբողջ շենքում, հսկայական վնասներ պատճառելով, իսկ
յերբեմն ևլ մարդկային զոհեր առաջացնելով:

Տանիքում հրդեհի արագ տարածմանն ամենից ավելի հա-
ճախ նպաստում է այն, վոր տանիքի տակը պահվում է վոչ
հսկահրդեհային վիճակում, յերբ այնտեղ կրակի համար շատ
սնունդ է լինում:

Վորպեսզի տանիքում առաջացած կրակը չկարողանա ա-
րագ տարածվել, ամենից առաջ հարկավոր է այն մաքրել բո-
լոր վառուճակ առարկաներից (տախտակներից, տնային իրե-
րից և այլն) և թույլ չտալ, վոր հետադայում ևս զանազան
հնոտիներով լցվի ու խորթանցի վերածվի:

Տանիքածածկում չպետք է պահել նաև զանազան վոչ-վա-
ռունակ առարկաներ (յերկաթ և այլն): Դրանցով տանիքի
ծանրաբեռնված լինելը կարող է զրկել ծաղած հրդեհի ոջախն
արագ լիկվիդացիայի յենթարկելու հնարավորությունից:

Հայտնի չէ, վոր մի շարք վառուճակ նյութեր, ինչպես
նաև թուշունի ծեբաք վորոչ պայմաններում կարող են ինքնա-
բոցավառվել: Այդ իսկ պատճառով տանիքում վառուճակ նյու-
թեր պահելը, ինչպես նաև աղավնետներ չինելը, վորոնց առկա-

յության դեպքում անխուսափելի չէ տանիքածածկի աղտոտ-
վելը թուշունի ծեբաքից, ամենեին չի կարելի թույլատրել:

Չի կարելի նաև թույլ տալ տանիքներում շինել ճաղարի-
քներ և հավաքներ: Նրանց համար կառուցված վանդակներն
անմիջապես պետք է քանդել:

Տխուր հետեւանքների կարող է հասցնել նաև տանիքների
տակ բնակելի շենքեր կառուցելը: Թեև Պետհրդեհաշիջ հսկա-
ղության և շինարարական հսկողության կողմից արգելված է
այսպիսի բնակելի շենքեր կառուցել տանիքում, բայց և այնպես
մենք ավելորդ չենք համարում հիշեցնել այդ մասին, վորովհե-
տե զործնականում առանձին մարդիկ, ողտվելով տնային վար-
չությունների թուլությունից, յերբեմն խախտում են այս կա-
նոնները: Այս յերեւույթի դեմ ամենախիստ պայքար պետք է
մղել:

Տանիքածածկերը տաքացնելու համար չի կարելի թույլա-
տրել թեփի և ուրիշ վառելանյութերի զործածություն: Դրանք
պետք է տաքացվեն վոչ-վառուճակ նյութերով — շլակով, ին-
ֆուպորյան հողով և այլն:

Տանիքների վրա յեղած ձեղնալուսամուտները չարունակ
պեսք է պահել փակ և սպակիով ծածկված դրությամբ: Դրա
չնօրհիվ, նախ, ծխնելուղներից չեն կարող կայծեր ընկնել տա-
նիքից ներս, յերկրորդ, փակ կլինի ողի մուտքը, վորի հոսան-
քը բորբոքում է կրակը:

Այնուհետև, ձեղնալուսամուտները հաճախ այնքան բարձր
են լինում ծածկից, վոր առանց վոտքի տակ վորեւս առարկա
դնելու հնարավոր չի լինում տանիքի տակից վերեւ անցնել:
Ձեղնալուսամուտների այսպիսի դիրքը կարող է խիստ դժվա-
րացնել հրդեհի ժամանակ հրդեհաշիջ՝ տանիքի տակից
տանիքի վրա բարձրանալը: Իսկ տանիքից դեպի նրա տակը նա-
հանջելու ժամանակ կարող է նույնիսկ նրա մահվան պատճառ
դառնալ: Ուստի բարձր դիրք ունեցող բոլոր ձեղնալուսամուտ-
ների մոտ անհրաժեշտ է դնել սանդուխներ, վորոնք չպետք է
ողտադործվեն ուրիշ նպատակներով:

Յեթե տանիքը միջանի մասերի բաժանող հրդեհապատ-
նեյներում (բրանդմաուերներում) կան ավելորդ անցքեր կամ
դռների բաց միջանցիկ անցքեր (վորոնք պաշտպանված չեն
հրակայուն դռներով), ապա հրդեհի ժամանակ կրակը կարող է
մի մասից տարածվել դեպի մնացած բոլոր մասերը: Դրանից

խուսալիելու համար անհրաժեշտ է բոլոր ավելորդ անցքերը փակել այնպիսի նյութով, վոր նման լինի հրդեհապատենչի նյութին, իսկ դռան անցքերի վրա կախել հրակայուն փայտե դռներ, վորոնք բոլոր կողմերից պատած լինեն շերտավորված թաղիքի (կավե լուծույթով թրջված) կամ ասբեստի միջոցով:

Նույն նյութով և նույն յեղանակով պետք է պատած լինեն նաև տանիքի մուտքի դռները, ինչպես և դեպի տանիք տանող սողանցքերը և այլն:

Յերբեմն կենտրոնական շեռուցման կամ ջրմուղային ցանցի վերադարձավորումից հետո չփակված անցքեր են մնում: Դրանք կարող են պատճառ դառնալ, վոր առաջացած հրդեհը տարածվի դեպի վերևի հարկերը: Ուստի անհրաժեշտ է այդպիսի անցքերը փակել հենց նույն նյութով, ինչ նյութով վոր պատած է վերնածածկը:

Տանիքում փայտե կամեքաների առկայությունը, վորոնք նախասահմանված են շոգեջեռուցման, ընդլայնիչների, վենտիլացիոն սարքավորման, վերելակի շարժիչի և այլ նպատակների համար, նույնպես կնպաստի հրդեհի ծավալմանը, վորովհետև կամեքայի փայտե մասերը լավ սնունդ կհանդիսանան կրակի համար:

Վորպես կանոն, այսպիսի կամեքաները պետք է չփակված լինեն հրակայուն նյութից (չլակ-ալեբաստից), իսկ դռներն ու փորվածքները պետք է ծածկել յերկաթով՝ թաղիքի միջոցով: Բացի դրանից, այդ կամեքաները չարունակ պետք է պահել կողպեքով կողպած:

Վենտիլացիոն սակառները, վորպես կանոն, պետք է բաղկացած լինեն հրակայուն նյութից: Դրանք միշտ լիովին սարքին դրուծյան մեջ պետք է պահել, վորովհետև ստորին հարկերում հրդեհ առաջանալու դեպքում կրակը քայքայված վենտիլացիոն սակառների անցքերից հեշտ կարող է թափանցել վերնաշենքը:

Տանիքում հրդեհ առաջանալու պատճառ է հանդիսանում ծխնելույղների անսարք վիճակում թողնելը: Ըստ վորում կարող է հրդեհ առաջանալ վոչ միայն ծխնելույղում ճեղքեր լի-նելու դեպքում, այլև այն դեպքում, յերբ բավականաչափ բա-ժանում (մեկուսացում) չկա ծխնելույղների և նրանց հարակից վերնածածկի կամ տանիքային կառուցվածքների փայտե մասե-րի միջև: Բանն այն է, վոր պատշաճ մեկուսացում չլինելու

դեպքում փայտե մասերը տեական բարձր ջերմաստիճանի (փա-ռարաններում վառելանյութ այրելիս ջերմաստիճանը հասնում է 1000° Ց) աղղեցուծյամբ՝ բավական արագ անցնում են այն-պիսի դրուծյան, յերբ նրանց ինքնարոցավառվելն անխուսալի-լի յե դառնում: Պրակտիկան ցույց է տվել, վոր փայտը նույ-նիսկ 160—200° Ց ջերմության ներդրությամբ (տեսական) ինքնարոցավառվում է 2—3 տարուց հետո:

Տեղական շեռուցման վառարանների և փայտե կառուցվածք-ների միջև յեղած անջատման հաստությունը պետք է լինի առ-նվազն 25 սմ, իսկ կենտրոնական շեռուցման ծխնելույղի և փայ-տե կառուցվածքների միջև — առնվազն 51 սմ: Իսկ շենքի այն տե կառուցվածքների միջև հարակից են բաժանումներին թաքուն փայտե մասերը, վորոնք հարակից են բաժանումներին թաքուն տեղերում (միջհարկային վերնածածկերում և այլն), պետք է փաթաթել կավի լուծույթով տոգորված թաղիքով:

Յեթե ծխնելույղում ճեղքեր են յերևան յեկել, անհրաժեշտ է դրանք իսկույն ծեփել կավի սպիտակ լուծույթով: Վորպեսզի և հեշտ լինի անմիջապես հայտարերել առաջացած ճեղքե-րը, հարկավոր է ծխնելույղներն սպիտակացնել. սպիտակ ֆոնի վրա ճեղքերն անմիջապես աչքի յեն ընկնում:

Ծխնելույղների մուրը մաքրել, դռնակները միշտ լիակա-տար սարքին և փակ պահել, հակառակ դեպքում անցքից դուրս

կցայտեն կայծեր և նույնիսկ բոցի լեզուներ: Հրդեհի տեսակետից մեծ վտանդ է ներկայացնում յերկա-թե ծխնելույղներ լինելը տանիքում: Շատ հաճախ մինչև կարմ-րելու աստիճան չիկանալով, նրանք կարող են վառել կառուց-վածքների փայտե վերնածածկերը: Բացի դրանցից, դեպքեր են լինում, վոր այսպիսի ծխնելույղների արմունկները ջարդվում են այնպես, վոր այդ ևս կարող է հրդեհի ծագման պատճառ դառնալ:

Տանիքներում յերկաթե ծխնելույղներն անպայման պետք է փոխարինվեն կղմիդրե ծխնելույղներով:

Տանիքում ողի ջերմաստիճանը չարունակ փոփոխվում է: Այնտեղ են թափանցում և մթնոլորտային տեղումները: Այդ իսկ պատճառով տանիքներում ելեկտրոհաղորդալարն անպետք է:

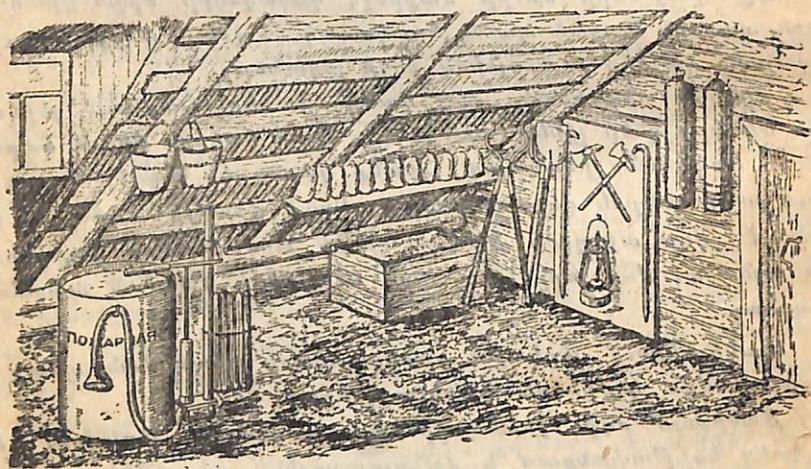
Տանիքում առանց խիստ մեկուսացման ելեկտրո-հաղորդա-լարը պետք է փոխարինել առանձին հաղորդալարով (ՊՈ), վո-րը պետք է փակված լինի դաղախողովակներում կամ կախ-վի մեկուսիչների վրա և մեխանիկական վնասվածքներից պաշա-վի:

պանախած լինի փայտե տուփով. այս վերջինս ներսից պետք է մեկուսացվի ասրեստով կպցրած յերկաթով: Անհրաժեշտ է պարբերաբար ստուգել երեկտրա-հաղորդալարը: Այսպիսի ստուգումն ապահովելու համար տուփի մի կողմը պետք է կառուցվի դռնակի ձևով:

Տանիքում, երեկտրական լամպերը պետք է փակել զսպակե զլխադիրով արմատուրայում և կախ տալ մարդու հասակից ա-վելի բարձր, իսկ անջատիչները սարքել տանիքի մուտքի մոտ:

Երեկտրական հաղորդալարի և երեկտրամոտուրային սարքե-րի դրությանը չարունակ հետեւելու և դրանց թերությունները ժամանակին վերացնելու համար պետք է տրամադրել առանձին երեկտրամոնտյոր:

Տանիքում միշտ անհրաժեշտ է ունենալ փրփուրավոր կրակ-մարիչ, ավազով լիք արկղ, յերկու բահ, յերկու կացին, ուռմբ բռնելու աքցան, «Չղջիկ» լապտեր և ավազով լիք առնվաղն 10—20 տոպրակ, յուրաքանչյուրը 3—5 կգ քաշով: Իսկ ամառ ժամանակ, դրանից դատ, տանիքում պետք է ունենալ ջրի քար և 2 դուլ (նկ. 23): Բաքի ջուրը պետք է պարբերաբար փոխել վորպեսզի չնեխի:

Նկ. 23

Փորձը ցույց է տվել, վոր տանիքներում հրդեհները հաճախ տեղի յեն ունենում յերեխաների չարությունների պատճառով:

Վորպեսզի յերեխաներին հնարավորություն չտրվի տանիքը բարձրանալու, մուտքի դուռը կամ սողանցը պետք է չարունակ կողպեքով փակված պահել, իսկ կողպեքի բանալին պետք է պահ տալ տան պատասխանատու անձնավորությանը կամ դռնա-պանին:

Բանալին պահելու տեղը պետք է ցույց տալ տանիքի դռան վրա փակցված հատուկ ցուցակում:

ՍԱՆԳԻՍԱՎԱՆԴԱԿՆԵՐ

Ինչպես հայտնի յե, հրդեհի ժամանակ սանդխավանդակնե-րի միջով և կատարվում մարդկանց և գույքերի եվակուացիան, ինչպես նաև հրդեհի վայրին ողնություն ցույց տալը: Մինչ-դեռ շատ տներում այս վանդակների հարթակները ծանրաբե-ռված են լինում արկղներով, պահարաններով, տնային անպետք իրերով, իսկ սանդուխների տակ չինված են լինում խորթանոց-ներ, վորտեղ պահվում են վառելիքայտ, տնային առարկաներ և նույնիսկ նավթ: Տնային վարչությունները հաճախ սանդխա-վանդակների հարթակները վարձու յեն տալիս զանազան տնայ-նադորձական արհեստանոցների համար, վորոնց աշխատանքը հաճախ կապված է կրակի, տաքացնող սարքերի կամ երեկտրո-սարքերի դորձածության հետ: Այս բոլորը բացարձակապես ան-թույլատրելի յե:

Արհեստանոցներում, խորթանոցներում հրդեհ առաջանալու դեպքում ծուխն անմիջապես կբռնի ամբողջ վանդակը, կթա-փանցի բնակարանները և կգեթվարացնի մարդկանց ու գույքերի եվակուացիան:

Իսկ զանազան առարկաներով սանդխավանդակների ծանրա-բեռնված լինելը կնպաստի հրդեհի ուժեղացմանը և ծավալմա-նը, կարգելակի մարդկանց և գույքերի եվակուացիան և նույ-նիսկ կարող է մարդկանց համար դժարատ պատահարների պատ-ճառ դառնալ:

Սանդխավանդակների տակ յեղած խորթանոցներն անհրա-ժեշտ է անմիջապես քանդել, արհեստանոցները (պետա-կան հրդեհաչեջ հսկողության ուժեղակությամբ) դուրս հա-նել, իսկ նրանց հրդեհավտանդ կառուցումները վերացնել:

Ներքին սանդուխի անկանոն (քանդված աստիճանների, ճա-ղերի կտորված կամ յերերուն բռնատեղեր) լինելը նույնպես

Կարող ե դանդաղեցնել հրդեհաշիջման ուղնություն ցույց տալու դործը, նույնիսկ բնակիչների և դույբի եվակուացիան և վորոշ պայմաններում հասցնել ղժբախտ պատահարների:

Անհրաժեշտ է սխտեմատիկորեն հետևել աստիճանների և ճաղերի ղրուլթյանը, իսկ նկատված անսարքություններն իսկույն վերացնել:

Հենց վոր որը մթնի, սանդուխները պետք է լուսավորվին։
Իսկ թեթև սանդուխավանդակը բոլորովին չունի բնական լուսավորություն, ապա անհրաժեշտ է այն արհեստականորեն լուսավորել նաև ցերեկները։

Սանդխավանդակում, մանավանդ ձմեռ ժամանակ, շարունակ փոխվում և ողբի ջերմաստիճանը: Ուստի այստեղ, ինչպես և տանիքում երեկտրո բլրալար անցկացնելը չի կարելի թույլ տալ: Երեկտրական հաղորդալարը պետք և բաղկացած լինի զատված հաղորդալարից (ՊՌ): Այն պետք և լիակատար սարքին պահել:

Յեթե սանդուխը լուծավորվում է նավթի լամպերով կամ լապտերներով, ապա անհրաժեշտ է դրանք, նախ, սխիշ ամրացնել, իսկ յերկրորդ, կախել մարդու հասակից բարձր:

Հաճախ չտաքացվող սանդխավանդակով անցնող ջրմուղային խողովակները ծածկուած են տախտակյա ֆուտլյարներով, և լցված թեփով: Այդ չի կարելի անել, թեփը և փայտե ֆուտլյարները չափ սնունդ են կրակի համար:

Սանդխավանդակներով անցնող, ինչպես նաև ուրիշ ցուրտ
շենքերում զանվող խողովակները պետք է տաքացնել վոչ վա-
ռուենակ նյութով:

ԲՆԱԿԱՐԱՆՆԵՐ

Բնակարաններում, վորտեղ մեծ քանակությամբ վառուենակ նյութ կա (կահ-կարատի, հաղուստեղեն, մահուղեղեն, վարա-դուլյոներ, սլաստառներ և այլն), ծաղած հրդեհի ոջախը սովորաբար արագությամբ մեծ չափեր ե ընդունում և դառնում ե այնպիսի հրդեհ, վորը հաճախ վռնչացնում ե վրչ միայն աշխատավորների գույքը, այլև ամբողջ շենքը, իսկ յերբեմն ել հասցնում ե մարդկային զոհերի:

Պրդյոք կարիք կա՞ ասելու, վոր ընակարաններում առանձնապէս անհրաժեշտ է միշտ խստիվ կիրառել հակահրդեհային անվտանգութեան կանոնները: Մինչդեռ տները հետազոտելու

Հաճախ յերեսան ե հանվում հակահրդեհային տարրական կանոնները խախտում բնակիչներին կողմից: Այսպիսի դրուժյունը չի կարող հանդուրժելի համարվել:

Ելեկտրահաղորդալար և Ելեկտրական տափացնող սարքեր:
Ելեկտրական լուսավորութիւնը ամենամանկտանդն է համար-
վում հրդեհի տեսակետից: Սակայն, յեթե Ելեկտրալարերն ան-
կանոն վիճակում թողնուին, յեթե անիւլյոթ վերաբերմունք ցույց
տրվի նրանց կամ Ելեկտրականութեամբ տաքացնող սարքերի
հանդեպ, ապա նրանք ևս կարող են հրդեհի պատճառ դառնալ:
Բնակելի տներում բոլոր հրդեհներէ մոտավորապես 20 տոկոսը
տեղի յե ունենում Ելեկտրահաղորդալարի անկանոնութեան
պատճառով:

ՅԵՐԵ Երեկտրալարի մեջ մեկուսացումն, որինակ, խախտված ե և հաղորդալարերը մերկացել են, ապա բաժական ե, վոր յերկու մերկացված լարերն իրար կպչեն, իսկույն տեղի կունենա կարճ միացում— Եւթեղ կայծկլտում, վորը կարող ե բռցավառել լարերի մեկուսիչը և նրա հետ շփվող կամ մոտիկ գտնվող վառունակ առարկաները (պաստառներ, վարագույրներ, հագուստներ, շնեքի վայտե կառուցվածքներ և այլն): Այս դեպքում հրդեհն անխուսափելի յե:

Կարճ միացում կարող ե առաջացնել նաև ելեկտրահաղորդալարի խոնավացումը կամ ելեկտրալարերի հսկումը թաց կամ մետաղային առարկաների հետ: Կարճ միացումը հնարավոր ե և այն դեպքերում, յերբ ելեկտրալարը մաշվել ե (փտում ե):

Ելեկտրալարը հանդույցներով կապելը և յերկու կարծր առարկաների միջև ճմելը նույնպես կարող են ելեկտրալարի կարճ միացման պատճառ դառնալ:

Կարճ միացում՝ կարող ե պատահել ե այն դեպքում, յերբ
էրէկտրալարը կտրվում ե, որինակ, սպիտակեղէն չորացնելու
պարան միացնելուց:

Բնակարաններում, ինչպես նաև մյուս բոլոր շենքերում,
եղեկտրահաղորդալարը պետք է սարքված լինի եղեկտրոդատեխնի-
կական կանոններին խստիվ համապատասխան: Տախտակե պա-
տերի վրայից անցնող եղեկտրալարը պետք է անցնելու տեղե-
քում մտցնել ռետինե խողովակների և հախճապակյա վռանների
մեջ:

Ելեկտրահաղորդալարի վերասարքավորումը կամ լրացուցիչ
էլեկտրալամպեր միացնելը կարող է կառարել միայն

դեպք: Վսչ մի դեպքում չի կարելի թույլ տալ վոչ մասնադե-
նեքին կոտորելու ելեկտրալարի սարքավորում կամ վերասար-
քավորում («իրենց ուժերով»):

Ելեկտրահաղորդալարի դրուժյունն ստուգելու համար պետք
է սահմանվի մշտական հսկողութիւն: Հարկավոր է խիստ հե-
տեւել, վոր ելեկտրալարի վրա ջուր չթափվի, ինչպէս նաեւ լարը
չմերկանա և չլիւծ չունենա մետաղե կամ թաց առարկաների
հետ:

Միանգամայն անթույլատրելի է ելեկտրալարի վրա պատ-
տառ փակցնել, ծածկել վարագույրներով կամ ուրիշ վառուճակ
առարկաներով:

Բնակարանի այն տեղերում, ուր ելեկտրահաղորդալարը
կարող է խոնավանալ (խոհանոցում, վաննայում, արտաքին-
ցում), ելեկտրոցանցը պետք է բաղկացած լինի ճախարակների
(ռուլիկ) վրա ամրացված հատուկ լարից (ՊՈ): Ելեկտրալար-
լարը պետք է հատուկ լարով փոխարինվի նաեւ խոնավ սենյակ-
ներում:

Հրդեհը կարող է ծագել նաեւ անտարբ խցակների (շտեպ-
սել), անջատիչների, հատիչների, փայփուշտների կաշիկլտա-
լուց: Փչացած շտեպսելները, անջատիչները և այլն պետք է իս-
կույն փոխարինել նորերով: Այնինչ դործնականում, յերբ ան-
ջատիչը կտրվում է, ամեն տեղ լույսը վառում են լարերի
յերկու մերկ ծայրերն իրար միացնելու միջոցով: Այդ կտրակա-
նապես անթույլատրելի է:

Շտեպսելը կարող է հրդեհի պատճառ դառնալ և այն դեպ-
քերում, յերբ նա կախարիչ չունի, յերբ լույսի միացումը կա-
տարվում է վոչ թե կոնտակտային ճաղերով (վիշկաներով),
այլ մերկացած ծայրերով, ինչպէս նաեւ, յերբ այրված ապահո-
վիչի փոխարեն դնում են մետաղալարի հաստ կտոր կամ յերբ
տաքացնող սարքերի համար սահմանված շտեպսելը պատրաս-
տում են առանց ապահովիչի պլաստիկայի:

Ապահովիչի դերը շտեպսելի ողղետկայում՝ կայանում է
նրանում, վոր նա անջատում է ելեկտրական հոսանքը և կան-
խում լարերի այրումը նրանց կարճ միացման ժամանակ: Իսկ
ապահովիչը մետաղալարի կտրով փոխարինելը չի հասցնում
այդ նպատակին:

Յեթե շտեպսելի ողղետկայի ապահովիչ պլաստիկան փչա-
ցել է, անհրաժեշտ է դնել նոր դյուրահալ պլաստիկա, վորը

կատիվ նկատի է առնված տվյալ ցանցի հոսանքը անջատելու
համար:

Ամենեւին չպետք է անջատիչը դործածել հաղուստի կախա-
րանի տեղ, վորպէսին, դժբախտաբար, դեռ հաճախ նկատ-
վում է:

Ելեկտրատաքացնող սարքերը ելեկտրացանցին միացնել կա-
րելի է միայն ապահովիչ ունեցող շտեպսելային ողղետկայի
միջոցով: Շտեպսելի ճաղերի կոնտակտները ամուր պետք է
մտցնել փոսերի մեջ:

Տվյալ ելեկտրոցանցի համար սահմանված բեռնվածութիւ-
նից վեր շատ ուժեղ լամպեր կամ ելեկտրական տաքացնող սար-
քեր և ելեկտրական լամպեր ցանցին միացնելն անթույլատրելի
է, քանի վոր դրա հետեանքով ելեկտրալարերը կարող են տա-
քանալ, լարերի մեկուսիչը կարող է բոցավառվել, և առաջանալ
նրանց կարճ միացում:

Ցանցի վրա դրվող ապահովիչները նույն դերն են խաղում,
ինչ վոր շտեպսելի ողղետկայի ապահովիչը. այն է՝ կտրել
ելեկտրական հոսանքը՝ ելեկտրահաղորդալարերի կարճ միաց-
ման դեպքում: Մինչդեռ բնակիչներեց վոմանք, յերբ իրենց
բնակարանում ապահովիչը փչանում է, նրա տեղ դնում են
մի փունջ մետաղալար, վորն, անշուշտ, ամենեւին չի կարող
փոխարինել ապահովիչին:

Փչացած ապահովիչները փոխելու համար բնակարանում
պետք է ունենալ ապահովիչ ունեցող պահեստի խցաններ:
Ցանկալի է ապահովիչների տախտակը փակել ամուր արկ-
ղում (մետաղից կամ փայտից՝ ներսից պաշտպանված ասբես-
տով):

Ելեկտրատաքացնող սարքերը նույնպէս կարող են հրդեհի
պատճառ դառնալ, յեթե բնակիչները նրանց հետ վարվելու
ձևեր չիմանան:

Յեթե ելեկտրական արդուլը, ելեկտրական թեյամանը,
ելեկտրական կերակրամանը անմիջականորեն դրվեն փայտե ա-
ռարկաների վրա, այլ վոչ թե վոտավոր մետաղե հենարանների
վրա, կամ յեթե նրանք կաշեն վառուճակ առարկաներին, ապա
կարող է հրդեհ ծագել: Հրդեհ կարող է ծագել և այն դեպքում,
յերբ, որինակ, ելեկտրական վառարանը դրված լինի կահ-կա-
րասին, հաղուստեղենին, պատտաներին, վարագույրներին և
այլ վառուճակ առարկաներին քիս կամ մոտիկ:

Տախտակե պատերին կամ շենքի զույտե նասերի ու վառարանի ներսի մակերեսի միջև յեղած՝ միջնորմներին մոտիկ վառարան սարքելիս՝ անպայման պետք է շինել աղյուսե բաժանում՝ անոթագն 25 սմ հաստությամբ:

Մետքը հետևում է:
Հրդեհի տեսակետից խոշոր վտանգ են ներկայացնում ծխնե-
լույզները և վառարանները, յեբբ դրանք կանոնավորապես չեն
մաքրվում մրից. ծխնելույզում կուտակված մուրը, բոցավառ-
վելով, շիկացնում է ծխնելույզը, վորի հետևանքով այնտեղ
ձեղձեր են յերևան գալիս, վորոնց միջոցով անխուսափելի-
որեն թափանցում են կաթճեր: Վորպես կանոն, ուստական վա-
ռարանների ծխանցքերը մրից պետք է մաքրել առնվազն մի
անգամ յերկու ամսվա ընթացքում, իսկ հոլանդական կամ ուն-
տերմարկովյան վառարանների և կենտրոնական ջնուցման

ծխանցքները— յերկու ամիսը մի անգամ, տաքացնելու սեղոնին:

Ծխանցքները մրից պետք է մաքրեն հատուկ արտեղների փորձված ծխնելույզ մաքրողներ, արտեղներ, վորոնք ռեզիստորացիայի յեն յենթարկված քաղաքի հրդեհային պաշտպանութան վարչությունում:

Վառարաններին մոտիկ գտնվող տախտակե հատակը պետք է պատել յերկաթե թիթեղով, վորպեսզի վառարանից չիկացած ածուխ ընկնելիս հրդեհ չառաջանա:

Յերկաթե թիթեղն իր մեծութամբ կրակարանի անցքից պետք է դերագանցի 30 սմ-ով դեպի աջ և դեպի ձախ և կրակարանի առջևից 50 սմ հեռու պետք է յերկարի:

Վոչ մի դեպքում տաքացվող վառարանները չպետք է թողնել առանց հսկողութան, վորովհետեւ պատահում են դեպքեր, յերբ կիսավառ և չիկացած ածխի կտորներն, ընկնելով կրակարանի առջևի թիթեղների դծից դուրս, կարող են բոցավառել հատակը, ինչպես նաև մոտիկ գտնվող վառուճակ նյութերը:

Վառելը վերջացնելուց հետո տաքության համար՝ կրակարանում թողնված չիկացած ածուխները պետք է քչել դեպի վառարանի յետևի պատը և դռակները փակել:

Տան մեջ ժամանակավոր վառարանների դոյությունը մշտական սպառնալիք է հանդիսանում հրդեհ առաջացնելու տեսակետից:

Հայտնի յե, վոր շատ հաճախ ժամանակավոր վառարանների յերկաթե խողովակներն այն աստիճան են չիկանում, վոր ընդունակ են դառնում բոցավառելու վոչ միայն իրենց կսած, այլև մոտիկ գտնվող վառուճակ առարկաները և բնակարանի տախտակե պատերը: Այնինչ հաճախ յերկաթե ծխատար խողովակներն անց են կացնում փայտե միջնորմների վրայից՝ առանց վորեւե բանով մեկուսացնելու և նույնիսկ դուրս են հանում դեպի վենտիլացիոն կանալները:

Բնակելի սենյակներում ժամանակավոր վառարաններ չիւնելը, վորպես կանոն, արգելված է: Միմիայն բացառիկ դեպքում (յեթե սենյակում մնալուն ջեռուցումը բացակայում է) թույլ է տրվում այդպիսի վառարաններ դնել, այն եւ վոչ աւել, քան տաքացման մի տեղոնի համար:

Այսպիսի ժամանակավոր յերկաթե վառարանները, ինչպես

նաև յերկաթե խողովակները փայտե միջնորմներից առնվազն 1 մետր, իսկ սվաղած փայտե միջնորմներից 0,5 մետր հեռու պետք է գտնվեն: Այդուսից չինված վառարանների համար այդ հեռավորությունը կրկնակի պակասեցվում է:

Յերկաթե խողովակները փայտե միջնորմների միջով անցկացնելիս անհրաժեշտ է նրանց միջև չինել 25 սմ հաստութամբ բաժանմունք: Ժամանակավոր վառարանների խողովակները կարելի յե դուրս հանել միայն դեպի մնալուն վառարանների ծխնելույզները: Դրանք դեպի վենտիլացիոն անցքերը դուրս հանելը վճարահանադես արգելվում է:

Վառելախայտը չի կարելի նավթով վառել, քանի վոր այդ կարող է առաջացնել և՛ հրդեհ, և՛ մահացու այրվածք:

Շոգեջեռուցման խողովակներում չողիի ջերմաստիճանը, ինչպես հայտնի յե, հասնում է 150—160°-ի ըստ Յելսիուսի: Ենթե այն փայտե մասերը, վորոնք չիվում են ջերմահաղորդիչ խողովակների հետ, այսպիսի բարձր ջերմաստիճանի հադիչ խողովակների հետ, այսպիսի բարձր ջերմաստիճանի հադիչ ներդրծութամբ չորանում են մինչև այն աստիճան, վոր կարող են ինքնաբոցավառվել: Ինքնաբոցավառումը կանխելու համար չոգեխողովակների և շենքի փայտամասերի միջև պետք է թողնել ողի շերտ կամ չինել հրակայուն մեկուսիչներ (առնվազն 10 սմ):

Հաճախ տնտեսուհիները վառարանից դուրս են հանում տաք ածուխները և լեցնում չուգունի ու ամեն տեսակ մետաղյա տաք ածուխների մեջ՝ առանց կարգին հանդգնելու: Այդ շատ վտանգալիք է: Աստիճանաբար վառվելով, ածխի կտորները կարող դավոր են: Աստիճանաբար վառվելով, ածխի կտորները կարող են չիկացնել չուգունը կամ յերկաթե բանկաները մինչև այն աստիճան, վոր հատակի այրվելն անխուսափելի կլինի:

Տնտեսական նպատակների համար վառարանից դուրս հանված ածխի կտորները պետք է խնամքով մարել: Դրանք կարելի յե լցնել միայն ամուր փակվող կախարիչով մետաղյա ամանի մեջ, վորն ունի վոտեր: Այդ ամանը պետք է դնել այնպիսի տեղ, վոր չդիպչի փայտե կամ վառուճակ առարկաներին:

Գազատար խողովակ: Լավ հսկողություն չլինելու դեպքում գազատար խողովակը հաճախ պատճառ է հանդիսանում վոչ միայն հրդեհի ծագման, այլև մարդկային զոհերի (գալով թունավորվելուց):

Պետք է հիշել, վոր գազատար խողովակները թույլ միաց

չուռ ե դալիս: Այս բոլորը հեշտութեամբ կարող են հրդեհ առաջացնել:

Կերոսինկաները և պրիմուսները պետք է վառել խոհանոցում, վառուժնակ առարկաներից և նավթից հետո: Չի կարելի չափից ավելի ուղի ներմղել պրիմուսի վեջ: Չպետք է թույլ տալ, վոր հրապարտիճն աղտոտվի, նավթ չածել վառած կերոսինկայի կամ խիստ տաքացած պրիմուսի մեջ:

Վոչ մի դեպքում չի կարելի պրիմուսի մեջ լիզրոն կամ բենզին ածել, չի կարելի պրիմուսի և կերոսինկայի վրա հսկայական ամաններ դնել: Վառած պրիմուսները և կերոսինկաները չի կարելի առանց հսկողութեան թողնել, իսկ բնակարանից դուրս դնալիս պետք է անսպասան հանգցնել:

Նավթը պետք է պահել մետաղե փակ բիտոններում, Տ լիտրից վոչ ավելի քանակութեամբ, նրա կողքին շարունակ պատրաստ պահել ավազով լիք գույլ կամ արկղ և դռավոր թիակ, վորպեսզի նավթի բոցավառվելու դեպքում հնարավոր լինի իսկույն ևեթ նրա վրա ավազ նետել:

Ինֆնայեռներ, ածխի արդուկներ: Ինքնայեռներից առաջացող հրդեհը նույնպես վոչհաղվադեպ յերևույթ է: Այս հրդեհները հիմնական պատճառ է հանդիսանում կամ ինքնայեռի անսարքութունը, կամ նրա հետ անզգույշ վարվելը: Որինակ, յեթե ինքնայեռը ջերմանցը չունի, կամ թե ջերմանցը փակված չէ, ածխի կտորներն ընկնում են հատակի, սեղանի, սփռոցի վրա: Մինչև հրդեհը այստեղ մի քայլ է մտնում, ինչպես և այն դեպքում, յեթե ինքնայեռները վառում են բակում վառուժնակ առարկաներին, փայտե կառուցվածքներին մոտիկ տեղում, ինչպես նաև սանդուխների վրա և փայտաշեն տների միջանցքներում:

Ինքնայեռը անսպասան պետք է ունենա ջերմանցներ: Դրանք հարկավոր է անպատճառ փակ պահել: Ինքնայեռից առաջացած ծուխը պետք է դուրս հանել միայն դեպի վառարանների ծխնելույղը:

Ածխի արդուկը կարող է հրդեհի պատճառ դառնալ, յեթե նա չիկացրած դրութեամբ յերկար ժամանակով դրվի տախտակե առարկայի վրա կամ առանց հսկողութեան թողնվի վառուժնակ առարկաների կողքին:

Արդուկի չիկացած կողքերը կամ նրանից վայր ընկնող ած-

խի կտորները կարող են բոցավառել փայտե և ուրիշ վառուժնակ առարկաներ:

Ածխի արդուկները պետք է վառել միայն ծխնելույղները հատուկ անցքերում, վառարանների կրակարանի անցքերում կամ ոռոսական վառարանի այսպես կոչված նախահնոցում, սակայն վոչ բնավ շենքում և վոչ ել փչելու միջոցով: Արդուկների համար հարկավոր է ունենալ մետաղե վրտալոր պատվանդաններ:

Ծխելը: Վերջացնելով ծխելը, ծխողը հաճախ ծխախոտի չհանդած մնացորդը դրում է պատահած տեղը: Ընկնելով վորեւէ վառուժնակ առարկայի վրա՝ այսպիսի մնացորդը կարող է բոցավառել այդ առարկան, իսկ այստեղից ել հնարավոր է հրդեհի առաջացում: Ամենից ավելի հաճախ սրանով ել վերջանում է դործն այն ժամանակ, յերբ չհանդած մնացորդը կամ չհանդած լուցկին ընկնում են հատակի ճեղքը: Հատակի տակ չհանդած լուցկին ընկնում են հատակի վոչի և արք ե լինում. այնտեղ միշտ մեծ քանակութեամբ փոշի և արք ե լինում. այնտեղ կրակն արարութեամբ մեծ չափեր է ընդունում, միջհատակային տարածութեան և վենտիլացիոն անցքերի միջով տարածվելով ամբողջ շենքում:

Այնպես ել է պատահում, վոր ծխողը պառկում է անկողնում՝ ծխախոտը բերնին դրած կամ ձեռքում բռնած և այդ վիճակով ել քնում է: Ծխախոտը նրա ձեռքից կամ բերնից ընկնում է վերմակի կամ ուրիշ վառուժնակ առարկաների վրա և վառում: Ըստ յերևույթին փոքր թվացող այսպիսի անզգուշութեան հետևանքով վոչ միայն հրդեհ կարող է լինել, այլև մարդկային զոհեր:

Ծխախոտի մնացորդները և լուցկին անսպասան պետք է կանոնավոր հանգցնել և դրել ծխախոտի հատուկ ամանի կամ մոխրամանի մեջ:

Բնակարանի վերասարքավարում: Դժբախտաբար, դեռևս նկատվում են դեպքեր, յերբ բնակարաններն ընդարձակվում և վերասարքավորվում են առանց հրդեհաչեղ պաշտպանութեան որդանների դիտութեան և թույլտվութեան, վորի հետևանքով հաճախ խախտվում են հակահրդեհային ամենատարրական կանոնները: Մասնավորապես, սենյակները հաճախ ընդարձակվում են միջանցքների տարածութեան հաշվին և այսպիսով նեղացնում են միջանցքի այն տարածութեանը, վոր սահմանել են հակահրդեհային կանոնները: Դրանից բացի, յերբեմն նույնիսկ

[illegible]

Հեպլեր տան վերին հարկերը:

Հարկավոր է նաև հիշել, վոր յեթե շողեկաթսաները տա-
քացվում են մաղուտով, ապա նավթացունդերի (Փարսունկա-
ներին) տակ պետք է դրված լինեն մետաղե թավաներ ավազով,
վորը պետք է պարբերաբար փոխել: Այսպիսի թավաներ չլինե-
լու դեպքում նավթացունդերի (Փարսունկաների) տակ յեղած
հատակի վրա անխուսափելիորեն նավթը կկուտակվի, վոր շատ
վտանգավոր է:

Վտանգավոր է:
Յեթե նավթաբաժների չափիչ ապակիները վնասված են, ապա վերջիններս պետք է փոխարինել նավթի մակարդակը ցույց տվող լողացող ցուցիչներով:

[illegible]

Հափարել ենք :
Շողեկաթուաները ածխով տաքացնելիս ածխի պաշարը պետք
է պահել կաթարանից զատ ստանձին շենքում, վորի պատերը
և դռները պետք է հրակայուն լինեն :

և դռները պետք է հրակայուն լինեն:
Կաթսաները տաքացնելիս կաթսայաչենքում շարունակ պետք
է վառարան վառող կամ հնոցավառ լինի:
Հնոցավառի պարտականությունն է՝ խստիվ հետևել շոգու-

Դուրմալ ճնշման, կաթսաների, շոգետար խողովակների և կաթսարանի ալլ պլեբորների սարքին լինելուն:

Տաքացնելու ժամանակ կաթսաների դռները փակ պետք է պահեն: Կրակարանից դուրս հանված չլիք հարկավոր է անմիջապես մարել և փոխադրել դրա համար հատկացված տեղը: Կենտրոնական ջնոռցման վառարանների և շոգեկաթսաների ծխանցքները մրից պետք է մաքրել առնվազն յերկու ամիսը մեկ անգամ:

մեկ անգամ: Կաթնաբանի երեկոյան հաղորդալալը պետք է սարքված լի- նի հատուկ բարով (մեկիւսի չնրրի վրա): Այն պետք է միշտ պահել կանոնաւոր դրութեամբ: Կաթնաբանութեան անձատլ չնրրը պետք

Եւ զհինկ նրա մօտաջի զռան մօտ :
Եւ զհինկ նրա մօտաջի զռան մօտ :
Եւ զհինկ նրա մօտաջի զռան մօտ :

Ե դենել նրա մուտքին դռան
կաթսաբանում անհրաժեշտ է ունենալ ավազով լի արկղ և
նրա կողքին բահ, ինչպես նաև առնվազն մեկ կրակմարեխ, վոր-
պեսզի հրդեհ առաջանալու դեպքում կարելի լինի անհապաղ
միջոցներ ձեռք առնել հրդեհը հանդցնելու համար: Յեթե հնա-
բավորություն կա կաթսաբանում հրդեհային ծորակ կառու-
ցելու, ապա շատ ցանկալի յե սարքավորել այն: Այդ ծորակը
պետք է ունենա հրդեհաշիջ չլանդ՝ բրանդպեղոտով: Ունենա-
լով այսպիսի ծորակ՝ պետք է հետեւել, վոր նա միշտ կատա-
րեապես տարբին լինի:

ՎԵՐԵԼԱԿՆԵՐ (1իֆտ)

Քանի վեր վերելակների (լիֆտերի) հորանները կառուցում են սանդխալանդակներում, ապա այդ հորաններում հըրէհ առջանալու դեպքում կծխակալիլ և ամբողջ սանդուխը: Այդ դեպքում սանդուխը ընդհանրէ հորաններէ մեջ և կտրել նրանց՝ կարող է խուճապ ստեղծել ընդհանրէ հորաններէ: Եւրոպականում սովորաբար յերկար ժամանակներէ յետոյ հորանները կառուցում են սանդուխներէ:

Զնայած դերան, դործնականորձ սովորաբար յերկար ժա-
մանակ չեն սարքում հորանի վնասված ցանկապատը, վորի-
հետևանքով հորանն աղտոտվում է ամեն տեսակի աղբով: Բա-
վականն և, վոր այս պայմաններում վորեւն մեկը պատահմամբ
չհանգած ծխախոտի մնացորդ կամ լուցիկի զցի ախտեղ, աղբն
խակույն կվառվի և կստեղծի նաև վերելակի խցիկի այրման
պատճի:

Հոգ: Հարկավոր է վերելակի հորանը շարունակ կանոնավոր դը-

բության մեջ պահել և վոչ մի դեպքում թույլ չտալ, վոր այն-
տեղ աղբ կուտակվի:

Միանգամայն ակնհայտ է վերելակի նշանակութիւնը,
փորպէս ընակիչները եվակուացիայի միջոց հրդեհի ժամանակ:
Հայտնի յէ նաեւ, վոր վերելակի անխափան աշխատանքը կախ-
ված է ելեկտրական մոտոռի և վողջ ապարատուրայի դրու-
թիւնից: Սակայն հաճախ ելեկտրոմոտոռի նկատմամբ պատ-
շաճ խնամք չի տարվում: Սոնակայները միշտ չէ վոր ժամանա-
շաճ խնամք չի տարվում են, վորի հետեանքով նրանք դերտաքանում են:
Կին յուշվում են, վորի հետեանքով նրանք դերտաքանում են:
Ելեկտրոմոտոռը հաճախ ծածկված է լինում փոշու շերտով,
վորը մոտոռի դերտաքանման դեպքում կամ նրա կայծկլտելուց
հեշտութեամբ կարող է բոցավառվել: Հաճախ նաեւ անկանոն
դրութեան մեջ են թողնում լուսավորութեան ելեկտրալարը թե'
այն չենքում, վորտեղ դանկում է մոտոռը և թե' վերելակի
այն չենքում (կարինում), ինչպէս նաեւ անխնամ են պահում մոտո-
լոցիկում (կարինում), ինչպէս նաեւ անխնամ են պահում մոտո-
ռի ելեկտրալարը: Այս բոլորը բացարձակապէս անթույլատրելի
յէ:

Ելեկտրոմոտոռները շարունակ պետք է հսկեն մոտոռի,
ինչպէս և ուժ ու լույս հաղորդող ելեկտրալարի վրա: Իհարկէ,
ամբողջ ելեկտրական հաղորդալարը պետք է սարքվի ելեկտրո-
տեխնիկական կանոններին խիստ համապատասխան:

Մի քանի տներում վերելակի համար ելեկտրոմոտոռները
և ապարատուրան տեղակայում են այնպիսի շէնքում, վորը
բաժանված է տախտակից կամ, վոր սովելի վատ է, Փաներից
կառուցված միջնորմներով: Նման միջնորմները անթույլատրե-
լի յեն: Վորպէս կանոն, վերելակի ելեկտրոմոտոռի շէնքն ան-
պայման հրակայուն պետք է լինի:

Շատ հաճախ այս շէնքի հատակի վրա դեռ ու դեռ դրոմ են
յուզոտ լաթեր, մոռանալով, վոր այս լաթերն ունեն ինքնարո-
ցավառվելու ընդունակութիւն: Այդ առավել ևս վտանգավոր է
նրանով, վոր վերելակի ապարատուրայի շէնքում առաջացած
հրդեհը կարող է ժամանակին չնկատվել և այսպիսով հրդեհը
կկարողանա մեծ չափեր ընդունել և հրդեհի սպառնալիք ստեղ-
ծել ամբողջ տան համար:

Յուզոտ լաթերի համար պետք է հատկացվի մետաղե ար-
կը՝ փոքերով և կափարիչով: Որվա վերջում անհրաժեշտ է
այդ արկը լաթերից մաքրել:

Վերելակի ապարատուրան քսելու յուղը նույնպէս հարկա-
վոր է պահել մետաղե, ամուր փակվող բիտոններում:

Վերելակի ապարատուրայի շէնքում ծխել վոչ մի դեպքում
չի թույլատրվում:

Այս շէնքը շարունակ պետք է կողպած պահել: Նրա բանա-
լին պետք է դռնվի ելեկտրո-մոտոռի կամ դռնադանի մաս:
Յեւ, վերջապէս, վերելակի ապարատուրայի շէնքում անհրա-
ժեշտ է ունենալ ամենաքիչը՝ մեկ կրակմարիչ և արկը (կամ
դուլ)՝ լցված չոր, մաղված ավազով, և մի բահ:

ԿԱՐՄԻՐ ԱՆԿՅՈՒՆ

Հաջահրդեհային անվտանգութեան բոլոր կանոնները խը-
տիվ պետք է պահպանվի կարմիր անկյունում: Այստեղ ծխել
չի կարելի թույլ տալ: Այն դեպքում, յերբ տեղի յեն ունենում
յերեկուցներ, համեքներ, կլինոսեաններ, հանդիսատեսների
աթոռները պետք է իրար միացած և պինդ ամրացված լինեն
հատակին: Դեպի յեւել դռները տանող անցքերի լայնութիւնը

1 1/2 մետրից պակաս անթույլատրելի յէ:
Դռներն ու պատուհանները կարմիր անկյունից պետք է
բացվեն դեպի դուրս, և այն ել՝ հեշտութեամբ: Յեթե աթոռ-
ների միջև յեղած անցքերում դորդեր են փռված, ապա նրանք
պետք է հաստատուն կերպով ամրացվեն հատակին:

Կինոֆիլմերի ցուցադրումը նորմալ (լայն) կինո-ժապավե-
նով թույլատրվում է միայն այնպիսի շէնքերում, վորոնք
2-րդ հարկից բարձր յեն: Այս դեպքում կինոապարատը պետք
է դռնվի հանդիսադահլիճից մեկուսացած շէնքում, հիմնական
է դռնի յետեւ, իսկ պրոյեկցիոն անցքը պետք է ունենա ավտո-
մատ կափարիչ:

Կինո-ապարատի մշտական կամերա սարքավորելու համար
պետք է թույլտվութիւն ստացվի Պետական հրդեհային հսկո-
ղութիւնից:

Կարմիր անկյունում հարկավոր է միշտ ունենալ առնվազն
մի կրակմարիչ:

Նկուղային շէնքերում կինոնկարների ցուցադրում ընդհան-
րապէս չի թույլատրվում:

ՏՆԱՅԻՆ ՎԱՐՁՈՒԹՅԱՆ ԳՐԱՍԵՆՅԱԿԸ

Գրասենյակում աշխատանքը վերջացնելուց հետո անհրաժեշտ է անպայման զամբյուղները մաքրել աղբից, իսկ թքած մանները կամ մոխրամանները՝ ծխախոտի մնացորդներից: Յեթե սենյակում դրված է տեղական ջնուցման վառարան, ապա վառելուց հետո հարկավոր է այրվող փայտն ամբողջովին հանգցնել, ածխի կտորները հեռացնել կրակարանի յեզերերից, իսկ վառելու և բորբոքելու դռնակները սողնակով փակել, վորպեսզի ածխի կտորները վայր չթափվեն:

ԼՎԱՅՔԱՍՈՒՆ

Լվացքատներում հրդեհի ծագումը հնարավոր է ելեկտրահաղորդարի կամ տաքացնող սարքերի (վառարանային, զազային) անկանոնությունից: Լվացքատներում ելեկտրալարը անցկացված պետք է լինի մեկուսիչների վրա ամրացված առանձին լարից և միշտ պետք է ամբողջովին կանոնավոր դրություն պահվի:

Վառարանները, ծխնելույզները, գազատար խողովակը շարունակ պետք է պահվեն լիակատար սարքին դրություն: Լվացքը վերջացնելուց հետո վառարանները պետք է խնամքով հանգցվեն, իսկ դաղը անջատվի:

ՍԱՐԱՅՆԵՐ

Համարյա յուրաքանչյուր տան կից կան սարայներ: Այնտեղ հրդեհներն առաջանում են բացառապես լուցկի վառելուց, ծխելուց, մոմեր և նավթի լամպեր ողտաղործելու ժամանակ կրակի հետ անզգույշ վարվելուց:

Համենայն դեպս սարայները բնակություն համար ուղտադործելը, ինչպես նաև սարայներում նավթի լամպեր, լուցկի և մոմեր վառելը և այնտեղ ծխելը պետք է վճռականապես արգելվի:

ԲԱԿԻ ՏԵՐԻՏՈՐԻԱՆ

Շատ հաճախ անային կառավարիչները թույլ են տալիս զանազան վառուճակ առարկաներ և վառելանյութեր (փայտ,

ածուխ, շինանյութեր և այլն) դարսել շենքերի կողքին, մոտանալով, վոր նրանց այրվելու դեպքում կրակն արագություն գտնվի նաև դեպի շենքը:

Բացի դրանից, բակերի, կառանցների, դեպի արտաքին հրդեհային սանդուխտները տանող մատույցների՝ զանազան նյութերով ծանրաբեռնված լինելը հրդեհի ժամանակ արդելը կլինեն հրդեհաշիջ խմբի դործողությունների արագ ծավալմանը: Չի կարելի վորևե իր դարսել այն բակերում, վորոնց տարածությունը 150 քառ. մետրից պակաս է:

150 քառակուսի մետրից ավելի տարածություն ունեցող բակերում վառելավայրը, ածուխը և այլ նյութեր պետք է դրվեն բակի ընդհանուր տարածության վրա ավելի, քան 0,1% տարածություն: Այնուհետև, դրանք պետք է դարսել քարաշեն տներից 4 մետր, խոն նյութերից կառուցված շենքերից 6 մ և փայտաշեն շենքերից 8 մ հեռավորության վրա:

Յեթե շենքում կան հրդեհապահանքներ (բանդմաուերային), այսինքն՝ քարաշեն խոր պատեր՝ առանց պատուհանների և դռների, ապա հեռավորությունների վերաբերյալ վերահիշյալ պահանջները վերանում են:

Բակի կառանցները, դեպի շենք և արտաքին հրդեհասանդուխտներ տանող մատույցները չարունակ ազատ պետք է լինեն: Բակերում զանազան կից-շենքերի, փոքր սարայների կառուցումը թույլ է տրվում միմյալն պետհրդեհային հսկողությունը թույլ տալով:

Վարպետ կանոն, յերեքից ավելի հարկեր ունեցող ամեն մի շենքի մոտ պետք է դրվի մետաղե արտաքին հրդեհասանդուխտային հաշվով, վոր շենքի շրջագծի յուրաքանչյուր 100 մետրի համար լինի մի սանդուխտ: Յերկհարկանի շենքի մոտ ցանկալի չէ դնել արտաքին փայտե սանդուխտ:

Արտաքին հրդեհասանդուխտները պետք է պինդ ամրացվեն շենքին և պահվեն միանգամայն կանոնավոր դրությամբ:

Յերեքից ավելի հարկեր ունեցող շենքի տանիքի վրա անհրաժեշտ է կառուցել պատնեշներ, դրանք պինդ ամրացնելով կարնիդին: Այս միջոցառումը կանխում է դժբախտ պատահարները, վորոնք կարող են տեղի ունենալ մարդկանց հետ՝ հրդեհի ժամանակ տանիքների վրա աշխատելիս, մանավանդ՝ մեծ ժամանակ, յերբ տանիքը սառցակալում է:

ՏՄՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՅԿԱՆԻՍՏԱՆԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆԻ ԴՐՈՒԹՅԱՆ ԴՐՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ
ՍՏՈՒԳԵԼՈՒ ԿԱՐԳԸ

Պետական հրդեհային հսկողության որդանները տան հակահրդեհային անվտանգության դրույթյան դիմումներ ստուգումը կատարում են տարին մեկ-յերկու անգամ: Իսկ ընկերները կողմից հակահրդեհային կանոնները պահպանելու նկատմամբ ամենորյա հսկողություն կատարելու և հակահրդեհային միջոցառումները իրականացնելու պարտականությունն ընկնում և տան վարչության վրա և ինքնապաշտպանության խմբակի հրդեհաշեջողակի վրա:

Բացի ամենորյա ընդհանուր վերահսկողությունից, տնային լիազորված հրդեհաշեջողակի մարտիկները ոգնությունը յուրաքանչյուր յեռամսյակին հիմնական ստուգման և յենթարկում տան բոլոր շինությունները:

Առանձին յեռամսյակային ստուգումը կատարում են տաքացնելու սեզոնը վերջանալուց հետո, ստուգելով տաքացման սխեմայի դրույթյունը և յերևան հանելով նրա անհրաժեշտ վերանորոգումը. յերկրորդ ստուգումը կատարում են ամառը՝ վառարանների վերանորոգման ընթացքն ստուգելու համար. յերրորդը՝ տաքացնելու սեզոնն սկսվելուց մի ամիս առաջ (ստուգվում է, թե արդյոք վառարանները և ծխնելուղիները պատրաստ են ոգտագործման համար), իսկ չորրորդ՝ դիմումը ստուգումը կատարվում է տարվա չորրորդ յեռամսյակում:

Չորրորդ ստուգման նպատակն է՝ պարզել, թե կապիտալ ծախսեր պահանջող ինչպիսի հակահրդեհային միջոցառումներ են հարկավոր:

Այս ստուգատեսների ժամանակ ստուգվում է նաև այն միջոցառումների կատարումը, վորոնք առաջարկված են պետական հրդեհային հսկողության կողմից:

Հակահրդեհային կանոնների կամ պետահրդեհային հսկողության կողմից ժամանակին արված ցուցումների հայտարարված դեպքերից, յերբ կապիտալ ծախսեր են պահանջվում:

Իսկ դրամական մեծ ծախսեր պահանջող միջոցառումները պետք է իրականացնել այն ժամկետներին, վորոնք (արձանագրության մեջ) ցույց են տվել պետահրդեհային հսկողության որդանները:

Իդեպ, պետք է ասել, վոր հակահրդեհային միջոցառումները իրագործման ծախսերը մտնում են տնային կառավարչության յուրանների նախահաշվի մեջ:

Ամենորյա հակահրդեհային վերահսկողությունը հեշտացնելու համար տան ՀՈՊ-ի պետը որյեկտի տերիտորիան բաժանում է մի քանի տեղամասի: Դրանցից յուրաքանչյուրին ամրացնում է ինքնապաշտպանության խմբակի հրդեհաշեջողակի մարտիկներ, հանձնելով նրանց հակահրդեհային հետադուրություն արձանագրությունից արված համապատասխան քաղվածքներ:

Ստուգելու ժամանակ, յերևան հանելով հետադուրող որյեկտի հակահրդեհային դրույթյան վորևե թերություն, հրդեհաշեջողակի մարտիկները պարտավոր են յերենց սեփական ուժաշեջողակի մարտիկները պարտությունները, իսկ յեթե այդ հատկերով վերացնելու այդ թերությունները, իսկ յեթե այդ հատկերով չեն, ապա այդ մասին տեղեկացնել հրդեհաշեջողակի հրամանատարին:

Ամիսը առնվազն մի անգամ հրդեհաշեջողակի մարտիկները, վորոնք ամրացված են տեղամասերին, հատուկ հետադուրություն են յենթարկում այդ տեղամասերը և ստուգում են, թե իրագործված են արդյոք առաջարկված հակահրդեհային միջոցառումները:

Հրդեհաշեջողակների անձնակազմը պետք է լավ հիշի, վոր հակահսկողողը, ումբակոծելով քաղաքներ և արդյունաբերական որյեկտներ, միշտ ձգտելու յե ստեղծել այնպիսի քանակություն հրդեհներ, վոր դրանց դեմ պայքարելն անհնարին լիթյամբ հրդեհներ, վոր դրանց դեմ պայքարելն անհնարին լիթյամբ հրդեհներ, վոր դրանց դեմ պայքարելն անհնարին լիթյամբ հրդեհներ:

Ողային հակահսկողողի այդ դիտավորությունը պետք է լուսինայի ՀՈՊ-ի հրամանատարություն, հրդեհային պաշտպանության և աղբարնակչության լայն մասսաների միացյալ ուժերով ու դրոժողություններով:

ՀՐԶԻԳ ՌՈՒՄԱՐՈՒԻ, ՆՐԱՆՑ ԱՅՐՄԱՆ ՅԵՎ ՀԱՆԳՑՄԱՆ ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԱՂՅՈՒՍԱԿ

Ռուսերի անունները	Ռուսերի տիպային քաշը	Ռուսերի պարունակությունը	Ռուսերի ալյումին	Ռուսերը հանդիմանում մեթոդը	Ռուսերը հանդիմանում
Տեղափոխում (կենտրոնացում ժամանակ հոսքի մեջ)	25-ից մինչև 50 կգ	Մամուլի տեղափոխում տախտակի խառնուրդը	Ալյումին պարունակությունը շատ քանակությամբ հոսքի մեջ արտադրության հոսքի մեջ	Չոր ալյումին, չոր կապ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Ռուսերի կրակի վրա կապ (կապ) կենտրոնացում հոսքի մեջ հոսքի մեջ
Տեղափոխում (ցրվող գործ ծողություն)	25-ից մինչև 50 կգ	Սեղանի տեղափոխում տախտակի խառնուրդը, չոր կապի պարունակություն	Պալմյուն, սեղանի տեղափոխում հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չոր ալյումին, չոր կապ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Ռուսերի կրակի վրա կապ (կապ) կենտրոնացում հոսքի մեջ հոսքի մեջ
Ներկայումս տեղափոխում	1-ից մինչև 12,5 կգ	Կորպուս երկաթե նեղ, վորի ներքին տեղափոխում տեղափոխում տեղափոխում	Կորպուս երկաթե նեղ, վորի ներքին տեղափոխում տեղափոխում	Չոր կապ, մաղած մո- խիթ, շեկացած ալյումին մեջ հոսքի մեջ	Ռուսերի վրա հանդիմանում մեթոդը հոսքի մեջ

Չորափոխում մեթոդը	25-ից մինչև 50 կգ	1. Իրանը կենտրոնացում հոսքի մեջ հոսքի մեջ 2. Գործունեությունը հոսքի մեջ հոսքի մեջ	1. Պալմյուն, ֆոսֆորի հոսքի մեջ հոսքի մեջ 2. Պալմյուն, ֆոսֆորի հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չոր, փրփուր, պղնձի արժեքի լուծույթ հա- լույթի մեջ հոսքի մեջ	Վերականգնող մեթոդը հոսքի մեջ
Կորպուս կապ (տեղ- ափոխում) կապ (տեղ- ափոխում)	10-ից մինչև 50 կգ	Ռուսերի կենտրոնացում հոսքի մեջ հոսքի մեջ 2. Գործունեությունը հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չորափոխում, իրանի հոսքի մեջ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չոր ալյումին (կապ) զու- րադ ալյումին հոսքի մեջ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չորափոխում մեթոդը հոսքի մեջ
Կորպուս կապ (տեղ- ափոխում) կապ (տեղ- ափոխում)	10-ից մինչև 50 կգ	Ռուսերի կենտրոնացում հոսքի մեջ հոսքի մեջ 2. Գործունեությունը հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չորափոխում, իրանի հոսքի մեջ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չոր ալյումին (կապ) զու- րադ ալյումին հոսքի մեջ հոսքի մեջ հոսքի մեջ	Չորափոխում մեթոդը հոսքի մեջ

Առաջաբան	3
I Ավելացիան հրձիգ ուժերը	5
II Հրկիզող նյութեր և նրանց ալիքները	12
III Հրձիգ ավիատուրերը հանդիմանում	23
IV Հրձիգ ուժերի առաջացրած հրդեհները և պայթյալը նրանց դեմ	32
V Տուժել հակահրդեհային պաշտպանութիւնը նախապատրաստելու դրձի կազմակերպումը	47
VI Բնակելի տան հակահրդեհային պաշտպանութիւնն պոստերը և նրանց կահավորումը	61
VII Հրդեհաշիջման միջոցները, դրանք դրձադրելու և խնամելու կանոնները	65
VIII Բնակելի տները և նրանց հարակից շէնքերի պահպան- ումը խողովակ	84
Հավելում	112

*Ընդամենը
Բ. Ընդ.*

Թարգմանիչ՝
Վ. Ավագյան
Պատ-խմբագիր՝
Ս. Սարգսյան
Տեխ-խմբագիր՝
Ի. Վարդանյան
Սրբագրիչ՝
Վ. Ավագյան

ՎՖ 727. Հրատ. 5266.
Պատվեր 440. Տիրաժ 3000.

Հայկական տպարան,
Ֆերիան, Լենինի 65

«Ազգային գրադարան»
NL0282005

13.966

ԳԻՆԸ 3 Ռ.

ПОЖАРНОЕ ЗВЕНО

Пособие для пожарных звеньев групп самозащиты

АрыГИЗ, Ереван, 1940